

Rapport 2015:23

ptu politikernas
trygghetsundersökning

Politikernas trygghets- undersökning 2015

Förtroendevaldas utsatthet under valåret 2014

brå

Politikernas trygghetsundersökning 2015

Förtroendevaldas utsatthet
under valåret 2014

Rapport 2015:23

Brå – kunskapscentrum för rättsväsendet

Myndigheten Brå verkar för att brottsligheten minskar och tryggheten ökar i samhället. Det gör vi genom att ta fram fakta och sprida kunskap om brottslighet, brottsbekämpning och brottsförebyggande arbete, till i första hand regeringen och myndigheter inom rättsväsendet.

ISSN 1100-6676
ISBN 978-91-87335-57-0
URN:NBN:SE:BRA-627

© Brottsförebyggande rådet 2015
Författare: Sanna Wallin, Carl Command
Produktion: Ordförandet AB
Omslagsillustration: Tove Hennix
Tryck: Lenanders Grafiska AB 2015

Brottsförebyggande rådet, Box 1386, 111 93 Stockholm
Telefon 08-527 58 400, fax 08-411 90 75, e-post info@bra.se, www.bra.se

Denna rapport kan beställas hos bokhandeln eller hos Wolters Kluwers kundservice, 106 47 Stockholm. Telefon 08-598 191 90, e-post kundservice@wolterskluwer.se

Förord

Det här är den tredje kartläggningen som Brottsförebyggande rådet (Brå) tagit fram på uppdrag av regeringen där ordinarie ledamöter i Sveriges riksdag och fullmäktigeförsamlingar (kommuner, landsting och regioner) tillfrågas om utsatthet för trakasserier, hot och våld. Denna gång handlar det om utsatthet under valåret 2014 då det var val både till Europaparlament och allmänna nationella val. Valrörelser gör att förtroendevalda har en ökad exponering, och hur detta påverkar utsattheten är viktig kunskap för att kunna förebygga och hantera trakasserier, hot och våld mot förtroendevalda, såväl generellt som under valår.

Rapporten har författats av Carl Command och Sanna Wallin, båda utredare vid Brå.

Tack till Felipe Estrada, professor i kriminologi vid Stockholms universitet, som granskat rapporten vetenskapligt.

Avslutningsvis vill vi rikta ett stort tack till de nästan 9 000 politiker som deltagit genom att besvara frågorna i Politikernas trygghetsundersökning 2015. Utan era svar hade vi inte kunnat beskriva er situation eller få tillräcklig kunskap om omfattningen och utvecklingen av trakasserier, hot och våld mot förtroendevalda.

Stockholm i december 2015

Erik Wennerström
Generaldirektör

Anna Sellin
Enhetschef

Innehåll

Sammanfattning	7
Brås bedömning	9
Inledning	10
Bakgrund till undersökningen	11
Syfte och frågeställningar	14
Metod	15
Population	15
Genomförande och datainsamling.....	16
Bortfall	17
Frågeinnehåll	18
Resultatredovisning.....	20
Tillförlitlighet och tolkningsutrymme	22
Disposition	26
1. Politikens utsatthet	28
Andel utsatta och oroliga	28
Händelserna	29
Politisk församling	34
Partitillhörighet	35
Region	37
Uppdragets typ och omfattning.....	39
Förtroendevaldas bakgrund	44
2. Sammanhang, förövare och motiv	47
När och var.....	48
Om förövarna	48
Om motiven.....	51
Förövare och motiv sammantaget	54

3. Rapportering och polisanmälan	56
Stöd och säkerhetsåtgärder	60
4. Konsekvenser	63
Överväganden och faktiska konsekvenser	64
5. Händelser relaterade till valrörelser	68
6. Slutsatser och diskussion	73
Referenser	78
Tabell- och figurförteckning	81
Bilaga 1	85
Bilaga 2	88
Bilaga 3	89

Sammanfattning¹

Syfte och metod

Syftet med Politikernas trygghetsundersökning (PTU) är att mäta omfattningen och konsekvenserna av trakasserier, hot och våld mot förtroendevalda, som de utsätts för i egenskap av att vara just förtroendevalda. Syftet är också att jämföra utsattheten under ett valår med utsattheten under ett mellanliggande år utan nationella val. Kartläggningen ska utgöra ett underlag för framtida åtgärder som syftar till att motverka och förebygga hot, våld och trakasserier mot förtroendevalda, både generellt och under valrörelser.

Det här är den tredje kartläggningen som Brottsförebyggande rådet (Brå) tagit fram på uppdrag av regeringen. Nästan 14 000 ordinarie ledamöter i Sveriges riksdag och fullmäktigeförsamlingar har tillfrågats om sin utsatthet för trakasserier, hot och våld under valåret 2014. Datainsamlingen gjordes i första hand genom en webbenkät och i andra hand en postenkät.

Nästan tre av tio förtroendevalda har utsatts

Nästan tre av tio förtroendevalda uppger att de har utsatts för trakasserier, hot eller våld i samband med sitt politiska förtroendeuppdrag. År 2012 var motsvarande andel två av tio. Totalt handlar det om drygt 2 400 förtroendevalda. Majoriteten av dem utsattes flera gånger under 2014, endast en femtedel utsattes en gång under 2014. Utsattheten utgörs främst av hot och trakasserier medan våld är ovanligare. Den vanligaste händelsen var hot eller påhopp via sociala medier. Yngre förtroendevalda var mer utsatta än äldre.

Storstadspolitiker, riksdagsledamöter och ordförande mer utsatta

På läns- och polisregionnivå är Stockholmspolitiker inom kommun och landsting mer utsatta än förtroendevalda inom andra re-

¹ En engelsk version av denna sammanfattning finns på Brås webbplats, www.bra.se. Klicka där på fliken *Publikationer*, och skriv sedan in rapportnumret i sökfältet.

gioner. Ser man till typ av politisk församling är riksdagsledamöter betydligt mer utsatta (65 procent) än ledamöter i kommun- och landstingsfullmäktige (27 respektive 37 procent). Utsattheten skiljer sig också åt beroende på typ av uppdrag och position inom uppdraget; ordförande var mer utsatta än ordinarie ledamöter, särskilt inom styrelse. Kvinnor som innehade en ordförandepost var utsatta i högre utsträckning än män. På partinivå är andelen utsatta störst bland förtroendevalda inom Sverigedemokraterna (50 procent). Jämfört med föregående undersökning skiljer sig andelen utsatta mest åt bland förtroendevalda i Folkpartiet (17 procent 2012, 30 procent 2014) samt i Moderaterna (20 procent 2012, 31 procent 2014).

Aktiva i sociala medier särskilt utsatta

Förtroendevalda som var aktiva på internet och i sociala medier var mer utsatta än inte lika aktiva. Bland förtroendevalda som var aktiva på internet och/eller i sociala medier i mycket hög utsträckning var andelen utsatta 60 procent, vilket kan jämföras med 12 procent bland dem som inte alls var aktiva på internet eller i sociala medier. En annan typ av exponering är hur många uppdrag den förtroendevalde har och i vilken omfattning uppdrag utförs. I samtliga fall visar undersökningen att andelen utsatta var betydligt högre bland mer aktiva förtroendevalda än bland mindre aktiva, särskilt när det gäller kvinnor.

Politisk extremism vanligare under valår

Liksom 2012 var den vanligaste förövaren 2014 en förargad medborgare (34 procent) eller en rättshaverist (24 procent). Däremot var andelen som uppfattade förövaren som extremist markant högre valåret 2014 (32 procent) än 2012 (19 procent). Politiskt beslut som motiv förekom i lägre utsträckning 2014 (15 procent), än 2012 (28 procent). Desto vanligare som motiv var uppmärksamhet kring den förtroendevalde som privatperson 2014 (22 procent) än 2012 (15 procent).

Låg anmälningsbenägenhet även under valår

Andel händelser som polisanmäls är låg (19 procent), dock polis-anmäls våld och skadegörelse i högre utsträckning (36 procent) än hot och trakasserier (15 procent). Det främsta skälet som anges till att händelsen inte polisanmäldes var att man inte trodde att anmälan skulle leda till något. Var femte förtroendevald såg händelsen som en del i uppdraget och polisanmälde därför inte. Totalt rapporterades nästan hälften av händelserna till säkerhetsansvarig inom partiet eller inom den politiska församlingen.

Kännedom om en eventuell handlingsplan inom antingen partiet eller den politiska församlingen, gällande hot och våld mot förtroendevalda, var bättre 2014 än 2012 (46 respektive 38 procent kände ej till om någon sådan fanns), men fortfarande låg. Det samma gäller kännedom om säkerhetsansvarig (38 respektive 32 procent kände ej till om någon sådan fanns).

Fortfarande påverkas många i sitt förtroendeuppdrag

Självrensning, det vill säga att den förtroendevalde undviker att engagera eller uttala sig i en specifik fråga, var den vanligaste konsekvensen av utsatthet eller oro för att utsättas (14 procent bland samtliga, 25 procent bland utsatta). Bland förtroendevalda som utsattes finns stora skillnader i andel som påverkats beroende på vad de utsattes för. Av dem som utsattes för våld, skadegörelse eller stöld hade en högre andel påverkats än av dem som utsattes för hot och trakasserier.

Av de senaste händelserna sätts hälften i samband med valrörelser

Fler fritidspolitiker än del- eller heltidspolitiker sätter händelsen i samband med någon valrörelse. Förövarna bakom händelser som förknippades med någon valrörelse var oftare fysiskt närvarande jämfört med förövare bakom händelser som inte kopplas till valrörelser. Osäkerheten om förövarens ålder och kön är då mindre trots att förövarna i högre utsträckning är okända för den förtroendevalde.

Brås bedömning

Nivån på utsattheten är högre valåret 2014 jämfört med 2012 bland alla förtroendevalda oavsett ålder, kön eller partitillhörighet. Däremot ser man en förändring av förövarens grupp tillhörighet och motiv. Anmälningens benägenhet måste öka, dels för att stärka det förebyggande arbetet, dels för att inte acceptansen av utsatthet mot förtroendevalda ska normaliseras.

Inledning

En grundläggande faktor i en demokrati är allmän och lika rösträtt. I Sverige har allmän och lika rösträtt vuxit fram, och år 1919 beslutades det att även kvinnor ska ha rösträtt. I 1974 års regeringsform kunde man läsa ”All offentlig makt i Sverige utgår från folket. Den svenska folkstyrelsen bygger på fri åsiktsbildning och på allmän och lika rösträtt. Den förverkligas genom ett representativt och parlamentariskt statskickskick och genom kommunal självstyrelse.” (regeringsformen 1:1).

I Sverige är det allmänna val till fullmäktige (i kommun, region och landsting) och riksdag i september vart fjärde år. Val till Europaparlamentet sker i maj vart femte år. År 2014 sammanföll dessa val i ett så kallat ”supervalår”. Dessutom genomfördes 12 kommunala folkomröstningar utöver de allmänna valen 2014 (www.val.se).

Genom *Politikernas trygghetsundersökning 2013* (Brå 2014b), som kartlade förtroendevaldas utsatthet under 2012, vet vi att förtroendevaldas utsatthet är ett reellt problem och ett hot mot demokratin. Enligt kartläggningen utsattes 20 procent av Sveriges ordinarie ledamöter i fullmäktige och riksdag för trakasserier, hot eller våld på grund av sitt politiska uppdrag. År 2012 var ett så kallat mellanliggande år, mitt i en mandatperiod.

Föreliggande rapport redovisar förtroendevaldas utsatthet under valåret 2014.

Förtroendevaldas synlighet och tillgänglighet är viktiga aspekter när det gäller att upprätthålla en god kommunikation med väljarna. Valrörelser innebär att förtroendevalda exponeras mer än under mellanliggande år då de själva och deras partier marknadsförs hårt. Utifrån bland annat PTU 2013 vet vi att ju mer exponerad en förtroendevald är desto större är risken att utsättas för trakasserier, hot och våld. Vad innebär då ett ”supervalår” för förtroendevaldas utsatthet? I och med Politikernas trygghetsundersökning kan vi för första gången säga något om utsattheten under ett valår och hur den skiljer sig från ett mellanliggande år.

Bakgrund till undersökningen

I kriminalstatistiken finns det inte några särskilda brottskoder om brott som drabbar förtroendevalda. Därför kan inte kriminalstatistiken användas till att undersöka utsattheten bland förtroendevalda. Dessutom är benägenheten att anmäla trakasserier, hot och våld till polisen låg bland de förtroendevalda (Brå 2014b). Tidigare undersökningar visar att en av de vanligaste påverkansformerna är just trakasserier, som inte alltid utgör brott (Brå 2005, Brå 2008, Brå 2009b, Brå 2012, Brå 2014b). Det innebär att antalet anmälda fall i kriminalstatistiken sannolikt skulle vara betydligt färre än antalet faktiska fall, och att de anmälda fallen inte heller skulle ge en representativ bild av förtroendevaldas utsatthet.

Regeringen gav därför Brå i uppdrag att genomföra en undersökning av omfattningen och utvecklingen av hot och våld med mera mot förtroendevalda. Undersökningen kallas *Politikernas trygghetsundersökning* (PTU) och ingår som en del i åtgärd 11 i den nationella handlingsplanen för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism (regeringen 2011).

Utifrån regeringens uppdrag gjorde Brå en första kartläggning av hot och våld mot förtroendevalda i Sverige som redovisades i rapporten *Politikernas trygghetsundersökning 2012* som benämns PTU 2012 (Brå 2012). Följande år fick Brå i uppdrag av regeringen att göra ytterligare en kartläggning vars resultat redovisades i maj 2014 i rapporten *Politikernas trygghetsundersökning 2013. Utsatthet och oro för trakasserier, hot och våld* (Brå 2014b) som benämns PTU 2013. Inför 2015 fick Brå förnyat uppdrag att undersöka förtroendevaldas utsatthet, denna gång utsattheten under valåret 2014. Det är resultaten från den undersökningen som presenteras i denna rapport.

Resultat utifrån tidigare PTU

Resultaten av föregående *Politikernas trygghetsundersökning* (PTU 2013) visade att var femte förtroendevald utsattes för trakasserier, hot eller våld under 2012 i sin egenskap av förtroendevald (Brå 2014b). Dessutom identifierades några riskgrupper som var mer utsatta än andra förtroendevalda, bland annat riksdagsledamöter, ledamöter med fler än fem uppdrag, heltidspolitiker. Bland dessa var kvinnor mer utsatta än män. En annan grupp som var betydligt mer utsatt än övriga var yngre förtroendevalda (29 år eller yngre) och särskilt yngre män. I rapporten konstateras också att få utsatta gör en polisanmälan, dock är det vanligare att händelsen rapporteras till någon annan än polisen. Den vanligaste konsekvensen av utsatthet eller oro för att utsättas var självcensur: att undvika att engagera eller uttala sig i en specifik fråga på grund av oro eller utsatthet. Så många som en av fyra av dem som utsattes självcensurerade sig.

Arbetet med Politikernas trygghetsundersökning har visat att det behövs förslag på hur händelser mot förtroendevalda kan förhindras och hanteras. Utifrån Politikernas trygghetsundersökning (PTU 2012 och PTU 2013) samt Brås tidigare forskning om otilllåten påverkan, togs skriften *Att förhindra och hantera incidenter mot förtroendevalda* fram (Brå 2014c). Skriften tar upp behovet av grundskydd och hur man kan förhindra händelser och åtgärder vid en händelse.

Utifrån en utvärdering av den första Politikernas trygghetsundersökning (PTU 2012), som var en testundersökning, omarbetades enkäten inför nästa kartläggning (PTU 2013). Främst var det strukturen som förändrades och frågor som ströks. En fördjupning av resultaten från PTU 2012 och PTU 2013 publicerades i oktober 2014 (Brå 2014d). Fördjupningen tar upp hur metodförändringarna inför PTU 2013 påverkat resultaten. Det finns flera indikatorer som tyder på att PTU 2013 jämfört med PTU 2012 fångat upp fler ”mindre allvarliga händelser”. Fördjupningen tar också upp vad PTU 2013 ger för information om utsatthet relaterat till sociala medier, som var den vanligaste formen av utsatthet bland förtroendevalda enligt PTU 2013. Ju mer aktiv man är som förtroendevald på internet eller i sociala medier desto större är risken att utsättas generellt. Dock utsätts förtroendevalda på internet och i sociala medier även om de själva inte alls är aktiva på den arenan.

Huvudresultaten från PTU 2012 stämmer i stora drag överens med PTU 2013. I samband med PTU 2012 gjordes även en studie som vände sig till förtroendevalda som valt att hoppa av sina uppdrag. Det visade sig dock att få förtroendevalda hade lämnat sina uppdrag på grund av utsatthet (Brå 2012).

Andra studier om förtroendevaldas utsatthet

Nedan nämnda undersökningar har alla olika datainsamlingsmetoder och frågedesign, och de varken bör eller kan jämföras när det gäller utsatthetsnivåer. Syftet är i stället att ge en bakgrund till vad som har gjorts på området och visa vilken kunskap som finns.

Regeringen gav 2014 chefsåklagaren vid Åklagarkammaren i Norrköping, i uppdrag att kartlägga och analysera domstolarnas bedömning av straffvärdet för brott som rör hot eller våld mot förtroendevalda. Redovisningen av uppdraget presenterades i juni 2014 (Angervåg 2014). Redovisningen ger exempel på möjliga framgångsfaktorer för lagföring av brott mot förtroendevalda, bland annat att tydliggöra gärningspersonens motiv. Ett annat förslag är att brott som rör förtroendevalda ska åsättas en tydlig kod redan vid polisanmälan. I rapporten redovisas 27 granskade domar. Inte i något fall har domstolen direkt hänvisat till den sär-

skilda straffmättningsregeln (29 kap. 1 § 2 st. brottsbalken)² men 20 domstolar har berört straffvärdet i domskälen.

Politihøgskolan i Oslo, Norge, undersökte under 2013 utsatthet bland knappt 200 statsråd, stortingsrepresentanter och ersättare. (Fischer Bjelland & Bjørge 2014). Majoriteten (69 procent) hade någon gång utsatts för oönskade eller hotfulla brev, fax eller e-post kopplat till sitt politiska uppdrag. Som förtroendevald hade drygt en tredjedel någon gång utsatts för allvarligare händelser såsom fysiskt våld och hot om våld mot anhörig.

Sveriges kommuner och landsting (SKL) fick 2013 i uppdrag av regeringen att undersöka hur kommuner, regioner och landsting hanterar frågan om hot och våld mot förtroendevalda samt ge exempel på hur man kan förebygga och hantera detta (SKL 2014a). Undersökningen visade bland annat att endast 37 procent av kommunerna har en handlingsplan för att hantera hot och våld mot förtroendevalda medan det bland landsting och regioner var 67 procent. SKL har också gett ut en skrift där utsatta förtroendevalda berättar om sina erfarenheter och tankar kring utsatthet som förtroendevald (SKL 2014b).

Statistiska centralbyrån (SCB) ställde i en undersökning om folkvaldas villkor i kommunfullmäktige år 2012 två frågor om utsatthet för hot, våld och trakasserier (SCB 2013). Drygt 20 procent av ledamöterna i kommunfullmäktige svarade att de någon gång utsattes för hot, våld eller trakasserier, och nästan 15 procent svarade att de utsattes under den senaste mandatperioden (cirka två år). I samma undersökning tillfrågades också ledamöter som lämnat sina uppdrag under inestående mandatperiod om anledningen till avhoppet. Ett mindre antal personer uppgav att de hoppat av på grund av trakasserier av olika slag.

År 2008 till 2009 genomfördes en undersökning av samtliga ledamöter i kommun- och landstingsfullmäktige inom ramen för forskningsprojektet ”Politiker tycker om politik” vid Göteborgs universitet (Gilljam, Karlsson och Sundell 2010). Resultaten visade att ungefär var tionde ledamot i landstingsfullmäktige varit utsatt för hot eller våld under de senaste 12 månaderna. Andelen utsatta ledamöter i Sverigedemokraterna var betydligt högre än för andra partier.

Säkerhetspolisen genomförde 2008 en studie som byggde på upprättade polisanmälningar om hot mot förtroendevalda under 2007 samt på intervjuer med utvalda personer i nyckelbefattningar (Säpo 2008). De vanligaste brottsrubriceringarna var olaga hot, ofredande och skadegörelse. Resultaten visade att politiker som var exponerade i medierna var mer utsatta för hot och att kommunstyrelsens ordförande samt ledamöter i individutskott (nämn-

² Lagstiftningen innebär att om särskilda omständigheter föreligger kan detta medföra att domstolen bör se allvarigare på gärningen och därför beakta detta vid bedömningen av straffvärdet, vilket i sin tur påverkar påföljdsvalet.

der som fattar beslut om enskilda personer) var mer utsatta än andra. Sverigedemokraterna utsattes i högre grad än andra partier av organiserade kriminella grupper.

Kommittén om hot och våld mot förtroendevalda genomförde en undersökning 2005. I betänkandet ”Jakten på makten” (SOU 2006) redovisades resultatet från undersökningen; fler än två av tre riksdagsledamöter och en av tre förtroendevalda i kommuner och landsting hade utsatts för trakasserier, hot eller våld under en 15-årsperiod.

År 2004 undersökte Sveriges Kommuner och Landsting utsattheten bland ordförande i kommunstyrelser och kommunfullmäktige, i facknämnder samt i kommun- och stadsdelsnämnder (SKL 2004). Även presidier (ordförande och vice ordförande) i styrelser och nämnder i samtliga landsting tillfrågades. Av undersökningen framkom att nästan två av tio varit utsatta för trakasserier, hot eller våld under de senaste 18 månaderna.

Syfte och frågeställningar

Syftet med föreliggande kartläggning är att mäta omfattningen och konsekvenserna av trakasserier, hot och våld mot förtroendevalda. Syftet är också att jämföra utsattheten under ett valår med utsattheten under ett mellanliggande år utan nationella val. Kartläggningen ska utgöra ett underlag för framtida åtgärder som syftar till att motverka och förebygga hot, våld och trakasserier mot förtroendevalda, både generellt och under valrörelser.

Kartläggningen ska bidra till att besvara flera frågeställningar:

- I vilken utsträckning utsätts förtroendevalda för trakasserier, hot och våld relaterade till deras förtroendeuppdrag?
- Vad utsätts de för?
- Vilka förtroendevalda utsätts?
- Hur ser benägenheten att anmäla ut bland förtroendevalda som har utsatts?
- Hur ser omständigheterna kring händelserna ut?
- I vilken utsträckning är förtroendevalda oroliga för att bli utsatta?
- Vilka är konsekvenserna av trakasserier, hot och våld mot förtroendevalda och deras oro för att utsättas?
- Vilken kännedom om eventuella rutiner kring säkerhet har de förtroendevalda?
- Vad kan vi säga om omfattningen under ett valår jämfört med ett mellanliggande år utan nationella val?

Metod

I detta kapitel beskrivs den metod som använts för Politikernas trygghetsundersökning och den datainsamling som skett under 2015. En mer omfattande och detaljerad redovisning av undersökningens metod ges i en fristående teknisk rapport som publiceras under 2016.

Population

I Sverige finns omkring 43 000 förtroendevalda på lokal nivå (kommuner), regional nivå (landsting och regioner³) samt nationell nivå (riksdagen) (SCB 2012). De allra flesta är fritidspolitiker med uppdrag som ersättare i olika nämnder. Det finns inte någon förteckning eller något register över dessa förtroendevalda. I och med att Politikernas trygghetsundersökning är en återkommande undersökning är det särskilt viktigt att urvalsramen är tillförlitlig, stabil och tillgänglig. Vad som finns är en förteckning över de förtroendevalda som har uppdrag i fullmäktige som ordinarie ledamöter. Valmyndigheten har ett löpande uppdaterat register över samtliga förtroendevalda som är ledamöter i kommun-, landstings- eller regionfullmäktige och i riksdagen. Sammanlagt rör det sig om cirka 14 000 förtroendevalda som finns i registret ”Nuvarande ledamöter”. Detta register används som urvalsram i undersökningen. Politikernas trygghetsundersökning är därmed en totalundersökning (hela den population som studeras tillfrågas om att delta i undersökningen) av de förtroendevalda som är ordinarie ledamöter i fullmäktige och riksdag. Det betyder att undersökningen fångar upp utsatthet hos en grupp förtroendevalda som har ett tydligt politiskt uppdrag av lite större omfattning, men inte nödvändigtvis reflekterar utsatthet bland den stora gruppen förtroendevalda med mindre omfattande uppdrag.

PTU 2015 baseras på uppgifter från de personer som fanns med i Valmyndighetens register ”Nuvarande ledamöter” den 1 decem-

³ Regioner är landsting med ett utökat regionalt utvecklingsansvar. I denna rapport utgör regionerna inte en egen redovisningsenhet utan redovisas ihop med landstingen.

ber 2014. Registret innehåller endast ordinarie ledamöter och baseras på de uppdrag som finns inom fullmäktige i kommun, lands-ting, region och riksdag. Detta innebär att en ordinarie ledamot kan ha haft andra roller både innan och efter den 1 december. En ledamot som har mer än ett uppdrag kan också förekomma flera gånger i registret. Varje ledamot kan dock bara förekomma en gång i undersökningens register, varför dubletter rensades ut. Inte heller ledamöter i regeringen⁴ inkluderas i undersökningen. För att få fram aktuella adressuppgifter genomfördes en identifikationskontroll av kvarvarande ledamöter mot befolkningsdata i registret över totalbefolkningen (RTB). Den slutliga undersökningspopulationen uppgick till 13 836 ledamöter.

I föregående PTU var ett kriterium för att ledamöter ska ingå i undersökningen att tillträdesdatumet inte var senare än den 1 juli 2012. Avgränsningen var till för att referensperioden skulle bli tillräckligt lång (≥ 6 månader). Valmyndigheten registrerar endast tillträdesdatum inom innevarande mandatperiod, vilket innebär att det i årets PTU inte går att få uppgift om referensperiod utifrån tillträdesdatum i registret. I stället har frågan i enkäten om hur länge den förtroendevalde innehaft politiska förtroendeuppdrag utökats med svarsalternativet ”6 månader eller mindre” för att kunna särredovisa de ledamöter som inte uppfyller kriteriet.

Genomförande och datainsamling

Datainsamlingen genomfördes från januari till början på maj 2015, genom i första hand en webbenkät och i andra hand en postenkät. En inbjudan till undersökningen skickades med vanlig post till ledamöternas folkbokföringsadress. Brevet innehöll information om undersökningen, ett personligt användarnamn och lösenord samt instruktioner för att besvara webbenkäten.

Drygt två veckor efter inbjudan skickades en första påminnelse ut i form av ett brev med uppgifter för inloggning till webbenkäten. En andra påminnelse i samma format skickades ut två veckor senare. Som en tredje påminnelse skickades en förkortad enkät ut i pappersform till dem som ännu inte besvarat webbenkäten. Därefter skickades en extra påminnelse ut med uppgifter för inloggning till webbenkäten. Statistiska centralbyrån (SCB) uppdrogs att genomföra datainsamlingen både när det gäller den tekniska konstruktionen av webbenkäten, utskick samt registrering och mottagande av webb- såväl som postenkäter. SCB gjorde även en första bearbetning av data.

⁴ Ledamöter i regeringen är inte förtroendevalda, partierna som bildar regering utser själva sina företrädare.

Kvalitetsgranskning

En kvalitetsgranskning har gjorts i fyra steg. Först genomfördes en intern (av medarbetare på Brå) och extern granskning (av SCB) av enkäterna. Därefter granskades data och analys internt. Slutligen har rapporten genomgått både intern och extern vetenskaplig granskning före publicering.

Bortfall

Frågeundersökningar har nästan alltid ett visst bortfall. En del av bortfallet beror på att det finns personer som inte vill eller inte kan delta (*externt bortfall*). Den andra delen beror på att alla frågor inte besvaras (över huvud taget eller felaktigt) av dem som deltar (*internt bortfall*).

Externt bortfall

Ju fler som deltar i en undersökning, desto mindre blir utrymmet för metodfel. Externt bortfall är problematiskt om det finns skäl att tro att det är en viss typ av individer i den undersökta populationen som väljer att inte svara (mer om detta finns under rubriken ”Tillförlitlighet” senare i metoddelen). Det externa bortfallet för datainsamlingen år 2015 uppgår till 37 procent av populationen (Tabell 1). Det ger en svarsfrekvens på 63 procent. Det externa bortfallet består till största delen av icke svarande. Några få avböjde aktivt medverkan, skickade in en blank enkät, hade flyttat utan eftersändning eller var på annat sätt förhindrade att medverka. Svarsfrekvensen för PTU 2015 (63 procent) var något lägre än för PTU 2013 (65 procent), men på en något högre nivå än andra surveyundersökningar.⁵ Av dem som deltog svarade 82 procent på webbenkäten och knappt 18 procent på postenkäten.

Tabell 1. Externt bortfall för PTU 2015.

	Antal	Andel
Population PTU 2015	13 836	100 %
Bortfall	5 190	37 %
därav		
ej avhörda	5 099	98 %
postreturer	38	0,7 %
avböjt (aktivt) att medverka	31	0,6 %
annat	22	0,4 %
Svarande	8 646	63 %
därav		
webbenkät	7 101	82 %
postenkät	1 541	18 %

⁵ Jämför till exempel Brå: NTU 2015 (63 procent), SCB: ULF/SILC 2013 (57 procent), Folkhälsomyndigheten: Hälsa på lika villkor 2014 (48 procent).

Internt bortfall

Frågeområdet om utsatthet inleds med så kallade screeningfrågor som tar reda på om respondenten (den svarande) varit utsatt för en rad olika händelser (som beskrivs senare i metodkapitlet). I webbenkäten har dessa frågor en så kallad hård kontroll, vilket innebär att enkäten inte ska gå att skicka in om dessa frågor inte besvarats. För övriga frågor kommer ett varningsmeddelande upp om respondenten försöker gå vidare i enkäten utan att besvara frågorna (mjuk kontroll). Därför är det interna bortfallet betydligt lägre i webbenkäten jämfört med postenkäten (pappersversionen av enkäten) som inte har samma möjlighet till kontroller. I postenkäten tillkommer även ett internt bortfall för de frågor som respondenten fyllt i felaktigt (till exempel att två svarsalternativ markerats då endast ett efterfrågats) eller att frågan inte fyllts i alls, medvetet eller omedvetet.

Det interna bortfallet för postenkäten kan endast påverka tillförlitligheten marginellt då andelen som svarat via webbenkäten är i klar majoritet (82 procent). Det interna bortfallet i postenkäten redovisas i den kommande tekniska rapporten för PTU 2015.

Frågeinnehåll

Enkäten inleds med frågor om bakgrundsförhållanden. Därefter följer frågor om den förtroendevaldes egen utsatthet i form av två frågeområden: *våld, skadegörelse och stöld* samt *hot och trakasserier*. Även frågor kring utsatthet för korruptionsförsök ställs. Enkäten avslutas med frågor om oro, konsekvenser och andras utsatthet samt *information om säkerhetsrutiner*. I huvudsak har frågorna i enkäten fasta svarsalternativ.

Bakgrundsförhållanden

Information om bakgrundsförhållanden gör att man kan jämföra utsatthet i olika grupper. Ur Valmyndighetens register hämtades uppgifter om politisk församling, valkrets, partitillhörighet, tillträdesdatum, avgångsdatum, kön och adress för var och en av ledamöterna. Förutom de uppgifter om bakgrundsförhållanden som framgår av Valmyndighetens register innehåller enkäten frågor om den förtroendevalde har svensk eller utländsk bakgrund⁶ samt förtroendeuppdragets omfattning och karaktär.

⁶ Personer med utländsk bakgrund definieras som personer som är utrikes födda, eller inrikes födda med två utrikes födda föräldrar. Personer med svensk bakgrund definieras som personer som är födda i Sverige med minst en inrikes född förälder (SCB 2002).

Utsatthet

De frågeområden som rör utsatthet inleds med ett antal screeningfrågor som tar reda på om respondenten varit utsatt för olika händelser i sin egenskap av förtroendevald någon gång. Om respondenten har utsatts någon gång följer en fråga om någon eller några av händelserna skedde under ”föregående år” (som i det här fallet avser 2014) och hur många händelser det totalt rör sig om under föregående år.⁷ De politiker som uppger att de under 2014 utsattes för någon eller några av de händelser som ingår i undersökningen fick också följdfrågor om den senaste händelsen inom respektive frågeområde.⁸ De flesta följdfrågorna är desamma för de olika frågeområdena, de frågor som skiljer sig (totalt tre frågor) relaterar till tillvägagångssättet vid den specifika händelsen.

De brott (även försök till samt grovt) som ligger till grund för händelserna som efterfrågas i undersökningen är *misshandling, olaga förföljelse, olaga hot, kränkande fotografering, ofredande, skadegörelse (samt åverkan), stöld, förtal, brott mot medborgerlig frihet, falsk tillvitelse* och *mordbrand*. Även bland juridiskt insatta kan det dock vara svårt att avgöra om en händelse utgör ett brott. Huruvida händelsen är ett brott eller inte är dessutom knappast avgörande för hur det påverkar den utsatte. Därför tillfrågas de förtroendevalda om utsatthet för en rad olika händelser i stället för om utsatthet för brott. Händelserna som efterfrågas i PTU utgår från brottsbeskrivningarna i tidigare nämnda brottstyper. Respondenten uppmanas att endast redovisa situationer som upplevts som hotfulla för att undvika att fånga upp händelser som inte bör ingå i undersökningen.

Händelserna har delats in i två kategorier: *våld, skadegörelse och stöld* samt *hot och trakasserier*. Den förstnämnda kategorin utgörs av händelser som är mer tydligt brottsliga och ingripande mot den utsatte. Den andra kategorin, hot och trakasserier, utgörs i stället av händelser där det är svårare att avgöra om de är brottsliga och som generellt kräver mindre insats av förövaren.

Varje händelse efterfrågas uttryckligen, och de förtroendevalda får ange om de har utsatts (ja/nej) för varje händelse. Skulle ingen av de efterfrågade händelserna stämma in på det den förtroendevalde eventuellt har utsatts för, uppmanas denne att ange det alternativ som bäst beskriver situationen. Utsattheten för följande händelser efterfrågas i enkäten:

⁷ Den här typen av undersökningar efterfrågar ofta utsatthet under de senaste tolv månaderna (räknat från undersökningstillfället), men i PTU efterfrågas utsatthet under föregående *kalenderår*, huvudsakligen för att ha en klart avgränsad referensperiod som ligger nära i tiden.

⁸ Att det är den senaste händelsen som efterfrågas beror på att den ligger närmast i minnet, men också för att fånga upp olika typer av händelser och inte enbart de mest allvarliga. Det finns inte utrymme för att redogöra för flera händelser, då antalet frågor i enkäten måste begränsas. En stor del av följdfrågorna ingår inte i postenkäten, som av utrymmesskäl är mindre omfattande.

Våld, skadegörelse och stöld

- Slag, spark eller liknande
- Knuff eller liknande
- Våld med vapen
- Anlagd brand/sprängning
- Klotter
- Stöld⁹
- Annan form av skadegörelse
- Annan form av våld.

Hot och trakasserier

- Hotfullt uttalande öga mot öga
- Hotfullt telefonsamtal
- Hotfullt sms/mms
- Hotfullt brev/vykort
- Hotfullt e-postbrev
- Hot/påhopp via sociala medier
- Kapat internetkonto (eller skapat falskt i ditt namn)
- Uthängd på internet
- Uthängd på affisch/pamflett
- Oönskad vara beställd i ditt namn
- Hotfull ”gåva”
- Blivit olovligen fotograferad/inspelad
- Obehagligt besök, förföljelse eller kartläggning
- Falska anmälningar
- Annan hotfull händelse.

Brå frågade även de förtroendevalda om de utsattes för några försök till korruption, antingen genom opassande gåvor och erbjudanden som att få särskilda förmåner som politiker (mutor i vardagligt tal) eller genom att någon i den förtroendevaldes närhet försöker få fördelar genom att utnyttja deras relation (vänskaps-korruption).

I och med att 2014 var ett valår behövdes ytterligare frågor i enkäten som tar hänsyn till de speciella omständigheter det innebär med valår. Dessa beskrivs närmare i Bilaga 1.

Resultatredovisning

Utifrån resultatens dras inte några slutsatser om utsatthetens orsakssamband, det vill säga vilken eller vilka faktorer (t.ex. kön, ålder eller partitillhörighet) som påverkar risk för utsatthet.

Då en del händelser som efterfrågas i PTU utgör brott och andra inte, används i rapporten ordet ”händelser” som benämning.

⁹ Stöld kan i sammanhanget handla om post som har stulits från den förtroendevaldes brevlåda.

I PTU används ordet ”förövare” genomgående som benämning på den person som utsatt den förtroendevalde för en händelse.¹⁰

Redovisningsgrupper

Redovisningsgrupperna används i beskrivande och inte i förklarande syfte. De redovisningsgrupper som används i undersökningen är kön, ålder och svensk eller utländsk bakgrund. Även region, partitillhörighet och politisk församling används som redovisningsgrupper och beskrivs längre fram i rapporten.

Redovisningsenheter

I resultatredovisningen för utsatthet bör man vara uppmärksam på att redovisningsenheterna, och därmed redovisningssättet, ibland skiljer sig åt.

För att undersöka hur många förtroendevalda som utsattes för brott eller liknande händelser under 2014 efterfrågas den egna utsattheten. Resultaten redovisas genom procentsatser för att visa hur stor andel som har utsatts.

För varje kategori av händelser ställs frågan hur många gånger händelsen inträffade totalt under föregående år (2014). Syftet är att få reda på ett ungefärligt antal händelser som de förtroendevalda har utsatts för under ett år. Siffran som motsvarar det totala antalet händelser ska ses i ljuset av de metodologiska svårigheter som mätbarheten kring denna typ av händelser innebär (svårigheten att minnas exakt antal, huruvida man utsattes som politiker eller som privatperson med mera).

De respondenter som utsattes får också beskriva den senaste händelsen inom varje frågeområde. Det är dessa händelser som ligger till grund för resultaten om bland annat förövare och motiv. Svarsfördelningen redovisas i huvudsak i procent.

Avrundningen av procenttal innebär i vissa fall att svarsandelarna inte summerar till exakt 100 procent. Andelar under 5 procent redovisas med en decimal medan andelar på 5 procent eller högre avrundas till närmsta heltal.

Referensperioder

Referensperioden för undersökningen är föregående kalenderår (när källan anges som PTU 2015 avses alltså utsattheten år 2014). Detta gäller för samtliga frågor förutom dem om förtroendeuppdragets omfattning samt kännedom om handlingsplan och säker-

¹⁰ Varför ”förövare” används och inte ”gärningsperson” beror på att det inte alltid handlar om brott och att det är den förtroendevaldes uppfattning om den person som utsatt henne eller honom.

hetsansvarig. Då är referensperioden den tidpunkt då de förtroendevalda svarade på enkäten (mellan januari och maj 2015).

Tillförlitlighet och tolkningsutrymme

Frågeundersökningar har en del begränsningar, både när det gäller tillförlitlighet och vilka tolkningar som är möjliga att göra utifrån det insamlade materialet. Nedan kommenteras några möjliga begränsningar med undersökningen, liksom möjligheterna att dra slutsatser utifrån resultaten och jämförbarheten med föregående kartläggning (PTU 2013).

Tillförlitlighet

Det kan vara svårt att minnas exakt när en händelse ägde rum, och därmed att avgöra om det skedde under den efterfrågade referensperioden. Det innebär att händelser som egentligen inte borde vara med i undersökningen kan komma att redovisas. En annan möjlig svaghet är att den tillfrågade kan välja att tillrättalägga svaret för att ange det svar som kan antas önskvärt, exempelvis att en händelse har polisanmälts fast så egentligen inte är fallet. Det är inte säkert att samtliga händelser som rapporterats drabbade den utsatte på grund av dennes förtroendeuppdrag, medan andra händelser som borde ha rapporterats i stället bortförklaras som ”busstreck” eller ”slumpen”.

Det kan finnas ett inslag av skuld bland dem som utsätts för korruptionsförsök. Detta gör korruption till ett ämnesområde som är svårt att undersöka. I PTU efterfrågas de förtroendevaldas erfarenhet av korruptionsförsök eftersom det upplevs som en mindre känslig fråga än en fråga om erfarenhet av korruption.

Att de förtroendevalda inte enbart svarar som enskilda individer utan också *som representanter för ett politiskt parti* kan även det vara ett problem för validiteten i undersökningen. Det skulle kunna vara så att förtroendevalda besvarar enkäten som representanter för sitt parti och därför svarar på ett sådant sätt som kan antas gynna partiet bäst. Det kan handla om att undvika att dra till sig medial uppmärksamhet knuten till partiet av rädsla för att skrämja bort potentiella nya medlemmar och i förlängningen kanske även väljare. Andra förtroendevalda kan på motsvarande sätt rapportera utsatthet i högre utsträckning för att förstärka bilden av sitt parti som utsatt.

Något som möjligtvis kan påverka den självrapporterade utsattheten i undersökningen är en ökad medvetenhet om formen och förekomsten av hot och våld. Enligt säkerhetsansvariga i landets kommuner har man arbetat aktivt med att öka denna medvetenhet under de senaste åren (SKL 2014a). Även ett mer intensivt säkerhetsarbete under valåret samt föregående Politikernas trygghets-

undersökning har lyft frågan vilket kan ha bidragit till att medvetenheten har ökat.

Benägenheten att delta i undersökningen kan variera beroende på till exempel ålder och kön, men även attribut i den specifika populationen, som partitillhörighet och politisk församling. En viktig förklaring till variationen i svarsbenägenhet mellan olika grupper är att människor i olika livssituationer har olika möjligheter (eller intresse av) att delta. Förtroendevalda som inte har utsatts kan ha ett mindre intresse i frågan och därför inte delta i undersökningen i samma utsträckning som de som har utsatts. Om så är fallet kan utsattheten komma att överskattas, särskilt i grupper med låg svarsfrekvens. Även förtroendevalda som har utsatts kan välja att inte delta i undersökningen för att slippa bli påmind om utsattheten.

I undersökningen har Brå på olika sätt försökt begränsa flera av dessa problem. I frågorna understryks att endast händelser som personen förknippar med förtroendeuppdraget ska rapporteras. Respondenten påminns också vid flertalet tillfällen om att endast rapportera sådant som inträffat under föregående år (2014) och som upplevts som hotfullt.

Tolkningsutrymme

I Sverige finns ungefär 43 000 politiskt förtroendevalda som verkar inom olika politiska församlingar och med olika typer av politiska uppdrag. Knappt en tredjedel av dem ingår i undersökningen. Hur generaliserbara är då resultaten i PTU för hela gruppen förtroendevalda?

De flesta förtroendevalda i Sverige är så kallade fritidspolitiker. Det innebär att man ägnar sig åt politik vid sidan av sitt vanliga arbete och att det endast utgår ett mindre arvode, om något alls. Enligt SCB (SCB 2012) har endast 3 procent i kommunerna hel- eller deltidsarvode, i landstingen är motsvarande siffra 6 procent. Även i PTU utövar majoriteten av de förtroendevalda sina uppdrag på fritiden (75 procent), cirka 16 procent utför sina uppdrag på deltid, och omkring 9 procent utför sina uppdrag på heltid. Att det är en överrepresentation i PTU av förtroendevalda med del- och heltidsuppdrag beror på att endast de som är ordinarie ledamöter i fullmäktige och riksdag tillfrågas om att medverka i undersökningen. Det är troligt att dessa politiker utsätts i större utsträckning än politiker som inte ingår i fullmäktige. Om så är fallet kan resultaten inte helt generaliseras till alla politiskt förtroendevalda.

Av de tillfrågade förtroendevalda deltog 63 procent i undersökningen. Är dessa representativa för samtliga som tillfrågades, det vill säga för samtliga ordinarie ledamöter i kommun- och landstingsfullmäktige samt riksdag? Skillnader i fördelningen bland svarande och samtliga tillfrågade när det gäller kön, parti och politisk församling är små (Tabell 2).

Skillnaderna är något större när det gäller åldersfördelningen. Förtroendevalda i åldrarna 39 år och yngre är underrepresenterade, medan förtroendevalda i åldrarna 60 år och äldre är överrepresenterade. Det innebär att PTU beskriver utsattheten inom gruppen 60 år och äldre bättre än inom gruppen 39 år och yngre.

Det finns alltså vissa, om än små, snedfördelningar i gruppen på cirka 8 600 ledamöter som resultaten bygger på, jämfört med gruppen på drygt 13 800 ledamöter som tillfrågades. Låg svarsfrekvens kan vara ett problem då undergrupper studeras. Det blir en sämre representativitet i grupper med låg svarsfrekvens, och det blir ett problem om det finns skäl att tro att de som deltar i undersökningen skiljer sig åt i vissa avseenden, här utsatthet, från dem som inte deltar i undersökningen. I den här undersökningen är svarsfrekvensen låg i vissa grupper: förtroendevalda 49 år och yngre, riksdagsledamöter och förtroendevalda i Sverigedemokraterna. Just de här grupperna är också få till antalet redan från början.

I och med att det handlar om en totalundersökning med en svarsfrekvens på 63 procent, får möjligheterna att generalisera resultaten till att gälla alla ordinarie ledamöter i fullmäktige och riksdag ändå anses relativt goda.

Vid jämförelser med föregående undersökning är det viktigt att komma ihåg att sammansättningen i de politiska församlingarna skiljer sig åt. Även svarsfrekvenserna i de olika undergrupperna skiljer sig åt. I Bilaga 2 återfinns en tabell över svarsfrekvens, antal och andel av svarande samt andel av tillfrågade för olika redovisningsgrupper i PTU 2013.

En del förändringar i undersökningen har gjorts sedan Politikernas trygghetsundersökning genomfördes första gången 2011. Dessa förändringar finns beskrivna i Bilaga 1.

Tabell 2. Svareffektivitet, antal och andel av svarande samt andel av tillfrågade för olika redovisningsgrupper i PTU 2015.

Redovisningsgrupp	Svareffektivitet	Antal svarande	Andel av svarande	Andel av tillfrågade	Antal totalt
Kön	Kvinnor	3 709	43 %	44 %	60 97
	Män	4 937	57 %	56 %	7 760
Ålder	39 år och yngre	1 418	16 %	20 %	2 772
	40–49 år	1 696	20 %	21 %	2 945
	50–59 år	2 150	25 %	24 %	3 320
	60 och äldre	3 382	39 %	35 %	4 820
Politisk församling	Kommunfullmäktige	7 937	92 %	92 %	12 746
	Landsingsfullmäktige	607	7 %	7 %	923
	Riksdag	102	1,2 %	1,4 %	188
Partitillhörighet	Centerpartiet	990	11 %	11 %	1 485
	Folkpartiet	513	6 %	6 %	787
	Kristdemokraterna	355	4,1 %	4,2 %	578
	Miljöpartiet	527	6 %	6 %	827
	Moderaterna	1 653	19 %	19 %	2 632
	Socialdemokraterna	3 069	35 %	35 %	4 805
	Sverigedemokraterna	665	8 %	10 %	1 333
	Vänsterpartiet	518	6 %	6 %	842
	Övriga partier	356	4,1 %	4,1 %	568
	Totalt	8 646			13 857

Disposition

Kapitel 1 – Politikers utsatthet

I det första resultatkapitlet ges en övergripande beskrivning av andelen förtroendevalda som uppger sig ha blivit utsatta för trakasserier, hot eller våld under 2014 samt vad dessa personer utsattes för. Utsattheten redovisas också övergripande utifrån tre sektorer som förtroendevalda verkar inom: politisk församling, parti och region. Även förtroendevaldas eventuella utsatthet för korrupsionsförsök framgår i detta kapitel. Kapitlet innehåller också en övergripande jämförelse mellan utsatthet under 2012 (mellanliggande år) och 2014 (valår).

Kapitel 2 – Sammanhang, förövare och motiv

I detta kapitel redovisas närmare den senaste händelsen som de förtroendevalda uppgivit att de utsattes för. Utifrån enkätsvaren redovisas dels vad förtroendevalda har att berätta om förövaren, dels vilka motiv som framkommit och i vilket sammanhang händelsen skedde. Även här görs jämförelser valåret 2014 och mellanliggande år 2012.

Kapitel 3 – Rapportering och polisanmälan

Här redovisas hur de förtroendevalda som utsattes har hanterat situationen: om polis kontaktades samt om händelsen polisanmäldes eller rapporterades till någon annan. Av kapitlet framgår också vilken kännedom de förtroendevalda har om eventuell handlingsplan och säkerhetsansvarig.

Kapitel 4 – Konsekvenser

I detta kapitel beskrivs konsekvenserna av utsatthet och oro för att utsättas. Fokus är konsekvenserna för förtroendeuppdraget och därmed, i förlängningen, på demokratin.

Kapitel 5 – Händelser relaterade till valrörelser

Här görs jämförelser mellan händelser under 2014 som förknippades med en valrörelse eller valkampanj med händelser som inte förknippades med valrörelse/valkampanj.

Kapitel 6 – Slutsatser och diskussion

I rapportens sjätte kapitel framgår vilka slutsatser som dras av resultaten, och där förs en avslutande diskussion.

1. Politikers utsatthet

Av det här avsnittet framgår hur vanligt det är att politiker i Sverige blir utsatta för trakasserier, hot eller våld på grund av sina förtroendeuppdrag samt vad de har utsatts för.¹¹ Dessutom framgår eventuella skillnader mellan kvinnor och män.

Då jämförelser med PTU 2013 är möjliga görs sådana.

Att tänka på

Vid jämförelser mellan undersökningarna är det viktigt att komma ihåg att 2014 (PTU 2015) var ett så kallat "supervalår" då mycket stod på agendan på den politiska arenan, medan 2012 (PTU 2013) var ett mellanliggande år. Valkampanjer eller valrörelser medför att förtroendevalda syns och hörs mer i flera olika sammanhang. Det gör att man inte bör se utsattheten under 2014 som en ökning från 2012 utan snarare som en jämförelse mellan valår och mellanliggande år. Naturligtvis kan det ha skett en ökning i utsatthet ändå men troligtvis beror den största delen av ökningen i så fall på att det är ett valår.

Då populationen är baserad på utfallet av de allmänna nationella valen till fullmäktige och riksdag är populationens sammansättning när det gäller partitillhörighet, kön, ålder med mera också föränderlig. Det är alltså viktigt att komma ihåg att undersökningen studerar utsattheten bland förtroendevalda i rikets politiska församlingar.

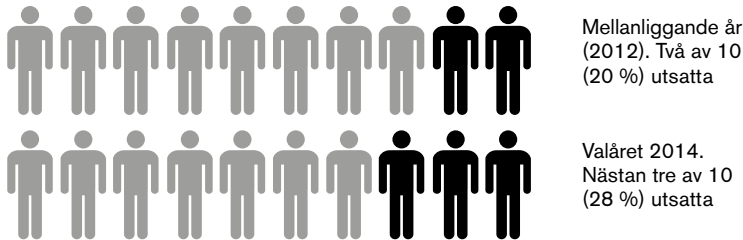
Andel utsatta och oroliga

Sammantaget uppgav nästan tre av tio förtroendevalda (28 procent) att de utsatts i samband med sitt politiska uppdrag under va-

¹¹ Med "utsatthet" menas här de förtroendevaldas självrapporterade utsatthet, i egenskap av förtroendevalda, för de typer av händelser som efterfrågas i undersökningen. Händelserna kan uppfattas som brott och/eller har upplevts som hotfulla.

låret 2014 (Figur 1). Totalt handlar det om 2 405 förtroendevalda. Utsattheten utgörs främst av hot och trakasserier, få händelser är fysiska angrepp. Det var ingen skillnad mellan kvinnor och män när det gäller andel utsatta. Utsattheten under 2012 var 20 procent, det vill säga 8 procentenheter lägre än under valåret 2014.

Figur 1. Andel förtroendevalda som utsattes för trakasserier, hot eller våld under 2012 och under valåret 2014.

Färre förtroendevalda kände oro för att utsättas jämfört med andelen som faktiskt hade utsatts enligt dem själva. Det var 23 procent som upplevde oro för att själv bli utsatt eller för att någon anhörig skulle utsättas. Motsvarande andel 2012 var 16 procent. Lika stor andel kvinnor som män uppgav att de var oroliga. Andelen oroliga var betydligt högre bland förtroendevalda som utsattes under 2014 (49 procent) jämfört med dem som inte utsattes (13 procent). Motsvarande för 2012 var 42 respektive 9 procent.

3,7 procent uppgav att någon anhörig hade utsatts på grund av den förtroendevaldes förtroendeuppdrag, vilket var betydligt större andel än i föregående undersökning (2,1 procent).

De förtroendevalda som utsatts fick frågan om de upplevde att utsattheten var värre under någon särskild månad, antingen genom att det skedde flera händelser eller att händelserna uppfattades som allvarligare. Knappt fyra av tio (39 procent) upplevde att det var så, och bland dem uppgav de allra flesta september (57 procent) månad som värre. Det är också den månad då de nationella valen hålls under ett valår. Drygt en av tio upplevde augusti som den värsta månaden (13 procent) medan övriga månader upplevdes värre av mellan 1 och 5 procent. Mer om händelser som relateras till valrörelser redovisas i kapitel 5.

Händelserna

I enkäten efterfrågas utsatthet för olika händelser indelade i två kategorier: *hot och trakasserier* samt *våld, skadegörelse och stöld*.

Händelserna som efterfrågas skiftar i allvarlighetsgrad mellan olika typer av händelser (t.ex. ett hotfullt telefonsamtal eller en utförd misshandel), men även inom samma händelse (ett uttalat hot kan vara mer eller mindre hotfullt beroende på vad som sägs

men också på vem som säger det) där en del hot utgör brott och andra inte.

Hot och trakasserier

I Tabell 3 redovisas de olika former av hot och trakasserier som efterfrågas i enkäten samt andel utsatta för respektive händelse.

Sammanlagt 27 procent av samtliga förtroendevalda uppger att de utsattes för *hot eller trakasserier* på grund av sitt förtroendeuppdrag under 2014, år 2012 var utsattheten 19 procent. Det var ingen skillnad mellan kvinnor och män i utsatthet för hot och trakasserier totalt. Sammantaget handlar det om 2 323 förtroendevalda som utsatts för drygt 15 500 händelser av hot eller trakasserier.

Tabell 3. Andel utsatta för hot och trakasserier totalt och efter typ av händelse 2012 och 2014.

	Andel utsatta mellanliggande år (2012)	Andel utsatta valår (2014)
Totalt hot och trakasserier¹	19	27
Hot/påhopp via sociala medier	8	13
Hotfullt e-post	5	5
Uthängd på internet	4,8	6
Hotfullt uttalande öga mot öga	4,7	10
Hotfullt telefonsamtal	4,4	4,8
Hotfullt brev/vykort	2,5	2,7
Olovligen fotograferad/inspelad	1,4	3,3
Obehagligt besök/förföljelse	1,3	2,1
Hotfullt sms/mms	1,3	1,6
Falska anmälningar	0,8	1,0
Oönskad vara beställd i ditt namn	0,7	0,8
Kapat internetkonto (eller skapat falskt i ditt namn)	0,4	0,6
Uthängd på affisch/pamflett	0,4	0,8
Hotfull "gåva"	0,1	0,1
Annan hotfull händelse	2,0	3,0

¹ En förtroendevald kan ha blivit utsatt för flera av händelserna och därför ingå flera gånger i tabellen, men ingår bara en gång i den totala andelen utsatta.

Den vanligaste händelsen var att den förtroendevalde blivit hotad eller utsatt för påhopp via sociala medier (13 procent). Näst vanligast var hotfullt uttalande som skedde "öga mot öga". Därefter förekommer tre olika former av hot eller trakasserier ungefär lika ofta: att bli uthängd på internet, hotfull e-post samt hotfullt telefonsamtal.

Jämfört med 2012 var framför allt andelen som utsattes för ”hot/påhopp via sociala medier” högre, liksom ”hotfullt uttalande öga mot öga”. Även andelen utsatta för ”olovligen fotograferad/inspe-lad” samt ”obehagligt besök/förföljelse” har i större utsträckning högre nivåer än övriga former av hot och trakasserier.

Nästan hälften av dem som utsattes för någon form av hot eller trakasserier under 2014 (46 procent) utsattes av en förövare som var fysiskt närvarande, män i högre utsträckning (49 procent) än kvinnor (43 procent).

Våld, skadegörelse och stöld

I Tabell 4 redovisas de olika former av våld, skadegörelse och stöld¹² som efterfrågas i enkäten samt andel utsatta för respektive händelse.

Sex procent av de förtroendevalda utsattes för våld, skadegörelse eller stöld under 2014. En större andel av männen (7 procent) än av kvinnorna (4,4 procent) utsattes. Totalt handlar det om över 500 personer som utsattes för drygt 3 200 händelser av våld, skadegörelse eller stöld under 2014. Vid jämförelse med föregående undersökning, då totalt 2,7 procent av de förtroendevalda utsattes för olika former av våld, skadegörelse eller stöld är det i princip en fördubbling av samtliga former år 2014.

Tabell 4. Andel utsatta för våld, skadegörelse och stöld totalt och efter typ av händelse 2012 och 2014.

	Andel utsatta mellanliggande år (2012)	Andel utsatta valår (2014)
Totalt våld, skadegörelse och stöld¹	2,7	6
Knuff eller liknande	0,8	2
Slag, spark eller liknande	0,1	0,5
Våld med vapen	0	0,1
Annan form av våld	0,5	1,1
Klotter	0,6	1,4
Anlagd brand/sprängning	0,1	0,2
Annan skadegörelse	1,3	2,5
Stöld	0,3	0,5

¹ En förtroendevald kan ha blivit utsatt för flera av händelserna och därför ingå flera gånger i tabellen, men ingår bara en gång i den totala andelen utsatta.

Bland händelserna 2014 handlar det till största delen om olika former av skadegörelse. Totalt sett bland dem som utsattes för våld, skadegörelse eller stöld utsattes hälften för någon form av

¹² Stöld kan i sammanhanget handla om post som har stulits från den förtroendevaldes brevlåda.

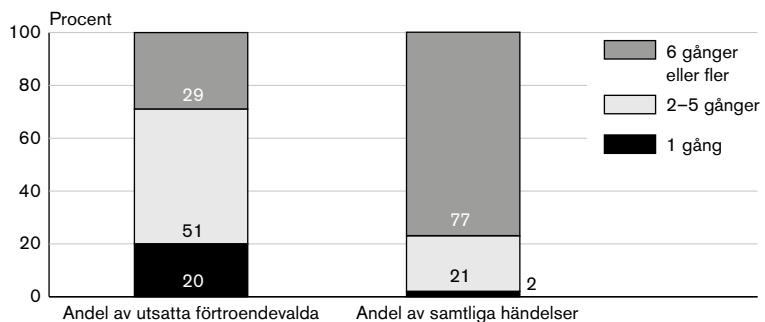
våld mot person (2,9 procent), något som var marginellt vanligare bland män än bland kvinnor. Sett till enbart våld mot person var ”Knuff eller liknande” den händelse som flest förtroendevalda uppgett att de utsattes för. Det var mycket ovanligt med sådana fysiska skador att den utsatte behövde uppsöka läkare, sjuksköterska eller tandläkare bland dem som utsattes för någon form av våld mot person.¹³

Flest förtroendevalda utsattes för ”Annan form av skadegörelse”. Det innefattar till exempel skadegörelse på fordon, exempelvis lossade hjulmuttrar eller sönderskurna däck samt krossade rutor på fordon eller hem.

Upprepad utsatthet

Det är vanligt att utsättas upprepade gånger. Majoriteten av utsatta förtroendevalda utsattes flera gånger under 2014, endast en femtedel utsattes en gång (Figur 2). Drygt hälften (51 procent) utsattes mellan 2 och 5 gånger, och knappt tre av tio (29 procent) utsattes 6 gånger eller fler. De som utsattes 6 gånger eller fler blev tillsammans utsatt för nära 80 procent (77 procent) av samtliga händelser, medan de som utsattes en gång utsattes för 2 procent av alla händelser. Andelen bland *samtliga* förtroendevalda som utsattes en gång under 2014 var 6 procent, medan 14 procent utsattes 2–5 gånger. På grund av sitt förtroendeuppdrag utsattes 8 procent av samtliga förtroendevalda 6 gånger eller fler under 2014.

Figur 2. Andel utsatta 1 gång, 2–5 gånger och 6 gånger eller fler i förhållande till antal händelser, 2014.

En något större andel män än kvinnor utsattes 6 gånger eller fler (31 respektive 27 procent). År 2012 var mönstret detsamma, även om det var en något lägre andel som utsattes 6 gånger eller fler (27 procent) och en något större andel som utsattes 2–5 gånger (53 procent) jämfört med valåret 2014.

¹³ I våld mot person ingår slag, spark, knuff eller liknande, våld med vapen eller annan form av våld.

Korruptionsförsök

Förtroendevalda kan också utsättas för påverkan i form av korruptionsförsök. Gränsen mellan vad som anses som korruption eller inte kan te sig flytande. En förmån kan vara otillbörlig även om den inte ges för att mottagaren ska handla på ett visst sätt (SKL 2012). I enkäten efterfrågas om den förtroendevalde under 2014 har utsatts för ett opassande erbjudande ("ett opassande erbjudande om en gåva eller tjänst som syftade till att påverka dig i ditt politiska förtroendeuppdrag") eller vänskapskorruption ("att en bekant till dig på ett opassande sätt försökt utnyttja er relation för att påverka dig i ditt politiska förtroendeuppdrag").

Nästan 4 procent (3,7 procent) uppger att de utsattes för någon form av korruptionsförsök under 2014. En något högre andel av kvinnorna (4,1 procent) än av männen (3,5 procent) uppger att de utsattes för detta. Det var 4 procent av samtliga förtroendevalda som uppger att de känner någon annan politiskt förtroendevald som utsatts för korruptionsförsök under 2014. Det har inte skett någon ökning av korruptionsförsöken sedan 2012 då nivåerna är desamma.

Vänskapskorruption var den vanligaste formen av korruptionsförsök som de förtroendevalda utsattes för (3,3 procent). Det innebär att någon i den förtroendevaldes närhet försökte utnyttja deras relation för att få någon form av fördel. Vanligast var att den som försökte utnyttja relationen var en yttlig bekant till den förtroendevalde (58 procent). Det var lika vanligt att det var en vän som en annan förtroendevald (17 procent vardera) som försökte utnyttja relationen. Mindre vanligt var att det var en anhörig (4,9 procent) eller en kollega (4 procent) som försökte påverka den förtroendevalde genom deras relation.

Av de förtroendevalda uppger 1,3 procent att de under 2014 fått ett opassande erbjudande, det vill säga att den förtroendevalde utsattes för mutförsök. Oftast handlade det då om en måltid eller någon form av tjänst och inte kontanter.

Brå frågade även de förtroendevalda som har utsatts för korruptionsförsök, både när det gäller vänskapskorruption och opassande erbjudande, vad de själva trodde att personen ville uppnå med försöket. Det vanligaste motivet var att personen ville åstadkomma någon form av agerande eller aktivitet (43 procent) eller belöna agerande eller passivitet (25 procent).

Vill man veta mer om korruption, dock inte om förtroendevalda, har Brå gjort utförligare undersökningar av korruption (Brå 2014a, Brå 2013, Brå 2009b).

Politisk församling

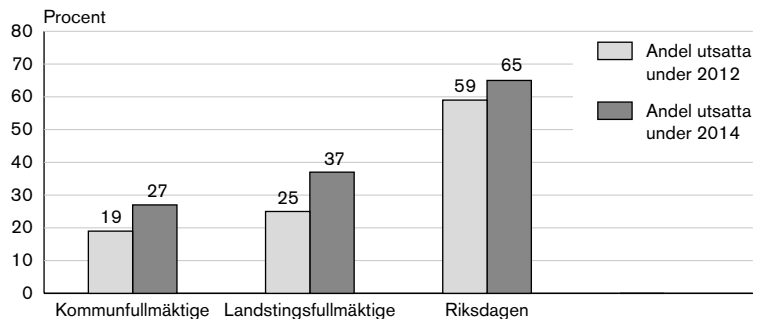
Kommunfullmäktige är kommunens högsta beslutande organ. Drygt nio av tio (92 procent) förtroendevalda som ingår i PTU är ledamöter i kommunfullmäktige; det är den största av de politiska församlingarna sett till antal förtroendevalda. Landstingsfullmäktige är landstingens högsta beslutande organ, medan riksdagen är det högsta beslutande organet i riket. I PTU 2015 har 12 procent av de förtroendevalda uppdrag i landstingsfullmäktige medan 1,8 procent är riksdagsledamöter.¹⁴

I det här avsnittet redovisas endast utsattheten i de politiska församlingarna generellt; mer om utsattheten utifrån politisk församling återfinns i Bilaga 3.

Utsatthet utifrån politisk församling

Risken att utsättas ser olika ut för ledamöterna i de tre politiska församlingarna. I kommunfullmäktige uppger 27 procent av ledamöterna att de utsattes under 2014, i landstingsfullmäktige 37 procent (Figur 3). Samtidigt uppger fler än sex av tio riksdagsledamöter (65 procent) att de har utsatts i sin egenskap av förtroendevald under 2014. I samtliga politiska församlingar är andelen utsatta högre än i föregående undersökning. I de politiska församlingarna finns det inte någon skillnad i andel utsatta mellan könen år 2014.

Figur 3. Andel utsatta inom respektive politisk församling 2012 och 2014.

Båda undersökningarna visar att utsattheten är högre bland förtroendevalda med uppdrag i flera politiska församlingar (30 pro-

¹⁴ Då den förtroendevalde har uppdrag i flera politiska församlingar kan det vara svårt att veta vilken politisk församling som eventuell utsatthet kan förknippas med. Därför återfinns samtliga förtroendevalda med uppdrag i kommunfullmäktige i den redovisningsgrupp som heter kommunfullmäktige, även om dessa förtroendevalda också har uppdrag i en annan politisk församling. Detsamma gäller för landstingsfullmäktige och riksdag. Det innebär att samma förtroendevalda kan förekomma i flera av redovisningsgrupperna.

cent 2012, 47 procent 2014) jämfört med att ha uppdrag i en politisk församling (18 procent 2012, 27 procent 2014).¹⁵

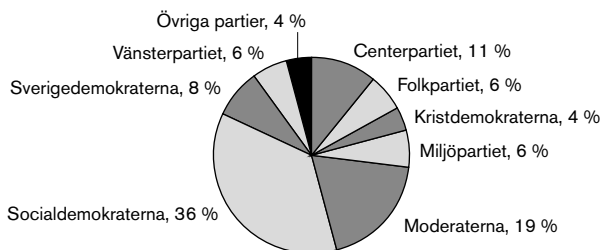
Ser man till vad för typ av händelser de förtroendevalda utsattes för var riksdagsledamöter i högre utsträckning utsatta för våld, skadegörelse och stöld (17 procent) än vad ledamöter i kommunfullmäktige (6 procent) och landstingsfullmäktige var (8 procent). Motsvarande andel utsatta för hot och trakasserier var 64 procent i riksdagen, 36 procent i landstingsfullmäktige och 26 procent i kommunfullmäktige. Den vanligaste formen av hot och trakasserier var hot eller påhopp i sociala medier inom samtliga politiska församlingar.

Oron följer samma mönster som utsattheten. Bland riksdagsledamöterna är 47 procent oroliga för att antingen själva utsättas eller för att en anhörig ska utsättas, medan 30 procent av förtroendevalda i landstingen och 23 procent av förtroendevalda i kommunerna känner en sådan oro. Manliga riksdagsledamöter är mer oroliga än kvinnliga riksdagsledamöter för att de själva eller en anhörig ska utsättas (51 respektive 40 procent). I övriga politiska församlingar är det ingen skillnad mellan kvinnor och män när det gäller oro.

Partitillhörighet

Med partitillhörighet menas det parti som den förtroendevalde representerar i fullmäktige eller riksdag. I redovisningen ingår de åtta riksdagspartierna samt alla andra partier, det vill säga de partier som inte finns representerade i riksdagen. De partierna är sammanslagna i gruppen "Övriga partier". Figur 4 visar fördelningen av partitillhörighet i PTU 2015. Hur det såg ut i PTU 2013 finns redovisat i Bilaga 2.

Figur 4. Fördelning av förtroendevaldas partitillhörighet i PTU 2015.

Sammanställningen i partierna har förändrats sedan PTU 2013. Till exempel var andelen sverigedemokrater 5 procentenheter högre medan andelen moderater var 4 procentenheter lägre 2014

¹⁵ I föregående undersökning var andelen förtroendevalda med uppdrag i flera politiska församlingar dubbelt så hög (12 procent) jämfört med den senaste undersökningen (6 procent).

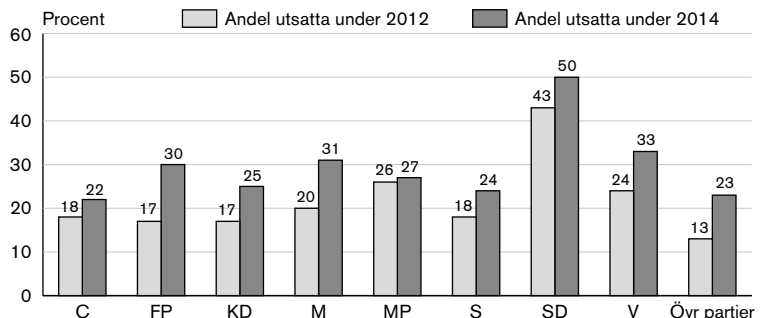
jämfört med 2012. Här redovisas utsattheten inom partierna endast generellt, mer om utsattheten utifrån parti återfinns i Bilaga 3.

Utsatthet utifrån partitillhörighet

I Figur 5 visas utsatthet utifrån partitillhörighet. Sverigedemokraterna har högst andel ledamöter som utsattes 2014 (50 procent). Även ledamöter i Vänsterpartiet har en hög andel utsatta (33 procent). Övriga som uppger en högre andel utsatthet än den generella utsattheten är ledamöter i Moderaterna och Folkpartiet (31 respektive 30 procent). Förtroendevalda i Centerpartiet (22 procent), Socialdemokraterna (24 procent) och de som ingår i "Övriga partier" (23 procent) är i sin tur mindre utsatta än genomsnittet. Om hänsyn tas till det faktiska antalet förtroendevalda som har utsatts inom partiet är Socialdemokraterna och Moderaterna mest utsatta, då över hälften av samtliga utsatta (56 procent) tillhör något av dessa två partier.

Störst skillnad från 2012 vad gäller nivå på utsatthet 2014 är bland ledamöter inom Folkpartiet. Även skillnaden i andelen utsatta ledamöter i Moderaterna samt i "Övriga partier" 2012 och 2014 är större än i resterande partier. Skillnaderna inom Miljöpartiet och inom Centerpartiet i andel utsatta 2012 och 2014 var lägst.

Figur 5. Andel utsatta inom respektive parti 2012 och 2014.

Andelen utsatta kvinnor är högre inom partierna än andelen utsatta män, förutom i Sverigedemokraterna och i "Övriga partier". Störst skillnad i utsatthet mellan kvinnor och män är det i Vänsterpartiet, där 36 procent av kvinnorna och 30 procent av männen är utsatta.

En betydligt högre andel av förtroendevalda inom Sverigedemokraterna uppger att de har utsatts för våld, skadegörelse eller stöld jämfört med förtroendevalda i andra partier (23 procent jämfört med mellan 2 och 7 procent). Förtroendevalda inom Sverigedemokraterna är inte bara mer utsatta utan också betydligt mer oroliga över att själva utsättas eller över att en anhängig ska utsättas (63 pro-

cent) jämfört med övriga förtroendevalda. Näst högst andel oroliga finns inom Vänsterpartiet (30 procent) och Miljöpartiet (29 procent), medan lägst andel oroliga återfinns i Centerpartiet (12 procent).

Region

De tre regionindelningar som undersöks är län,¹⁶ kommungrupp (SKL 2011) samt polisregioner inom Polismyndigheten. Polismyndigheten är indelad i sju regioner som baseras på de före detta polismyndigheternas samverkansområden (som i sin tur är indelade efter län). De största polisregionerna, sett till antalet förtroendevalda i undersökningen, är region Syd och region Väst. Kommungrupperingen baseras på befolknings- och näringsstruktur och indelar Sveriges kommuner i tio olika grupper.

Utsatthet efter region innefattar förtroendevalda i kommun- och landstingsfullmäktige, men inte riksdagsledamöter, då dessa representerar riket. Här redovisas endast utsattheten utifrån region generellt, mer om utsattheten utifrån polisregioner återfinns i Bilaga 3.

Utsatthet utifrån region

Län

Stockholms och Blekinge län är de län som har högst andel utsatta (36 procent) följt av Uppsala län och Gotlands län (Tabell 5 på nästa sida). Värmland, Halland och Östergötland är de län som har lägst andel utsatta förtroendevalda.

Även 2012 hade Blekinge län hög andel utsatta förtroendevalda (28 procent). Uppsala län däremot hade en låg andel utsatta år 2012 (15 procent) jämfört med övriga län, men hög andel 2014 (32 procent).

Kommungrupp

Andelen utsatta förtroendevalda med uppdrag inom kommunfullmäktige var störst i storstadskommunerna (Stockholm, Göteborg och Malmö) där nästan tre av fem förtroendevalda uppgav att de hade blivit utsatta (Figur 6 på nästa sida). Förortskommuner till storstäderna samt landets större städer har också en högre andel utsatta jämfört med övriga kommuner. Även i kommuner i glesbefolkade regioner är utsattheten högre (32 procent) än den generella.

Minst andel utsatta finns i glesbygdskommunerna, där en av fem uppgav sig ha blivit utsatta. Störst skillnad i andel utsatta mellan könen återfinns i storstadskommunerna, där män är mer utsatta än

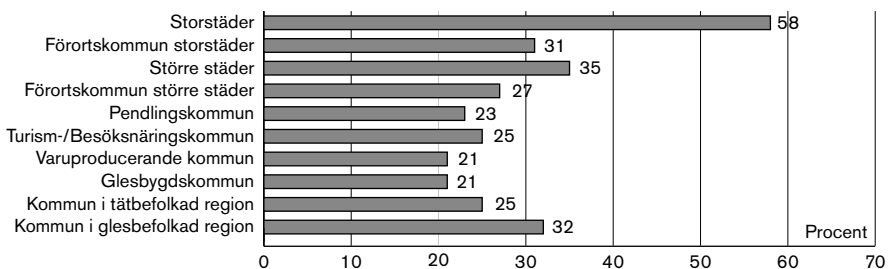
¹⁶ På länsnivå kommer endast utsattheten generellt att redovisas då vidare analys kräver större enheter. Sverige består av 21 län som varierar i storlek och i antal förtroendevalda; i en del län blir antalet utsatta förtroendevalda för få för att man ska kunna redovisa mer detaljerade resultat utan att riskera bakvägsidentifikation (dvs. möjligheten att hänföra avidentifierade uppgifter till en specifik person).

kvinnor. Dock är antalet förtroendevalda totalt sett få i dessa kommuner. Övriga typer av kommuner där det finns en tydlig könsskillnad är turism- och besöksnäringkommuner och glesbygdskommuner. I dessa kommuner är kvinnor mer utsatta än män.

Tabell 5. Andel utsatta inom respektive län 2012 och 2014.

Län	Andel utsatta under 2012	Andel utsatta under 2014
Stockholm	23 %	36 %
Blekinge	28 %	36 %
Uppsala	15 %	32 %
Gotland	27 %	32 %
Skåne	23 %	32 %
Gävleborg	21 %	31 %
Norrbottn	21 %	29 %
Jämtland	21 %	29 %
Västra Götaland	19 %	27 %
Örebro	18 %	27 %
Södermanland	17 %	27 %
Västmanland	16 %	26 %
Västernorrland	19 %	25 %
Kronoberg	18 %	24 %
Kalmar	19 %	24 %
Västerbotten	20 %	24 %
Jönköping	14 %	24 %
Dalarna	16 %	24 %
Östergötland	17 %	21 %
Halland	14 %	21 %
Värmland	14 %	20 %

Figur 6. Andel utsatta inom respektive kommungrupp 2014.

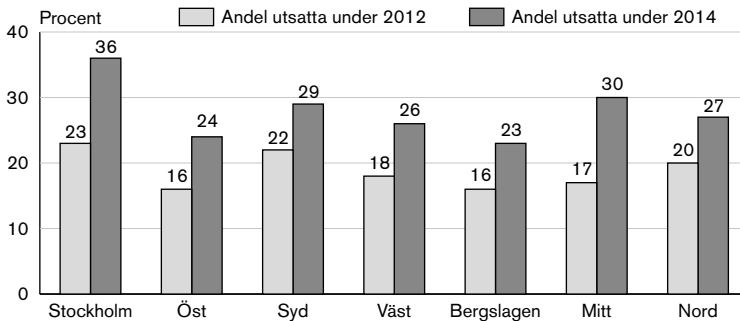

Polisregioner

Utifrån polisregioner är utsattheten bland förtroendevalda högst i region Stockholm (som även inkluderar Gotland), medan den är lägst i region Bergslagen och region Öst (Figur 7). Vid jämförelse med föregående undersökning har nivån på utsattheten blivit högre framför allt i region Stockholm och region Mitt. I övriga regioner var andelen utsatta i nivå med den generella utsattheten.

I regionerna Stockholm, Väst, Mitt och region Nord är andelen utsatta kvinnor högre än andelen utsatta män. I övriga regioner är förhållandet omvänt.

Figur 7. Andel utsatta inom respektive polisregion 2012 och 2014.

Region Nord har lägst andel oroliga (20 procent) men en högre andel utsatta än flera andra regioner. Andelen utsatta för våld, skadegörelse eller stöld är högst i region Stockholm (8 procent), där också oron för att utsättas är högst (28 procent). Region Nord och region Öst är de regioner där utsattheten för våld, skadegörelse och stöld är lägst (4 procent vardera); där är också oron för att utsättas lägst (20 respektive 22 procent).

Uppdragets typ och omfattning

Utsattheten hos förtroendevalda kan variera beroende på vilken typ av uppdrag samt vilken position inom uppdraget den förtroendevalde har. Utsattheten kan också skifta mellan dem som har ett eller flera uppdrag, samt beroende på omfattningen av förtroendeuppdraget.

En förtroendevald kan inneha olika befattningar inom fullmäktige, styrelse och de nämnder han eller hon har uppdrag i. Befattningen kan vara antingen ordförande, vice ordförande, ordinarie ledamot eller ersättare. Namn på och vad som ingår i nämnderna varierar mellan olika kommuner och landsting. Gemensamt är dock ansvaret för centrala funktioner i samhället. Utbildningsnämnden (eller liknande) ansvarar för skolfrågor, socialnämnden (eller liknande) ansvarar för individ- och familjeomsorgen och så vidare. Förtroendevalda inom kommun- och landstingsfullmäktige fick ange vilka av de förutbestämda kategorierna av politiska förtroendeuppdrag de hade, eller som mest liknade de uppdrag de hade, under 2014.

Förutom nämnderna finns i varje kommun och i varje landsting en beslutande församling; ett fullmäktige. Fullmäktige tillsätter i sin tur en styrelse vars främsta uppgift är att leda och samordna

förvaltningen och ha uppsikt över nämndernas verksamhet (kommunallag 1991:900).

Utsatthet utifrån nämnd och position

Utsattheten skiljer sig stort mellan förtroendevalda inom olika nämnder och med olika positioner (Tabell 6). En tredjedel (33 procent) av de förtroendevalda med uppdrag i kommun- eller landstingsstyrelse utsattes under 2014. Den nämnd (eller motsvarande) där andel utsatta är högst är Hälso- och sjukvårdsnämnden (32 procent). Andelen utsatta inom övriga nämnder är mellan 27 och 30 procent. År 2012 var mönstret detsamma när det gäller andel utsatta inom uppdrag och position inom uppdrag, dock på lägre nivåer.

Tabell 6. Andel utsatta inom respektive uppdrag och position inom uppdraget 2014.¹⁷

PTU 2015	Ordförande	1e vice ordförande	Ordinarie ledamot	Ersättare	Totalt
Fullmäktige	31 %	24 %	29 %	20 %	28 %
Styrelse	62 %	46 %	32 %	26 %	33 %
Nämnd eller motsvarande					
Hälso- & sjukvård	*	*	29 %	32 %	32 %
Kultur- & fritid	34 %	32 %	26 %	30 %	29 %
Plan- & bygg	37 %	33 %	22 %	25 %	27 %
Social	44 %	34 %	24 %	27 %	29 %
Teknisk	35 %	28 %	26 %	35 %	30 %
Utbildning	41 %	28 %	26 %	23 %	28 %
Totalt	38 %	31 %	28 %	25 %	

* för få

Den position som är mest utsatt är ordförandeposten, där i snitt nästan fyra av tio förtroendevalda (38 procent) uppger att de har utsatts för någon av de händelser som efterfrågas i PTU. Men även mellan olika ordförande skiljer det sig åt; fler än sex av tio styrelseordförande uppger sig ha blivit utsatta under 2014. Även bland ordförande i socialnämnden samt ordförande i hälso- och sjukvårdsnämnden är utsattheten märkbart högre än för genomsnittet (44 respektive 39 procent). Bland de 1:e vice ordförandena återfinns den högsta utsattheten i styrelse och i hälso- och sjukvårdsnämnd (46 respektive 41 procent).

¹⁷ Det bör beaktas att en del grupper innehåller få respondenter, och betydelsen av andelarna kan därför överskattas. Då respondenterna består av ledamöter i fullmäktige kan resultatet för nämnderna endast i viss mån generaliseras till samtliga politiker inom nämnden.

Förtroendevalda i landstingsfullmäktige och landstingsstyrelse var mer utsatta (36 respektive 43 procent) än förtroendevalda inom kommunfullmäktige (28 procent) och kommunstyrelse (32 procent).

Kvinnor som innehar en ordförandepost är märkbart mer utsatta än män i samma position (44 jämfört med 35 procent). Särskilt i styrelse var skillnaden i utsatthet mellan kvinnor och män stor. Fler än sju av tio kvinnliga ordförande i landstings- eller kommunstyrelse (74 procent) utsattes under 2014, motsvarande för männen var 57 procent.

Bland ordinarie ledamöter (som inte är ordförande eller 1:e vice ordförande) är utsattheten lika stor som den genomsnittliga utsattheten (28 procent). Ordinarie ledamöter som sitter i styrelse, fullmäktige samt i hälso- och sjukvårdsnämnd är något mer utsatta än övriga ordinarie ledamöter (32 respektive 29 procent). Bland ordinarie ledamöter finns i stort sett ingen könsskillnad i hur stor andel som har utsatts.

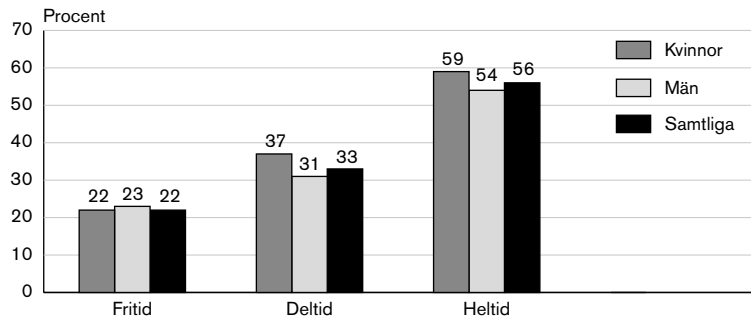
Tid för uppdraget

Förutom antal förtroendeuppdrag kan det politiska engagemanget också mätas genom att undersöka andelen utsatta av dem som utför sitt förtroendeuppdrag antingen på fritiden eller på tid motsvarande en del- eller heltidstjänst. De flesta förtroendevalda som ingår i undersökningen utför sina uppdrag på fritiden (74 procent), medan 16 procent är deltidspolitiker och 9 procent heltidspolitiker.

Då riksdagsledamöter utövar sina uppdrag på heltid inkluderas här endast ledamöter som har uppdrag i kommun- eller landstingsfullmäktige. Riksdagspolitiker (med uppdrag i en politisk församling) utgör 10 procent av samtliga heltidspolitiker.

Bland förtroendevalda som utövade sina uppdrag på fritiden utsattes 22 procent under 2014 (Figur 8). Bland deltidspolitikerna utsattes 33 procent och bland heltidspolitikerna 56 procent. En högre andel kvinnor som är del- och heltidspolitiker utsattes jämfört med män med samma omfattning på uppdraget. År 2012 var mönstret gällande utsatthet och tid för uppdraget detsamma, dock på lägre nivåer (13, 28 respektive 50 procent).

Figur 8. Andel utsatta i fullmäktige efter kön utifrån förtroendeuppdragets omfattning 2014.

Tid som ledamot¹⁸

Generellt är det ingen skillnad i andel utsatta under 2014 efter hur länge man har varit ledamot i fullmäktige och/eller riksdag sammanlagt. Däremot kan man se en skillnad vid uppdelning efter kön i gruppen som haft uppdrag i 6 månader eller kortare tid. Andelen utsatta bland män (31 procent) är högre än bland kvinnor (25 procent).

I föregående undersökning kunde man inte se någon skillnad i utsatthet efter tid som ledamot i fullmäktige och/eller riksdag, inte heller uppdelat på kön.

Sociala medier och känd hos allmänheten

Politiker ska synas och finnas tillgängliga, och sociala medier är ett snabbt och enkelt sätt för både politiker och väljare att kommunicera. Därför är det också en arena där utsatthet förekommer. Det finns naturligtvis ett samband mellan utsatthet via sociala medier och i vilken utsträckning förtroendevalda är aktiva i dessa medier. Mer finns att läsa i en fördjupning om förtroendevalda och utsatthet via sociala medier (Brå 2014d).

I PTU får de förtroendevalda svara på i vilken utsträckning de själva, i egenskap av förtroendevald, varit aktiva på internet eller i sociala medier (exempelvis genom blogg, hemsida, chattforum, Facebook eller Twitter) under 2014. Nästan en av tio (9 procent) uppgav att de var aktiva i mycket stor utsträckning, en av fyra var aktiva i ganska stor utsträckning (23 procent) eller i ganska liten

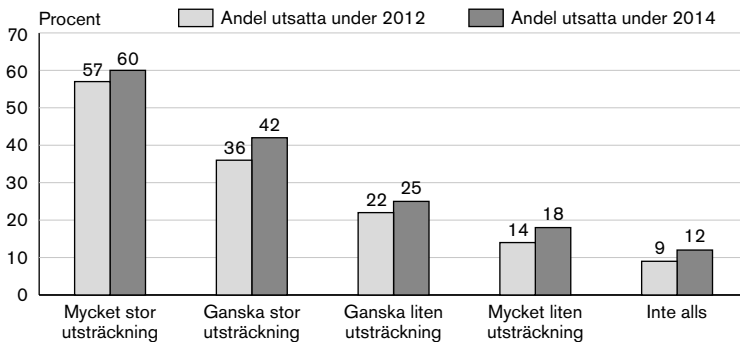
¹⁸ De flesta förtroendevalda i undersökningen hade varit ledamot i fullmäktige och/eller riksdag i mer än 2 år men inte mer än 10 år (35 procent) eller i mer än 10 år (36 procent). Nästan tre av tio (27 procent) av de förtroendevalda i undersökningen hade varit ledamot i fullmäktige och/eller riksdag sammanlagt i 6 månader eller mindre. Detta beror till stor del på att 2014 var ett valår, och en ny mandatperiod inleddes den 15 oktober. Referensperioden för denna grupp är betydligt kortare än för övriga förtroendevalda. Endast 3 procent av de förtroendevalda i undersökningen hade haft uppdrag i mer än 6 månader men mindre än 2 år.

utsträckning (25 procent). Två av tio uppgav att de var aktiva i mycket liten utsträckning (21 procent) eller inte alls (20 procent).

Hur skiljer sig aktiviteten åt 2014 jämfört med 2012? Framför allt är andelen som inte alls var aktiva på internet eller i sociala medier betydligt mindre 2014 (20 procent) jämfört med 2012 (32 procent). Samtidigt var andelen som var aktiva i mycket hög utsträckning 5 procent 2012 och 9 procent 2014. Andelen som var aktiva i ganska stor utsträckning var 15 procent 2012 och 23 procent 2014.

De som i högst utsträckning uppgav att de har varit aktiva var också de som utsattes i högst utsträckning (Figur 9), både 2012 och 2014. Sex av tio av de förtroendevalda som varit aktiva i mycket stor utsträckning utsattes för minst en händelse under 2014. Även de som varit aktiva i ganska stor utsträckning var mer utsatta (42 procent) än genomsnittet (28 procent). Det kan jämföras med förtroendevalda som uppgav att de inte alls varit aktiva i sociala medier; där utsattes 12 procent. Dock var andelen som varit aktiva i högst utsträckning totalt sett liten jämfört med övriga kategorier.

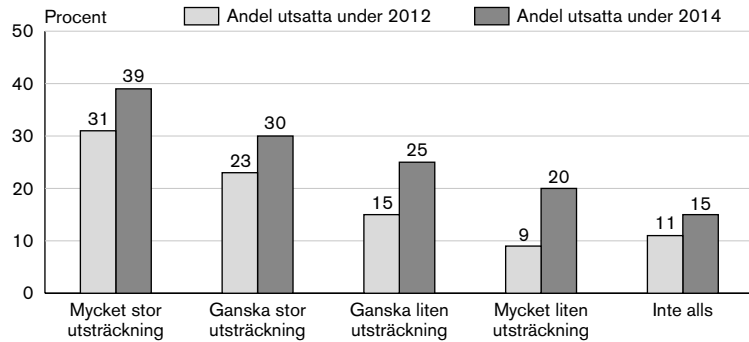
Figur 9. Andel utsatta efter grad av aktivitet på internet/i sociala medier 2012 och 2014.

De förtroendevalda fick även uppge i vilken utsträckning de bedömer att de är kända hos allmänheten. Vanligast var att de förtroendevalda är kända hos allmänheten i ganska stor utsträckning (45 procent) eller i ganska liten utsträckning (34 procent). Lika stora andelar upplever sig som kända i mycket stor utsträckning som i mycket liten utsträckning, 10 procent vardera. Endast 1 procent upplever att de inte alls är kända hos allmänheten. År 2012 var fördelningen densamma.

Bland förtroendevalda som bedömer att de är kända i mycket stor utsträckning är andelen utsatta högre (39 procent) än bland dem som bedömer att de är kända i mycket liten utsträckning (20 procent) eller inte alls (15 procent), vilket visas i Figur 10. Dock är det få totalt sett som uppgett att de inte alls är kända hos allmänheten.

Figur 10. Andel utsatta efter i hur stor utsträckning den förtroendevalde är känd hos allmänheten 2012 och 2014.

Förtroendevalda kvinnor som är mer exponerade blir utsatta i högre grad än förtroendevalda män som är mer exponerade. Bland förtroendevalda som uppgett att de varit aktiva på internet eller i sociala medier i mycket stor utsträckning är det en högre andel av kvinnorna som utsattes jämfört med männen (63 jämfört med 58 procent). Också av kvinnorna som svarade att de i ganska stor (31 procent) eller mycket stor (43 procent) utsträckning är kända hos allmänheten utsattes en högre andel jämfört med männen som svarade likadant (29 respektive 37 procent).

Högre grad av exponering kan även kopplas till andra faktorer som kan ha samband med en högre grad av utsatthet. Till exempel anser sig riksdagspolitiker vara mer exponerade än landstingspolitiker, som i sin tur anser sig vara mer exponerade än kommunpolitikerna i undersökningen. På samma sätt anser sig heltidspolitiker vara mer exponerade än deltidspolitiker, som i sin tur anser sig vara mer exponerade än fritidspolitiker. Yngre förtroendevalda (29 år och yngre) var betydligt mer aktiva på internet och i sociala medier än övriga förtroendevalda, män i högre utsträckning än kvinnor. Totalt sett var dock kvinnor och män aktiva i lika stor utsträckning. Förtroendevalda med ordförandeposter var också mer aktiva på internet och i sociala medier än övriga förtroendevalda.

Förtroendevaldas bakgrund

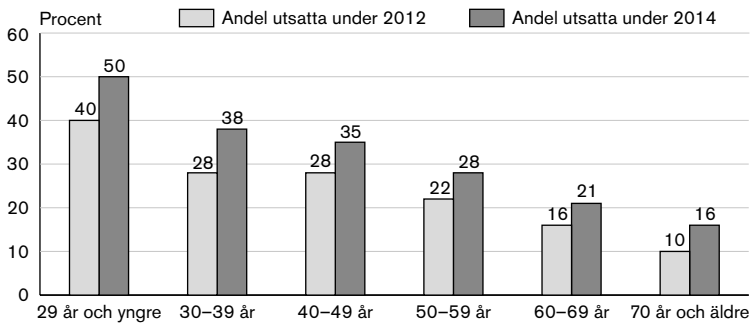
Det finns faktorer som ligger utanför förtroendeuppdraget att ta hänsyn till när det kommer till utsatthet. Faktorer som visat sig öka risken att utsättas för brott för befolkningen generellt kan också gälla förtroendevalda (Brå 2015c). I detta avsnitt presenteras andelen utsatta uppdelat i åldersgrupper och i svensk respektive utländsk bakgrund.

Ålder¹⁹

Yngre förtroendevalda utsätts i högre utsträckning jämfört med övriga förtroendevalda. Hälften av alla förtroendevalda som är 29 år eller yngre uppger att de har utsatts i egenskap av förtroendevald under 2014 (Figur 11). Därefter är andelen i princip lägre ju äldre åldersgruppen är. Under samma tidsperiod utsattes 38 procent förtroendevalda mellan 30 och 39 år. Den åldersgrupp i undersökningen med flesta antal förtroendevalda är 60–69 år, i denna grupp utsattes 21 procent för någon form av trakasserier, hot eller våld under 2014. Bland politiker 70 år eller äldre utsattes 16 procent. Det bör dock påpekas att antalet förtroendevalda 29 år och yngre är relativt litet jämfört med andra åldersgrupper. Men sambandet kan även ses i befolkningen i stort, där yngre (20–24 år) är mer utsatta för brott än äldre (Brå 2015c).

Även 2012 var mönstret detsamma när det gäller utsatthet inom åldersgrupperna. Yngre var betydligt mer utsatta än äldre förtroendevalda, i PTU 2013 var andel utsatta i den yngsta åldersgruppen 40 procent.

Figur 11. Andel utsatta inom respektive åldersgrupp 2012 och 2014.

I den yngsta åldersgruppen är det också störst skillnad i utsatthet mellan förtroendevalda män och kvinnor; 54 procent av männen uppger att de blivit utsatta jämfört med 45 procent av kvinnorna. Återigen får påpekas att yngre förtroendevalda är få, drygt 400 totalt i undersökningen (av drygt 8 600). Även i åldersgruppen 70 år och äldre ses en skillnad mellan könen då utsattheten bland kvinnorna är 12 procent medan utsattheten bland männen är 18 procent.

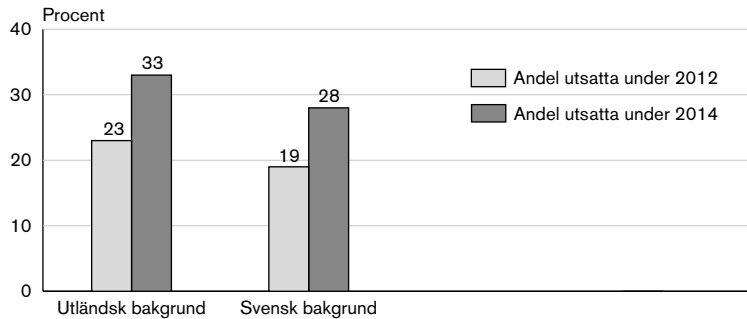
¹⁹ Drygt 10 procent av de förtroendevalda i undersökningen var 70 år eller äldre, och 5 procent var 29 år eller yngre. Svarsfrekvensen är lägre bland yngre förtroendevalda än bland äldre förtroendevalda. Jämfört med föregående undersökning var framför allt andelen förtroendevalda 39 år och yngre högre (7 procentenheter), andelen förtroendevalda i åldern 40–49 år var högre (5 procentenheter), medan andelen 60 år och äldre var lägre (12 procentenheter).

Oro följer samma mönster som utsattheten, störst andel oroliga återfinns i åldersgruppen 29 år och yngre (47 procent), medan lägst andel oroliga finns bland dem som är 70 år och äldre (11 procent).

Svensk och utländsk bakgrund²⁰

Förtroendevalda med utländsk bakgrund var mer utsatta än förtroendevalda med svensk bakgrund, både 2012 och 2014 (Figur 12).

Figur 12. Andel utsatta efter utländsk/svensk bakgrund 2012 och 2014.

År 2014 var andelen utsatta kvinnor med utländsk bakgrund lägre (31 procent) än andelen utsatta män med utländsk bakgrund (34 procent). År 2012 var förhållandet det motsatta (25 respektive 22 procent). Förtroendevalda med utländsk bakgrund var också mer oroliga, 2014 och 2012 (34 respektive 22 procent) än förtroendevalda med svensk bakgrund (25 respektive 15 procent). Bland förtroendevalda med utländsk bakgrund var en högre andel män oroliga (38 procent) jämfört med kvinnor (29 procent), medan det bland förtroendevalda med svensk bakgrund var marginell skillnad mellan kvinnor och män när det gäller oro (31 jämfört med 29 procent).

²⁰ I undersökningen hade 91 procent av de förtroendevalda svensk bakgrund, det vill säga de var födda i Sverige med minst en förälder född i Sverige. Andelen förtroendevalda med utländsk bakgrund, det vill säga utrikes födda eller födda i Sverige med två utrikes födda föräldrar, var 9 procent.

2. Sammanhang, förövare och motiv

I PTU uppmanas de förtroendevalda som har utsatts att redogöra närmare för den *senaste* händelsen de utsattes för under 2014 i sin egenskap av förtroendevald.²¹ Den händelse som flest redogör för är hot eller påhopp via sociala medier. Det är också den händelse som är vanligast totalt sett. Fördelningen av den senaste händelsen motsvarar den totala utsattheten. Det innebär att redovisningen av de senaste händelserna kan antas väl representera förtroendevaldas utsatthet generellt. Har den förtroendevalde utsatts för händelser inom båda kategorierna (*våld, skadegörelse och stöld* samt *hot och trakasserier*) får han eller hon redogöra närmare för den senaste händelsen inom bägge kategorierna.

Detta avsnitt utgår från totalt 2 828 händelser under 2014. Av händelserna gäller 82 procent hot eller trakasserier och 18 procent våld, skadegörelse eller stöld.²² Då händelserna av våld, skadegörelse och stöld är relativt få sker ingen särredovisning, utan samtliga händelser ingår tillsammans i redovisningen. Då jämförelser med PTU 2013 är möjliga görs sådana.

Att tänka på

Vid jämförelser mellan undersökningarna är det viktigt att komma ihåg att 2014 (PTU 2015) var ett så kallat ”supervalår” medan 2012 (PTU 2013) var ett mellanliggande år. Det gör att man inte bör se utsattheten under 2014 som en ökning från 2012, utan snarare som en jämförelse mellan valår med mellanliggande år.

Det är också viktigt att komma ihåg att undersökningen studerar utsattheten bland förtroendevalda i rikets politiska församlingar. Sammansättningen i dessa politiska församlingar är föränderlig.

²¹ Se kapitlet Metod, s. 19, om varför just den senaste händelsen efterfrågas.

²² År 2012 utgick motsvarande resultatredovisningen från totalt 1 875 händelser varav 12 procent var våld, skadegörelse eller stöld.

När och var

Ett politiskt förtroendeuppdrag är inte klart avgränsat i tid och rum, inte heller är de händelser som drabbar politiker alltid begränsade till någon särskild tid eller plats. Mer detaljerade frågor ställdes om den senaste händelsen de förtroendevalda utsattes för, bland annat när på året den inträffade. Tre av tio händelser skedde under september månad vilket också är den månad då de allmänna valen till fullmäktige och riksdag äger rum. Dock är det viktigt att komma ihåg att det är den *senaste händelsen* som de utsatta förtroendevalda fått beskriva närmare, vilket betyder att man kan förvänta sig att en övervägande del av händelserna skett under senare delen av 2014.²³ Bland utsatta förtroendevalda var det 20 procent som endast utsattes en gång under 2014, vilket innebär att den händelsen även blir den senaste. Utsattheten inträffade främst under september (26 procent) och augusti (13 procent).

I nästan tre av tio händelser var förövaren fysiskt närvarande, vilket var något vanligare bland manliga förtroendevalda än kvinnliga (29 respektive 25 procent). De förtroendevalda som utsattes för en händelse då förövaren var fysiskt närvarande fick i enkäten svara på i vilket sammanhang händelsen ägde rum.

Då förövaren varit fysiskt närvarande var det vanligast att händelsen skedde i samband med utövandet av förtroendeuppdraget (58 procent). Näst vanligast var att händelsen inträffade under fritiden (35 procent) medan få uppgav att händelsen skedde under arbetstid vid annat arbete än det politiska förtroendeuppdraget (7 procent). Att händelserna sker såväl under utövandet av uppdraget som på fritiden visar att förtroendevald är något man i stor utsträckning är hela tiden, överallt.

Om förövarna

Många gånger utsätts förtroendevalda av en anonym förövar, men den utsatte kan ändå ha en uppfattning om förövaren. Följande avsnitt bygger på de förtroendevaldas **upplevelse eller bedömning** av förövaren/förövarna vid den senaste händelsen.

Om förövaren var känd för den utsatte

Vid 44 procent av händelserna var förövaren okänd eller anonym (till exempel vid hot eller trakasserier som sker via sociala medier eller e-post) för den utsatte förtroendevalde. Vid nästan en av fyra (23 procent) händelser kände den utsatte till vem förövaren var, kvinnor i högre utsträckning (26 procent) än män (21 procent).

²³ Slag, spark eller liknande, knuff eller liknande, våld med vapen eller annan form av våld samt hotfullt uttalande öga mot öga, blivit olovligt fotograferad/inspelad eller obehagligt besök, förföljelse eller kartläggning. Totalt handlar det om 771 händelser.

Vid knappt en av tio händelser kände den utsatte till och med förövaren väl (9 procent), medan 6 procent endast kände till förövaren på grund av att denne utsatt den förtroendevalde tidigare.

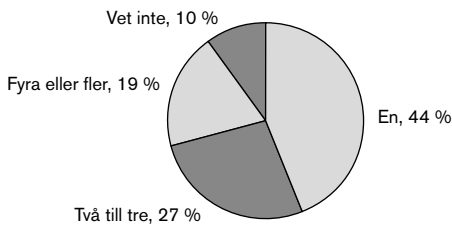
Vid nästan en av fyra händelser (23 procent) uppger de förtroendevalda att de redan tidigare har utsatts av samma förövare, män i samma utsträckning som kvinnor.

År 2012 var det en större andel förövare som var okända eller anonyma för de utsatta förtroendevalda (54 procent).

Antal förövare²⁴

I de flesta fall rör det sig om en ensam förövare (44 procent) eller 2–3 förövare (27 procent) (Figur 13). Det senare uppgav manliga förtroendevalda oftare (30 procent) än kvinnliga (21 procent). I 19 procent av händelserna var förövarna 4 eller fler. I 10 procent av händelserna kunde den utsatte förtroendevalde inte uppfatta hur många förövare som var inblandade, kvinnor var mer osäkra (15 procent) än män (8 procent).

Figur 13. Fördelning av antal förövare 2014.

Förövarens kön

Det var vanligast att förövaren/förövarna var en man eller flera män (58 procent), 9 procent uppgavs vara kvinnor, och i 15 procent av händelserna var förövarna både män och kvinnor. I 18 procent av händelserna kunde den utsatte förtroendevalde inte avgöra förövarens/förövarnas kön. Kvinnor utsattes i högre utsträckning än män av kvinnliga förövare (11 respektive 7 procent).

Förövarens ålder

När det gäller förövarens/förövarnas ålder kunde denna uppskattas i 80 procent av fallen. Vanligast var att förövaren/förövarna var mellan 45 och 64 år (29 procent) eller mellan 25 och 44 år (23 procent).

I ungefär lika stor utsträckning var förövaren/förövarna yngre än 25 år, 65 år eller äldre eller av blandade åldrar. När det handlar om förövarens/förövarnas ålder var det en skillnad mellan män

²⁴ Frågan ställdes till dem som utsatts då förövaren varit fysiskt närvarande och utsatts för slag, spark eller liknande, knuff eller liknande, våld med vapen eller annan form av våld samt hotfullt uttalande öga mot öga, blivit olovligen fotograferad/inspelad eller obehagligt besök, förföljelse eller kartläggning.

och kvinnor när de gäller de yngre åldersgrupperna. Män utsattes oftare än kvinnor av förövare yngre än 25 år (13 respektive 7 procent) samt förövare mellan 25 och 44 år (25 respektive 19 procent). Kvinnor däremot uppgav i större utsträckning än män att förövaren var mellan 45 och 64 år (35 respektive 24 procent).

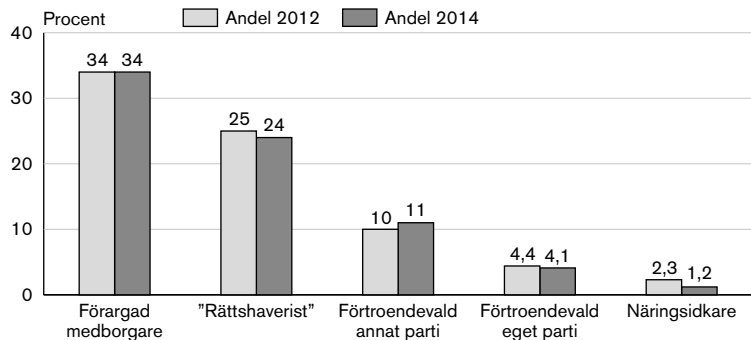
Typ av förövare

Utsatta förtroendevalda tillfrågades om förövaren uppfattades höra till någon av fem förvalda kategorier (Figur 14), ingen av kategorierna eller "Vet inte".

Nästan sex av tio förövare uppges vara "förargade medborgare" eller "rättshaverist". Det förra är något vanligare än det senare (Figur 14). Av händelserna tillskrivs dock 15 procent en annan förtroendevald, främst av förtroendevalda i ett annat parti än det egna. Andelen som inte uppfattade förövaren som någon av nämnda kategorier var 12 procent, 14 procent hade ingen uppfattning alls.

I föregående undersökning var fördelningen över hur förövaren uppfattades i stort sett densamma.

Figur 14. Typ av förövare. Andel 2012 och 2014.

Jämfört med män (3 procent) uppger en större andel kvinnor (6 procent) att förövaren var en förtroendevald från det egna partiet medan män i stället uppger "rättshaverist" oftare (25 procent) än kvinnorna (21 procent).

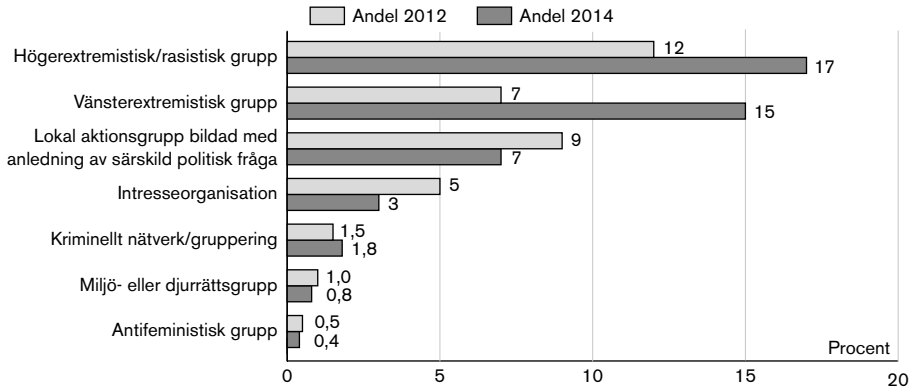
Förövares grupp tillhörighet

Utsatta förtroendevalda har också tillfrågats om de uppfattat förövaren som medlem i någon gruppering eller organisation (Figur 15).

Majoriteten uppfattade inte förövaren som medlem i någon av de förvalda grupper eller organisationer (30 procent) eller hade ingen uppfattning alls (25 procent). Detta beror på att en stor andel av förövarna uppfattas vara enskilda individer (missnöjda medborgare etc.), och de tillhör då ingen speciell gruppering. Nästan en tredjedel (32 procent) trodde att förövaren tillhörde en politisk extremistgrupp, höger- som vänsterextremism i ungefär

samma utsträckning (17 respektive 15 procent). Andra trodde att förövaren hade kopplingar till en lokal aktionsgrupp (7 procent) eller en intresseorganisation (3 procent). Få kopplade förövaren till ett kriminellt nätverk eller gruppering (1,8 procent)²⁵ eller en miljö- eller djurrättsorganisation (0,8 procent).

Figur 15. Förövares grupptillhörighet. Andel 2012 och 2014.

Den största skillnaden jämfört med föregående undersökning var att 2012 uppfattades 12 procent av förövarna vara högerextremister och 7 procent vara vänsterextremister. En större andel 2012 kunde inte placera förövaren i någon av nämnda kategorier (63 procent).

En betydligt större andel av männen uppfattade förövaren som vänsterextremist (20 procent) jämfört med kvinnorna (7 procent). Däremot var det en större andel bland kvinnor än bland män som i stället uppfattade förövaren som högerextremist (19 respektive 16 procent). I övrigt var det endast marginella skillnader mellan vilken grupptillhörighet kvinnor och män ansåg att förövaren hade. Samma mönster sågs 2012 vad gäller fördelningen av förövarns grupptillhörighet utifrån förtroendevaldas kön.

Om motiven

De förtroendevalda som hade utsatts för hot och trakasserier fick uppge mot vem eller vad händelsen riktades. De flesta upplever att händelsen var direkt riktad mot dem som förtroendevalda (67 procent), vilket var vanligare bland män (71 procent) än bland kvinnor (62 procent). Men det är heller inte ovanligt att händelsen uppfattades som riktad mot det parti som den förtroendevalde representerar (34 procent). En mindre andel hot upplevdes som

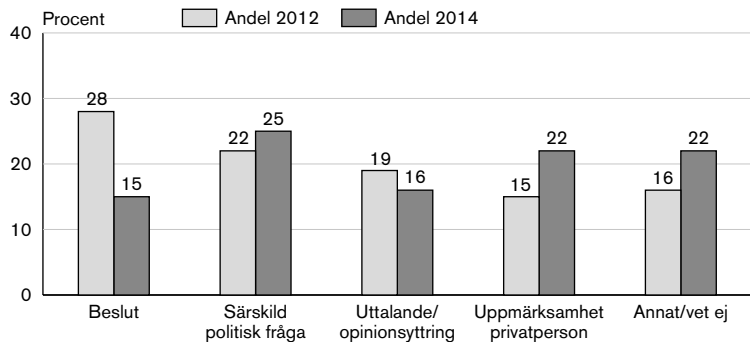
²⁵ Säkerhetspolisen konstaterade utifrån en egen undersökning från 2012, att det inte förekom någon hotbild mot förtroendevalda från grov organiserad brottslighet (Säpo 2012).

riktade mot den politiska församlingen i stort (9 procent), mot en anhörig (3,9 procent) eller någon annan i den förtroendevaldes närhet (4,1 procent).

Ibland kan den förtroendevalde härleda utsattheten till en speciell händelse eller situation. Det kan till exempel vara ett beslut eller en kontroversiell fråga som rör upp känslor. Det vanligaste (25 procent) är att händelsen förknippas med intresse i en särskild politisk fråga (Figur 16), främst sådant som rör integration, flyktingmottagande och rasism. Andra frågor som nämndes handlade om skola eller byggplaner.

Några relaterar snarare händelsen till den förtroendevalde själv; 16 procent förknippade utsattheten med ett uttalande eller en opinionsyttring som man hade gjort, och ytterligare 22 procent förknippar händelsen med uppmärksamhet kring den förtroendevalde som person. Det är 15 procent som relaterar händelsen till ett beslut som rör en enskild individ, ett företag eller ett helt samhälle.

Figur 16. Vad utsatta förknippade händelsen med. Andel 2012 och 2014.

Utsatta förtroendevalda män uppgav att det var relaterat till uppmärksamhet kring deras person (17 procent) och ett uttalande eller en opinionsyttring (23 procent) i större utsträckning än kvinnor (14 respektive 20 procent).

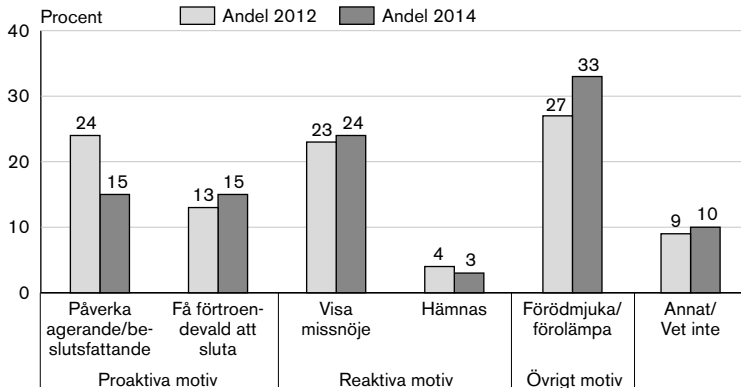
År 2012 var det vanligare att händelsen förknippades med ett beslut (28 procent) eller ett uttalande/en opinionsyttring (19 procent) jämfört med 2014. Däremot var det en lägre andel som förknippade händelsen med en särskild politisk fråga (22 procent) eller uppmärksamhet kring privatpersonen (15 procent). Osäkerheten kring varför man utsattes var också lägre (16 procent).

I PTU tillfrågas utsatta förtroendevalda om vad förövaren tros vilja uppnå med sitt handlande. Det är alltså de förtroendevaldas upplevelse av motiven som presenteras.

Av de utsatta anser 33 procent att det som förövaren främst vill uppnå med handlingen är att förödmjuka eller förolämpa den förtroendevalde (Figur 17). Övriga motiv kan delas in i framåt- res-

pektive bakåtsyftande motiv. De framåtsyftande motiven är *proaktiva* (påverka agerande/beslutsfattande, få den förtroendevalde att sluta) då de har som syfte att påverka framtida situationer, medan de bakåtsyftande motiven är *reaktiva* (visa missnöje, hämnas) då de utgår från något som redan hänt.

Figur 17. Vad förövaren ville uppnå. Andel 2012 och 2014.

Det är ungefär lika vanligt att förövaren hade ett bakåtsyftande som ett framåtsyftande motiv. Av de framåtsyftande motiven var det lika vanligt att försöka påverka den förtroendevaldes agerande eller beslutsfattande som att få den förtroendevalde att avsäga sig sitt förtroendeuppdrag (och därigenom påverka framtida beslut), 15 procent vardera.

Av de bakåtsyftande motiven var det en betydligt högre andel som uppgav att motivet var att visa missnöje med den förtroendevalde eller ett beslut som denne fattat (24 procent) än som uppgav att motivet var att hämnas över till exempel ett fattat beslut (3 procent).

Jämfört med föregående undersökning var det år 2012 vanligare att förövaren uppfattades vilja påverka agerande eller beslutsfattande (24 procent). Däremot var det en lägre andel som uppfattades vilja förödmjuka eller förolämpa den förtroendevalde (27 procent).

Förtroendevalda män uppger i högre grad att förövaren ville få den förtroendevalde att avsäga sig sitt förtroendeuppdrag (19 procent) jämfört med 8 procent av kvinnorna, medan förtroendevalda kvinnor jämfört med männen (31 respektive 14 procent) i större utsträckning uppger att förövaren ville förödmjuka eller förolämpa den förtroendevalda (36 procent) eller påverka den förtroendevaldas agerande eller beslutsfattande (17 procent).

Förövare och motiv sammantaget

I följande avsnitt har förövare och motiv undersökts tillsammans för att bland annat ta reda på om olika typer av (organiserade eller icke organiserade) förövare har olika motiv till att utsätta förtroendevalda. Nedanstående är en beskrivning av hur det kan se ut ett valår och kan inte antas vara generellt för förövare och motiv när det gäller förtroendevaldas utsatthet.

De som utsattes av en förargad medborgare antog att denne främst ville visa sitt missnöje, medan rättshaverister och förtroendevalda inom det egna partiet främst ville förödmjuka eller förolämpa den utsatte. De som utsattes av någon från ett annat parti trodde i högre grad att förövaren ville att den utsatte skulle avsäga sig förtroendeuppdraget.

Förtroendevalda som utsattes av rättshaverister eller förtroendevalda inom det egna partiet förknippade oftast händelsen med ett uttalande eller en opinionsyttring (Tabell 7). De som utsattes av en förtroendevald från ett annat parti förknippade i störst utsträckning händelsen med uppmärksamhet kring den förtroendevalde som privatperson. Då förövaren var en förargad medborgare förknippades händelsen oftast med en särskild politisk fråga.

Tabell 7. Det vanligaste motivet och vad händelsen oftast förknippades med för respektive typ av förövare valåret 2014.

	Vanligaste motivet	Förknippas oftast händelsen med
Förargad medborgare	Visa missnöje	Särskild politisk fråga
Rättshaverist	Förödmjuka/förolämpa	Uttalande/opinionsyttring
Förtroendevald från annat parti	Få förtroendevald att sluta	Uppmärksamhet privatperson
Förtroendevald från eget parti	Förödmjuka/förolämpa	Uttalande/opinionsyttring

Förtroendevalda som utsattes av någon från en lokal aktionsgrupp tror i högre utsträckning att motivet var att påverka den förtroendevaldes agerande eller beslutsfattande (Tabell 8). De som utsattes av någon från den extrema höger- eller vänsterkanten eller en intresseorganisation tror att motivet var att förödmjuka/förolämpa.

Tabell 8. Det vanligaste motivet och vad händelsen oftast förknippades med då förövaren uppgavs tillhöra någon av fördefinierade grupper valåret 2014.

	Vanligaste motivet	Förknippas oftast händelsen med
Lokal aktionsgrupp	Påverka agerande/ beslutsfattande	Särskild politisk fråga
Intresseorganisation	Förödmjuka/förolämpa	Särskild politisk fråga
Vänsterextremistisk grupp	Förödmjuka/förolämpa	Uttalande/opinionsyttring
Högerextremistisk grupp	Förödmjuka/förolämpa	Särskild politisk fråga

Då förövaren ansågs tillhöra en högerextremistisk grupp, en lokal aktionsgrupp eller en intresseorganisation förknippades händelsen med en särskild politisk fråga. Däremot uppgav förtroendevalda som utsattes av en förövare som ansågs tillhöra en vänsterextremistisk grupp att händelsen förknippades med ett uttalande eller en opinionsyttring.

I Tabell 9 framgår relationen mellan varför den förtroendevalde tror sig ha blivit utsatt och vad förövaren antogs vilja uppnå med handlingen. De som förknippar utsattheten med ett beslut antar också i störst utsträckning att motivet bakom handlingen var att påverka den förtroendevaldes agerande eller beslutsfattande. När händelsen däremot förknippas med en särskild politisk fråga, uppmärksamhet kring privatpersonen, ett uttalande eller en opinionsyttring antas motivet i störst utsträckning vara att förödmjuka eller förolämpa den utsatte.

Tabell 9. Det vanligaste motivet efter vad händelsen förknippades med valåret 2014.

	Vanligaste motivet
Beslut	Påverka agerande/beslutsfattande
Särskild politisk fråga	Förödmjuka/förolämpa
Uppmärksamhet privatperson	Förödmjuka/förolämpa
Uttalande opinionsyttring	Förödmjuka/förolämpa

3. Rapportering och polisanmälan

Det här kapitlet handlar om hur en händelse hanterades. Hur vanligt är det att en händelse rapporteras till säkerhetsansvarig? Och hur vanlig benägenheten var att polisanmäla en händelse? Här framgår också de förtroendevaldas kännedom om eventuell handlingsplan och säkerhetsansvarig.

Att tänka på

Vid jämförelser mellan undersökningarna är det viktigt att komma ihåg att 2014 (PTU 2015) var ett så kallat ”supervalår”, medan 2012 (PTU 2013) var ett mellanliggande år. Det gör att man inte bör se utsattheten under 2014 som en ökning från 2012, utan snarare som en jämförelse mellan valår med mellanliggande år.

Det är också viktigt att komma ihåg att undersökningen studerar utsattheten bland förtroendevalda i rikets politiska församlingar. Sammansättningen i dessa politiska församlingar är föränderlig.

Kännedom om säkerhetsansvarig och handlingsplan

Samtliga förtroendevalda i undersökningen tillfrågades om de känner till någon handlingsplan för politiskt förtroendevaldas utsatthet för trakasserier, hot eller våld. De tillfrågades också om det finns någon säkerhetsansvarig inom det egna partiet eller inom den politiska församlingen som den förtroendevalde kan vända sig till vid utsatthet för trakasserier, hot eller våld.

Nästan fyra av tio förtroendevalda (38 procent) svarade att de inte visste om det finns en handlingsplan eller inte. Drygt tre av tio förtroendevalda (32 procent) svarade att de inte visste om det fanns en säkerhetsansvarig att vända sig till. Jämfört med föregående undersökning, då motsvarande andelar var 46 respektive 38 procent, verkar en större andel förtroendevalda numera känna till

om det finns eller inte finns en handlingsplan eller säkerhetsansvarig.

Förtroendevalda 39 år och yngre kände i lägre utsträckning till om det fanns en handlingsplan (43 procent visste inte) eller en säkerhetsansvarig (37 procent visste inte) än övriga förtroendevalda.

Bland utsatta förtroendevalda var det en mindre andel som inte kände till om det fanns säkerhetsansvarig eller handlingsplan (21 respektive 28 procent) jämfört med dem som inte varit utsatta (36 respektive 42 procent). Generellt var andelen ovetande lägre bland män än bland kvinnor både när det gäller säkerhetsansvarig och handlingsplan.

Rapportering av händelser

Förutom att vända sig till polisen finns ofta möjligheten att rapportera händelsen till en säkerhetsansvarig inom det egna partiet eller inom den politiska församlingen. Det förutsätter förstås att man redan känner till att en sådan finns och vem det är eller att man själv tar reda på det efter att man blivit utsatt. Hur händelser hanteras kan bero på hur säkerhetsorganisationen ser ut i den politiska församlingen och inom partiet. En nyligen genomförd undersökning visar att en stor andel landsting, men framför allt kommuner, saknar handlingsplaner eller policydokument för att hantera våld och hot mot förtroendevalda (SKL 2014a).

Totalt 46 procent av händelserna rapporterades till någon annan än polisen, vilket är en något högre andel än i föregående undersökning (43 procent). En större andel kvinnor (48 procent) än män (44 procent) rapporterade händelsen. Det var vanligare att rapportera händelser av våld, skadegörelse och stöld (57 procent) än händelser av hot och trakasserier (43 procent).

Främst var det en säkerhetsansvarig inom det egna partiet som händelsen rapporterades till (47 procent). Det rapporterades även till säkerhetsansvarig inom den politiska församlingen liksom till ordförande i fullmäktige eller liknande (33 respektive 27 procent). Drygt 20 procent av de rapporterade händelserna rapporterades till fler än en instans.

Erfarenheter av polisen

Nästan en av fem (18 procent) utsatta var själva i kontakt med polisen i samband med den senaste händelsen, andelen bland kvinnor var 17 procent och andelen bland män 19 procent.

Tre av tio av dem hade mycket positiva erfarenheter av polisen (30 procent). Två av tio var ganska positiva (20 procent). Drygt en femtedel var dock ganska eller mycket negativa (21 procent). Kvinnor var i högre grad positiva (57 procent) än män (47 procent).

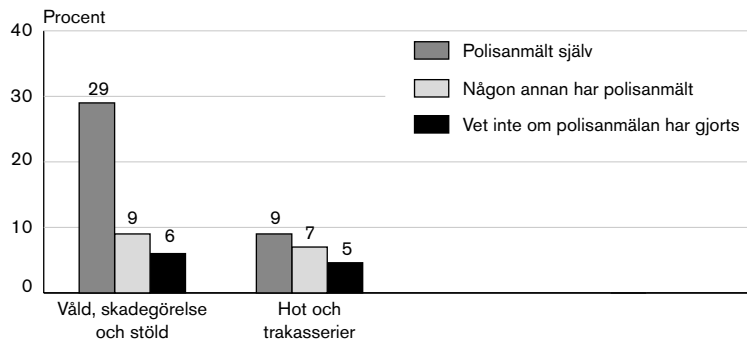
En något större andel hade 2012 mycket positiva (32 procent) eller ganska positiva (24 procent) erfarenheter av polisen. Kvinnor hade i högre grad positiva erfarenheter av polisen (69 procent) än männen (43 procent) år 2012.

Polisanmälan

Av utsatta förtroendevalda uppger 19 procent att den senaste händelsen anmäls till polisen, vilket är ungefär lika stor andel som i föregående undersökning (17 procent). Drygt sex av tio (63 procent) anmälda händelser polisanmäldes av den förtroendevalde själv medan övriga polisanmäldes av någon annan. Det är ingen skillnad i anmälningsbenägenhet mellan förtroendevalda män och förtroendevalda kvinnor.

Anmälningsbenägenheten beror på vad den förtroendevalde utsattes för. Som Figur 18 visar anmäldes våld, skadegörelse och stöld, antingen av den utsatte själv eller av någon annan, i mer än dubbelt så hög utsträckning (39 procent) som hot och trakasserier (16 procent). Hot och påhopp via sociala medier polisanmäldes i än lägre utsträckning (9 procent). Hot och trakasserier är ofta mer subtila, och det kan finnas en osäkerhet om vad som faktiskt utgör ett brott. Våld, skadegörelse och stöld leder oftare till försäkringsärenden där en polisanmälan kan behövas för att styrka händelsen. Endast enstaka korruptionsförsök anmäldes till polisen.

Figur 18. Anmälningsbenägenhet 2014.

Anmälningsbenägenheten var högre bland förtroendevalda som var 29 år eller yngre (23 procent) och bland 70 år och äldre (25 procent). Lägst var anmälningsbenägenheten i åldersgruppen 40–49 år (17 procent).

Då förövaren var någon den utsatte kände till eller kände väl polisanmäldes händelsen i lägre utsträckning (11 respektive 13 procent) än då förövaren var någon okänd (20 procent) eller anonym (31 procent). Av de händelser då en förtroendevald utsattes av någon inom det egna partiet polisanmäldes 8 procent, medan

11 procent av händelserna polisanmälades då förövaren bedömdes vara någon från ett annat parti. Anmälningssbenägenheten är i sin tur högre bland dem som utsattes av någon från en kriminell gruppering²⁶ (35 procent). Det är en skillnad i andel händelser som polisanmälades då förövaren uppfattades som högerextremist jämfört med vänsterextremist (17 respektive 24 procent).

Hur är då benägenheten att polisanmäla *och* rapportera sammantaget? Mer än varannan (51 procent) förtroendevald *varken* polisanmälde *eller* rapporterade den senaste händelsen (Tabell 10). Andelen som rapporterade utan att polisanmäla händelsen var 29 procent, medan 17 procent både rapporterade *och* polisanmälde händelsen. Endast 3 procent polisanmälde utan att rapportera.

Tabell 10. Benägenheten att polisanmäla och/eller rapportera händelsen. Andel 2014.

	Ej rapporterat	Rapporterat
Ej polisanmält	51 %	28 %
Polisanmält	3,3 %	17 %

Varför händelsen inte polisanmälades

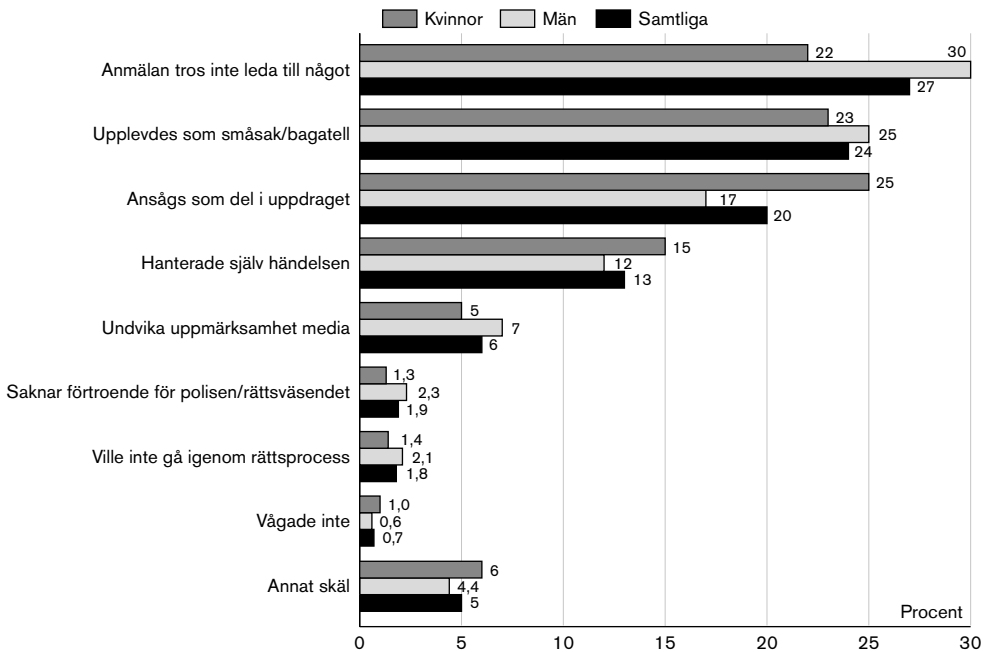
Utsatta förtroendevalda som *inte* polisanmälde den senaste händelsen fick uppge det främsta skälet till att detta inte gjordes. Sammantaget var den vanligaste anledningen (27 procent) att man inte trodde att en polisanmälan skulle leda till något (Figur 19 på nästa sida). Det är stora skillnader mellan vad kvinnor och män har uppgett som främsta skäl till att inte händelsen polisanmälades.

Det främsta skälet bland kvinnor var att utsatthet upplevdes ingå i uppdraget (25 procent att jämföra med 17 procent bland männen). Bland män var det främsta skälet att de inte trodde att en anmälan skulle leda till något (30 respektive 22 procent bland kvinnorna). Det var en nästan lika stor andel som valde att inte polisanmäla händelsen för att den upplevdes som en småsak eller bagatell bland kvinnor som män (23 respektive 25 procent). Ungefär en av tio uppgav att de själva hanterade händelsen (13 procent) eller att de ville undvika uppmärksamhet i media (6 procent). Det var få som uppgav att det främsta skälet var att de saknade förtroende för polisen eller för rättsväsendet (1,9 procent), inte ville gå igenom en rättsprocess (1,8 procent) eller inte vågade (0,7 procent).

Då förövaren var någon som den utsatte kände väl uppgav en större andel förtroendevalda att händelsen hanterades av dem själva (22 procent) jämfört med då förövaren var okänd eller anonym (11 respektive 6 procent).

²⁶ Notera att ytterst få uppgjer detta (1,8 procent av samtliga utsatta).

Figur 19. Varför den senaste händelsen inte polisanmäldes. Andel efter kön och samtliga 2014.

I föregående undersökning var det en något större andel som ansåg att utsatthet ingår i förtroendeuppdraget (22 procent) än 2014 (20 procent), bland kvinnorna var det 27 procent och bland männen 19 procent. Att en polisanmälan inte skulle leda till något upp gav 26 procent totalt, 28 procent av männen och 24 procent av kvinnorna.

Stöd och säkerhetsåtgärder

Behovet av stöd och hjälp kan variera beroende på vem som har utsatts, vem som är förövaren och vad personen har utsatts för (jfr Brå 2008). De flesta som utsattes under 2014 uppfattade händelsen som inte särskilt skrämmande (47 procent). Drygt en av tio (31 procent) uppfattade händelsen som ganska skrämmande. Fler uppfattade händelsen som inte alls skrämmande (16 procent) än mycket skrämmande (6 procent). En högre andel män uppfattade händelsen som inte alls skrämmande (19 procent) jämfört med kvinnor (12 procent). Förtroendevalda som utsattes för våld, skadegörelse eller stöld upplevde händelsen som mycket skrämmande i högre utsträckning (10 procent) än förtroendevalda som utsattes för hot och trakasserier (5 procent). Det var en större andel som upplevde händelsen som ganska eller mycket skrämmande 2014 jämfört med 2012 (37 respektive 31 procent).

Nästan tre av tio utsatta förtroendevalda menade att deras privatliv hade påverkats delvis eller mycket (26 respektive 4,3 procent). Det var inte någon skillnad mellan kvinnor och män.

Stöd och hjälp

Utsatta förtroendevalda tillfrågades även i vilken utsträckning de haft behov av stöd eller hjälp i samband med händelsen. Majoriteten (67 procent) kände inget behov av stöd eller hjälp, 26 procent kände ett mycket litet eller ganska litet behov, medan 7 procent kände ett mycket stort eller ganska stort behov av stöd eller hjälp.

I Tabell 11 framgår i vilken utsträckning de som uttryckt ett behov av stöd och hjälp även fick det. Av dem som uttryckt ett mycket eller ganska stort behov av stöd och hjälp har endast 40 procent fått det stöd och den hjälp som motsvarar behovet, 31 procent har inte fått något stöd eller någon hjälp över huvud taget. Andelen med behov av stöd i stor utsträckning som också fick stöd i motsvarande utsträckning var lägre 2012 (33 procent).

Tabell 11. Andelen som erhållit stöd och hjälp motsvarande behovet 2014.

Behov av stöd (i vilken utsträckning)	Erhållit stöd (i vilken utsträckning)			Andel totalt
	Stor (mycket/ganska)	Lite (mycket/ganska)	Inte alls	
Stor (mycket/ganska)	40%	30%	31%	100%
Lite (mycket/ganska)	18%	51%	31%	100%
Inte alls	3,7%	8%	88%	100%

Närmare sex av tio (57 procent) av dem som fått stöd eller hjälp har fått det från en annan förtroendevald, och tre av tio fick stödet eller hjälpen från en partner, anhörig eller vän (26 procent). Stöd och hjälp kom ibland även från partiorganisationen eller från en säkerhetsansvarig (32 respektive 22 procent).

År 2012 var andelen som fick stöd av annan förtroendevald (49 procent) eller av partiorganisationen (21 procent) lägre än 2014.

Säkerhetsåtgärder

Säkerhetsåtgärder kan vidtas för att förhindra utsatthet men också för att öka tryggheten. Åtgärderna kan vara sådana som den utsatte själv vidtar men också åtgärder som polisen eller en säkerhetsansvarig vidtar. För nästan en av fem (21 procent) vidtogs säkerhetsåtgärder till följd av utsatthet under 2014. Den vanligaste åtgärden var att den utsatte själv ändrade sina rutiner eller sitt beteende (11 procent av utsatta förtroendevalda). En annan åtgärd var att den utsatte fick information om säkerhet och försiktighet (10 procent). En mindre andel av dem som utsattes skaffade själv eller fick ett överfallslarm (2 procent), bytte till hemligt telefonnummer (0,7 procent) eller var tvungen att byta bostad (0,7 procent). Endast ett fåtal av dem som har utsatts uppgav att de

hade skyddade personuppgifter till följd av det de utsattes för under 2014. Av dem som utsattes uppgav 7 procent att man vidtagit andra säkerhetsåtgärder än de som nämnts ovan.

Brås skrift *Att förhindra och hantera incidenter mot förtroendevalda* (Brå 2014c) handlar om hur man som förtroendevald kan förhindra att utsättas men också vad man kan göra om man ändå utsätts.

4. Konsekvenser

En central fråga i PTU är i vilken utsträckning förtroendevalda påverkas i sitt utövande av förtroendeuppdraget. Demokratien försvagas om förtroendevalda på grund av hot och våld påverkas i, eller lämnar, sina uppdrag. Demokratien försvagas också om det blir svårare att rekrytera nya till förtroendeuppdrag på grund av oro eller rädsla för att bli utsatt för brott.

På samma sätt som faktisk utsatthet kan få en politiker att ändra ståndpunkt i en fråga, kan också oro för utsatthet få sådana konsekvenser. Samtliga förtroendevalda tillfrågas om de under föregående år har påverkats inom förtroendeuppdraget på grund av oro eller utsatthet.

Utsatthet och oro kan också leda till personliga konsekvenser i form av psykiska och fysiska efterverkningar som, även i förlängningen, kan påverka den förtroendevaldes anhöriga och vänner (jfr Brå 2009a, Brå 2008). Sådana konsekvenser är svåra att fånga upp, och det är inte heller den här undersökningens syfte. I detta kapitel beskrivs konsekvenserna för den politiska och demokratiska processen.

Att tänka på

Vid jämförelser mellan undersökningarna är det viktigt att komma ihåg att 2014 (PTU 2015) var ett så kallat ”supervalår”, medan 2012 (PTU 2013) var ett mellanliggande år. Det gör att man inte bör se utsattheten under 2014 som en ökning från 2012, utan snarare som en jämförelse mellan valår med mellanliggande år.

Det är också viktigt att komma ihåg att undersökningen studerar utsattheten bland förtroendevalda i rikets politiska församlingar. Sammansättningen i dessa politiska församlingar är föränderlig.

Överväganden och faktiska konsekvenser

Vilka har konsekvenserna av påverkan blivit och hur allvarliga är de? Konsekvenser såsom att den förtroendevalde på grund av utsatthet eller oro gör *överväganden* om att lämna uppdrag eller fatta andra beslut eller *tvekar* inför ett beslut är oroväckande. Men då utsatthet eller oro leder till *faktiska handlingar* som att lämna förtroendeuppdrag eller fatta andra beslut än vad som ursprungligen var tänkt är det än allvarligare.

Ännu en faktisk konsekvens, som är mindre påtaglig men lika allvarlig ur en demokratisk aspekt, är då den förtroendevalde väljer att förhålla sig passiv i stället för att engagera eller uttala sig, det vill säga självcensur. Det kan vara lika allvarligt för demokratin som att aktivt göra något mot sin vilja.

Totalt har en av fem (21 procent) av *samtliga* förtroendevalda påverkats, antingen till överväganden och/eller till faktiska handlingar, i sitt förtroendeuppdrag på grund av utsatthet eller oro för att utsättas. Yngre förtroendevalda påverkades i högre utsträckning än äldre; 36 procent av förtroendevalda som var 29 år eller yngre påverkades, medan 15 procent av förtroendevalda som var 70 år eller äldre påverkades.

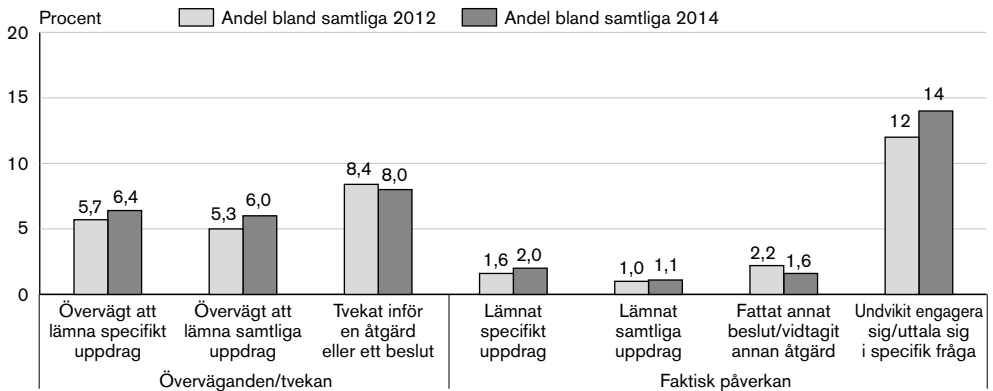
Det var 40 procent av *samtliga* förtroendevalda som kände någon annan förtroendevald som utsattes under 2014 på grund av sitt förtroendeuppdrag. Med andra ord känner nästan varannan någon förtroendevald som utsatts, vilket troligtvis påverkar den egna oron och i sin tur kan få konsekvenser för förtroendeuppdraget.

Av *utsatta* förtroendevalda har 39 procent påverkats, antingen till överväganden och/eller till faktiska handlingar, i sitt förtroendeuppdrag på grund av utsatthet eller oro för att utsättas. Nedan redovisas andelen av utsatta förtroendevalda som påverkats för att ge en uppfattning om påverkan på individnivå.

Bland utsatta förtroendevalda var det en av fyra som självcensurerade sig i något sammanhang kopplat till förtroendeuppdraget. En del förtroendevalda har faktiskt lämnat ett specifikt (5 procent) eller *samtliga* uppdrag (3 procent) på grund av utsatthet eller oro för att utsättas. Andelen som har övervägt att lämna ett specifikt eller *samtliga* uppdrag var dock högre (16 procent vardera). Knappt en av sju (13 procent) som har utsatts tvekade också inför en åtgärd eller ett beslut, medan 3 procent påverkades till att faktiskt fatta ett annat beslut eller vidta en annan åtgärd än vad som ursprungligen var tänkt.

I Figur 20 redovisas andelen av *samtliga* förtroendevalda för att få en uppfattning om problemets omfattning på samhällelig nivå både 2012 och 2014.

Figur 20. Konsekvenser av utsatthet och oro för utsatthet. Andel bland samtliga förtroendevalda 2012 och 2014.

Nästan en av sju förtroendevalda (14 procent) har på grund av utsatthet eller oro för att utsättas undvikit att engagera sig eller uttala sig i en specifik fråga, vilket är en något större andel jämfört med 2012 (12 procent). Det kan hänga ihop med att även andelen som var oroliga för att utsättas var högre 2014 (23 procent) än 2012 (16 procent). Självrensning har visat sig vara ett problem även hos andra än politiker, till exempel myndighetspersoner, brottsoffer och vittnen samt journalister (Brå 2009a, Brå 2008, Brå 2005, Säpo 2009).

En procent av samtliga förtroendevalda lämnade samtliga sina uppdrag under 2014 på grund av utsatthet eller oro för att utsättas.²⁷

Bland förtroendevalda som utsattes finns stora skillnader i andel som påverkats beroende på vad de utsattes för. Av dem som utsattes för våld, skadegörelse eller stöld hade en högre andel påverkats än av dem som utsattes för hot och trakasserier. Drygt en av fyra (26 procent) förtroendevalda som utsattes för våld, skadegörelse eller stöld har övervägt att byta eller lämna samtliga uppdrag och drygt tre av tio (31 procent) har undvikit att engagera sig eller uttala sig i en specifik fråga. Motsvarande andelar bland dem som utsattes för hot och trakasserier var 16 respektive 25 procent.

Förtroendevalda har också påverkats i högre grad när de blivit utsatta av en annan förtroendevald (särskilt om denne finns inom samma parti). Som exempel övervägde 52 procent av dem som utsattes av en annan förtroendevald inom det egna partiet att byta eller lämna samtliga uppdrag, och 39 procent undvek att engagera sig eller uttala sig i en specifik fråga.

²⁷ Att ha lämnat samtliga uppdrag men ändå ingå i undersökningen kan dels bero på att det kan ha skett efter det att utdraget gjordes från Valmyndighetens register eller att man har lämnat samtliga sina uppdrag i en politisk församling men att man har kvar uppdrag i en annan. Det kan också vara så att man har lämnat samtliga uppdrag men därefter tagit sig an nya uppdrag som förtroendevald.

Ju mer utsatt en förtroendevald är, desto större är också sannolikheten för att påverkas i sitt förtroendeuppdrag. Bland förtroendevalda som utsattes 6 gånger eller fler under 2014 var det över hälften (53 procent) som påverkades jämfört med dem som utsattes en gång (21 procent) eller inte utsattes alls (15 procent).

Huruvida det inom den politiska församlingen eller det politiska partiet finns en handlingsplan eller riktlinjer för förtroendevalda som blir utsatta för hot eller våld verkar vara sammankopplat med om det blir några konsekvenser av händelserna. Av de utsatta som kände till att det fanns en handlingsplan blev 27 procent påverkade på ett sätt som ledde till faktiska konsekvenser i förtroendeuppdraget. Bland utsatta som *inte* kände till någon handlingsplan var det 38 procent som påverkades på ett sådant sätt.

De förtroendevalda som undvek att engagera sig eller uttala sig i en specifik fråga under 2014 på grund av utsatthet och/eller oro fick svara på vilken typ av fråga det gällde. Majoriteten uppgav frågor som handlar om rasism/invandring/migration/integration. Övriga frågor som nämndes var vargfrågan, skolfrågor samt byggfrågor. Många svarade också att det inte handlade om en specifik fråga utan att de höll en låg profil rent allmänt. Nedan redovisas några av svaren.

”Att gå i offentlig polemik för att tillbakavisa påhopp.”

”Jag kommer inte att engagera mig i integrationsfrågor och socialnämndsuppdrag.”

”Undvikit att kritisera verksamhet som främlingsfientliga grupper bedriver i kommunen.”

”Man röstar med i frågan men undviker att få till protokollet att man yrkar bifall eller avslag till den aktuella frågan.”

”Tvekat att göra utspel för att på så sätt komma bort från rampljuset ett tag och se om det lugnar ner sig.”

”Undviker att uttala mig i frågor som jag inte har stort personligt engagemang eller inflytande i.”

”Olika uppfattningar inom partiet vid olika frågor, obehagliga interna påhopp vid annan uppfattning.”

”Lätt att bli missförstådd i särskilt vargfrågan lokalt.

”Man måste alltid överväga konsekvenserna av uttalande om integration och varg.”

”Jag upplever att det finns kontroversiella frågor där man löper risk att hamna i mediadrev eller motta hot om man uttalar sig.”

”Jag kämpar mot antisemitism och detta gör att jag får hot och påhopp mot mig och familjen.”

”Allmänt, har hållit låg profil fast jag önskat våga uttala mig mer.”

”Då trakasserierna är riktade mot mig som person är jag numer försiktig med att offentligt ha en åsikt i känsliga frågor.”

5. Händelser relaterade till valrörelser

Rikspolischefen beslutade i augusti 2013 att valen till Europaparlamentet samt till riksdagen skulle hanteras som en polisiär riksangelägenhet från 1 oktober 2013 till 31 oktober 2014 (RKP 2014). Senare lades också valen till kommun- och landstingsfullmäktige till i beslutet. Rikskriminalpolisens arbete samordnades med Säkerhetspolisen och polismyndigheterna. I polisens ärendehanteringssystem fanns under 2010 en extra fråga som är kopplad till vissa brott (våld, hot och skadegörelse): ”Gäller anmälan brott som misstänks ha politiskt motiv eller samband med någon av valrörelserna 2010?”. Denna fråga användes även under valåret 2014 och gav då polisen en nationell lägesbild över politiskt motiverade brott.

Under 2014 krävde EU-valet 456 insatser från Säkerhetspolisen med livvakt eller personskyddskoordinator medan de fem sista veckorna inför riksdagsvalet krävde 1 076 insatser. Polisen gav 43 000 tillstånd till möten under valrörelsen, och 2 400 anmälda brott gick att koppla till valrörelserna. Av dessa var 600 hot, 900 skadegörelse och 900 övriga brott (Säkerhetspolisen 2015). Under föregående valår, 2010, registrerade polisen 793 anmälda brott, 321 skadegörelsebrott och 154 brott mot politiska företrädare (RPS 2014).

Enligt PTU 2015 var det endast var femte händelse som polisanmäldes enligt de förtroendevalda själva, dock polisanmäldes våld, skadegörelse och stöld i högre utsträckning (36 procent) än hot och trakasserier (15 procent). Det var ingen skillnad i anmälningsbenägenhet då händelsen förknippades med valrörelse jämfört med då den inte gjorde det. Dock var det en något större andel som var i kontakt med polisen då händelsen förknippades med en valrörelse (19 procent) än annars (17 procent). En större andel av dem som hade kontakt med polisen var mycket eller ganska positiva till polisen då händelsen förknippades med valrörelse (53 procent) än då den inte förknippades med någon valrörelse (47 procent). Det var ingen skillnad i andel händelser som rapportera-

des bland dem som förknippades med valrörelse jämfört med dem som inte förknippades med valrörelse.

Utsatthet i relation till valrörelser

För att få något grepp om vilka händelser som sker på grund av att det är valår fick utsatta förtroendevalda i undersökningen frågan ”Bedömer du att händelsen skedde i huvudsak med anledning av någon valrörelse eller valkampanj?” om den senaste händelsen.

Nästan sex av tio händelser (57 procent) bedömdes, av de utsatta själva, ske i huvudsak med anledning av någon valrörelse eller valkampanj. Bland män var det 59 procent och bland kvinnor 54 procent. Av händelserna som kategoriseras som hot och trakasserier var det drygt hälften (54 procent) som relaterades till en valrörelse eller en valkampanj. ”Hotfullt uttalande öga mot öga” var betydligt vanligare bland de händelser som förknippas med en valrörelse (33 procent) än bland de händelser som inte förknippas med någon valrörelse (12 procent).

Av händelserna som kategoriseras som våld, skadegörelse och stöld var det 69 procent av händelserna som relaterades till en valrörelse eller en valkampanj. Bland händelserna inom kategorin *Våld, skadegörelse och stöld* är ”Knuff eller liknande” betydligt vanligare bland de händelser som förknippas med en valrörelse (28 procent) än bland de händelser som inte förknippas med någon valrörelse (17 procent).

Det var en större andel som uppfattade händelsen som ganska eller mycket skrämmande (41 procent) bland händelser som förknippades med valrörelse/valkampanj än bland händelser som inte förknippades med det (31 procent).

De utsatta som i störst grad angav att den senaste händelsen var kopplad till en valkampanj var fritidspolitiker (62 procent). Andelen sjunker sedan med ökad sysselsättningsgrad: förtroendevalda på deltid 53 procent och heltid 44 procent. Samtidigt är fritidspolitikerna också den grupp där nivåskillnaden på utsattheten mellan undersökningarna är störst (9 procentenheter) mellan 2012 och 2014, att jämföra med deltidspolitiker (5 procentenheter) och heltidspolitiker (6 procentenheter).

Det finns även en åldersskillnad när det gäller utsatthet under perioden för de nationella valen (september månad). Framför allt bland de yngsta förtroendevalda, 29 år eller yngre, anger en stor andel (44 procent) att den senaste händelsen inträffade under september månad.

Ledamöter inom landstingsfullmäktige (61 procent) och kommunfullmäktige (57 procent) bedömde i högre utsträckning än riksdagsledamöter (45 procent) att den senaste händelsen de utsattes för skedde i samband med en valrörelse eller en valkampanj.

Det är små skillnader mellan regionerna när det gäller hur stor andel av de senaste händelserna som relateras till en valkampanj. I

förortskommuner till storstäderna relateras störst andel till en valkampanj (62 procent) och i turism- och besöksnäringkommuner och pendlingskommuner är andelen minst (54 procent).

De förtroendevalda som gjorde bedömningen att händelsen skedde i huvudsak med anledning av någon valrörelse eller valkampanj fick svara på *vilken eller vilka* valrörelser det handlade om. Åtta av tio uppgav ett samband med val till kommunfullmäktige, medan närmare hälften (48 procent) förknippade händelsen med val till riksdagen. Övriga uppgav val till landstings- eller regionfullmäktige (36 procent), folkomröstning i kommun, landsting eller region (10 procent) eller val till Europaparlamentet (10 procent).

Sammanhang, förövare och motiv

Nedan redovisas vad förtroendevalda har att berätta om förövaren, dels vilka motiv som framkommit och i vilket sammanhang händelsen skedde då bedömningen gjorts att händelsen skedde i huvudsak med anledning av någon valrörelse eller valkampanj.

Då hot och trakasserier förknippades med en valrörelse var det vanligare att förövaren var fysiskt närvarande än när de inte förknippades med en valrörelse. Detta gör att det kan vara lättare för den utsatte att få en uppfattning om förövaren.

Osäkerheten om antal förövare var mindre då händelsen tros ha skett i huvudsak i samband med en valrörelse eller valkampanj (8 procent) än om händelsen inte gjorde det (14 procent) (Tabell 12). Det var ovanligare bland händelser som förknippades med valrörelse/valkampanj att det var en ensam förövare (41 procent) jämfört med händelser som inte förknippades med valrörelse/valkampanj (50 procent). I stället var det vanligare att förövarna var 4 eller fler (22 procent jämfört med 11 procent).

Tabell 12. Antal förövare, ålder och kön efter om händelsen förknippades med valrörelser eller ej 2014.

	Om förövaren	Händelser relaterade till valrörelser	Händelser ej relaterade till valrörelser
Antal förövare	Vet ej	8 %	14 %
	Ensam	41 %	50 %
	Fyra eller fler	22 %	11 %
Förövarens kön	Vet ej	16 %	22 %
	Man/män	62 %	53 %
	Kvinna/kvinnor	7 %	11 %
Förövarens ålder	Vet ej	15 %	26 %
	Förövaren var 29 år eller yngre	14 %	6 %

Även osäkerheten när det gäller förövarens kön var mindre då händelsen förknippades med en valrörelse/valkampanj än när den inte gjorde det (16 respektive 22 procent). Fler uppgav att förövaren/förövarna var en man/män (62 procent) och färre uppgav att det var en eller flera kvinnor (7 procent) jämfört med händelser som inte sattes i samband med valrörelse/valkampanj (53 respektive 11 procent).

Då händelsen förknippades med en valrörelse eller valkampanj var det vanligare att förövaren var 25 år eller yngre (14 procent) jämfört med då händelsen inte förknippades med valrörelse/valkampanj (6 procent). Även när det gäller förövarens ålder var osäkerheten mindre vid valkampanj/valrörelse (15 procent) än annars (26 procent).

Förargad medborgare som förövare var vanligare under valrörelser (36 procent) än annars (31 procent) liksom förtroendevald från annat parti (12 respektive 10 procent) (Tabell 13). Däremot var det ovanligare att förövaren uppfattades som rättshaverist under valrörelse (22 procent) jämfört med övrig tid (26 procent).

Bland de händelser som förtroendevalda själva tror skett i samband med en valrörelse var det vanligare med både höger- (19 procent) och vänsterextremist (20 procent) jämfört med händelser som inte förknippas med valrörelse (15 respektive 9 procent).

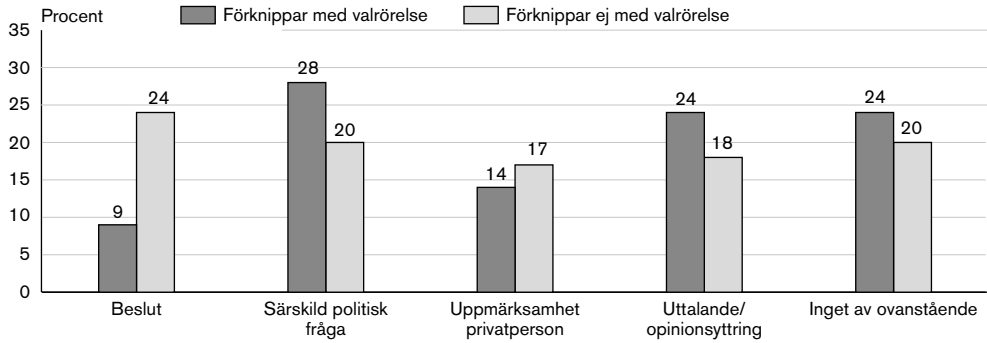
Det var vanligare bland händelser som förknippades med någon valrörelse att förövaren var okänd (53 procent) än bland händelser som inte förknippades med någon valrörelse (33 procent).

Tabell 13. Typ av förövare och förövares grupptillhörighet efter om händelsen förknippades med valrörelser eller ej 2014.

		Händelser	Händelser ej
		relaterade till valrörelser	relaterade till valrörelser
Typ förövare	Förargad medborgare	36 %	31 %
	Förtroendevald annat parti	12 %	10 %
	Rättshaverist	22 %	26 %
Förövares grupptillhörighet	Högerextremist	19 %	15 %
	Vänsterextremist	20 %	9 %

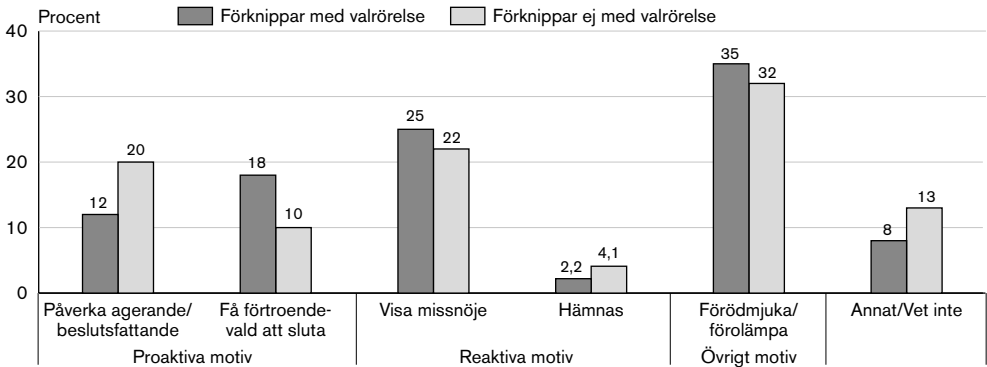
Händelser som förknippades med en särskild politisk fråga eller ett uttalande/opinionsyttring var vanligare då händelsen ansågs ske i samband med en valrörelse/valkampanj (Figur 21). Någon form av beslut var i stället vanligare då händelsen inte ansågs ske i samband någon med valrörelse eller valkampanj.

Figur 21. Vad den utsatta förknippade den senaste händelsen med, efter om händelsen förknippades med valrörelser eller ej 2014.

Beroende på om den utsatte förtroendevalde tror att händelsen skedde i samband med en valrörelse eller inte ser fördelningen olika ut för vad förövaren uppfattades vilja uppnå (Figur 22). Det var vanligare att under en valrörelse uppfatta att förövarens motiv var att förödmjuka/förolämpa den förtroendevalde, visa sitt missnöje eller få den förtroendevalde att sluta. Däremot är det ovanligare att förövarens motiv uppfattas vara att påverka agerande eller beslutsfattande eller att hämnas.

Figur 22. Vad förövaren ville uppnå. Andel 2014 efter om händelsen förknippades med valrörelser eller ej.

6. Slutsatser och diskussion

Nivån på utsattheten är högre valåret 2014 jämfört med 2012 bland alla förtroendevalda oavsett ålder, kön eller partitillhörighet. Däremot ser man en förändring vad gäller förövarens grupptillhörighet och motiv.

Högre utsatthet under valår

Nästan tre av tio ledamöter i fullmäktige och riksdag uppger att de utsattes för trakasserier, hot eller våld under valåret 2014 jämfört med två av tio 2012. Även andel oroliga för att utsättas var högre 2014 (23 procent) jämfört med 2012 (16 procent).

Nivån på alla former av utsatthet är högre 2014 jämfört med 2012, förutom när det gäller utsatthet för korruptionsförsök som ligger på samma nivå. Vanligaste formen av utsatthet var hot eller påhopp via sociala medier. Valår, då de förtroendevalda själva och deras partier marknadsförs mer, innebär att förtroendevalda exponeras mer än under mellanliggande år. Under 2014 var förtroendevalda i högre utsträckning aktiva på internet/i sociala medier jämfört med 2012, framför allt var andelen som inte alls var aktiva betydligt lägre 2014 jämfört med 2012. Ju mer exponerade förtroendevalda är desto mer utsatta för trakasserier, hot och våld är de. Särskilt gäller detta kvinnor.

En större andel bland utsatta fritidspolitiker uppger att händelsen skedde i samband med valrörelse/valkampanj än deltids- och heltidspolitiker (dock var utsattheten totalt sett lägre bland fritidspolitiker). En orsak till detta kan vara att fritidspolitiker är betydligt mer aktiva under valkampanjer än under övriga delar av året. Under valkampanjer är de troligtvis mer exponerade via frekventa fysiska möten med medborgare, under aktiviteter som dörrknackning och kampanjande på allmänna platser.

I en kunskapsöversikt över utsatthet i olika yrkesgrupper viktiga för det demokratiska samhället (Brå 2015b) görs bedömningen att faktorer som tycks påverka utsattheten är *vilka* personer yrkes-

grupperna kommer i kontakt med. Det handlar dels om i vilken utsträckning yrkesgrupperna möter ”riskklienter”, dels hur pass exponerade yrkesgrupperna är i medierna och på internet. En annan faktor är *hur* yrkesgrupperna kommer i kontakt med dessa ”klienter” och allmänhet, till exempel i vilken utsträckning yrkesgrupperna framför känsliga beslut eller behandlar kontroversiella frågor. Att andelen fritidspolitiker och yngre förtroendevalda i undersökningen var högre valåret (2014) jämfört med den tidigare undersökningen, som genomfördes mitt under en mandatperiod, kan också tänkas bidra till att den generella utsattheten var högre för förtroendevalda 2014 jämfört med 2012.

Högre utsatthet i vissa grupper

Sammantaget pekar undersökningen ut tre grupper av förtroendevalda med en förhöjd risk att utsättas för hot/trakasserier eller våld/skadegörelse under valåret 2014: *Unga förtroendevalda, mer aktiva förtroendevalda samt förtroendevalda aktiva inom storstadskommunerna*. Sannolikheten att ha blivit utsatt minskar med stigande ålder, det är alltså en större andel som är yngre än 30 år som blir utsatta jämfört med åldersgruppen 50–69 år. Utsattheten var högre bland mer aktiva politiker, det vill säga de med flera politiska uppdrag samt med uppdrag på heltid, jämfört med mindre aktiva politiker. I detta finns även en tydlig regional skillnad där politiker tillhörande storstadskommunerna (Stockholm, Göteborg eller Malmö) har en betydligt högre andel utsatta jämfört med övriga kommungrupper.

Flera av de faktorer som beskrivs öka risken för utsatthet varierar. Därför är det svårt att peka ut något tydligt orsakssamband mellan en enskild riskfaktor och utsatthet. Exempelvis är det vanligare att mer aktiva förtroendevalda också är unga. I detta fall blir det problematiskt att avgöra om det är den förtroendevaldes ålder eller aktivitetsnivå som bidrar till ökad risk för utsatthet. Möjligtvis kan det även vara kombinationen av flera faktorer som spelar en avgörande roll i sammanhanget.

Vanligare med politisk extremism under valår

Andelen utsatta som uppgav att förövaren var en politisk extremist var högre valåret 2014 jämfört med 2012. Detta stämmer väl överens med den bild som Säkerhetspolisen ger; att många av händelserna under valrörelsen kunde kopplas till spänningar mellan extremistmiljöerna (Säpo 2015). Att politiska beslut som motiv var betydligt ovanligare 2014 jämfört med 2012 kan man tänka sig har att göra med det fokusskifte som valår medför. Däremot förknippades händelsen betydligt oftare med uppmärksamhet kring den förtroendevalde som privatperson 2014 än 2012.

Fortfarande påverkas många i sitt förtroendeuppdrag

Andelen förtroendevalda som har påverkats är lägre bland utsatta 2014 jämfört med 2012. Bland samtliga förtroendevalda är andelen påverkade i sitt förtroendeuppdrag på grund av utsatthet och/eller oro oförändrad eller något högre 2014 jämfört med 2012. Däremot återspeglar den marginella ökningen av andel påverkade bland samtliga förtroendevalda snarare förhållandet mellan andel utsatta 2014 och 2012 samt att andelen oroliga var högre.

Det var en större andel som fick stöd av partiet eller säkerhetsansvarig och det var en högre andel som visste om det fanns en handlingsplan och säkerhetsansvarig 2014 jämfört med 2012. Av de utsatta som kände till att det fanns en handlingsplan blev en lägre andel påverkade i sitt förtroendeuppdrag än utsatta som inte kände till någon handlingsplan. Andra studier har visat att möjligheten att få stöd efter en händelse minskar risken för att påverkas (Brå 2014c).

Även händelser som kan upplevas som mindre allvarliga får konsekvenser i det demokratiska samhället; att frågor diskuteras och åsikter uttrycks är kärnan i demokratiska processer. I undersökningen fick de förtroendevalda möjlighet att med egna ord ange varför de valt att inte uttala sig i särskilda frågor (dvs. ägnat sig åt självcensur). En förtroendevald uttrycker sig enligt följande: *Det har nog hänt i flera frågor. Man orkar inte alltid med alla tillmälen från nättrollen, därför väljer man ibland att inte uttala sig.* Som en konsekvens av utsatthet eller oro för att utsättas har en annan förtroendevald *Dramatiskt minskat aktiviteten på viss social media.*

Anmälningbenägenheten måste öka

Enligt säkerhetsansvariga i kommunerna har det endast förekommit hot/trakasserier/våld i 33 procent av kommunerna (SKL 2014a). Utsattheten i PTU 2015 visar på en betydligt större spridning än så, vilket kan antyda att säkerhetsansvariga inom kommunerna inte har full information om förtroendevaldas utsatthet – endast tre av tio hade rapporterat den senaste händelsen till säkerhetsansvarig enligt PTU 2015.

Generellt sett polisanmäls en liten andel av händelserna som förtroendevalda utsätts för. Framför allt är anmälningbenägenheten låg gällande hot och påhopp via sociala medier. Ofta upplever förtroendevalda att en anmälan inte skulle leda till något. Den uppfattningen verifieras av rapporten *Polisanmälda hot och kränkningar mot enskilda personer via internet* där utredare vid Brå konstaterar att personuppleringen är låg (4 procent) för de polisanmälda brott som skett via internet som granskats (Brå 2015a).

Under valåret intensifieras arbetet med politikerns trygghet, och särskilda strukturella säkerhetsåtgärder vidtas på nationell nivå (Säpo 2015). Detta till trots var det inte vanligare att händelser

som förknippades med valrörelse/valkampanj polisanmälades och/eller rapporterades jämfört med händelser som inte förknippades med valrörelse/valkampanj. Det var en marginellt större andel händelser totalt sett som rapporterades och polisanmälades i föreliggande undersökning jämfört med den föregående.

Om politikerna själva normaliserar utsattheten kan det också för andra framstå som legitimt att utsätta förtroendevalda. I betänkandet *Jakten på makten* av Kommittén om hot och våld mot förtroendevalda (SOU 2006) betonas vikten av nolltolerans och att samtliga incidenter rapporteras till säkerhetsansvarig. I betänkandet hävdas att detta på sikt kan bidra till en bättre situation för de förtroendevalda då tillgång till en övergripande bild av utsattheten kan stärka det brottsförebyggande arbetet. Positivt är därför att det inte var en större andel än i föregående undersökning som uppgav att utsatthet är något som ingår i det politiska förtroendepdraget som skäl till att inte polisanmäla den senaste händelsen.

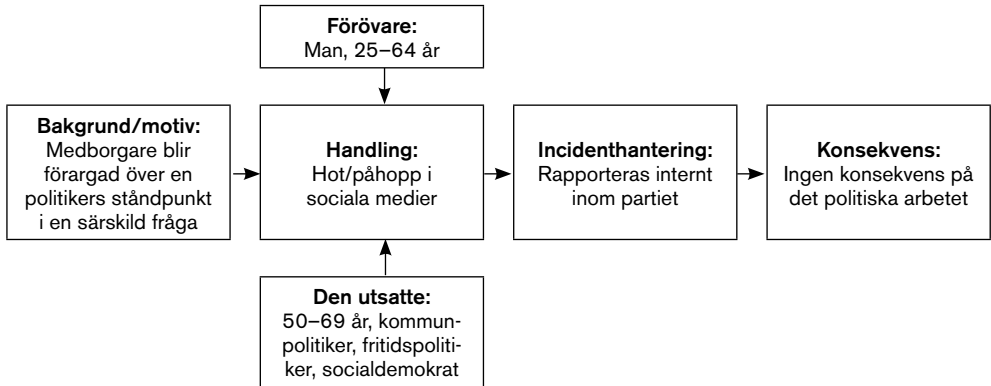
Positivt är också att det var en större andel av dem som hade ett stort behov av stöd som också fick stöd i stor utsträckning 2014 (40 procent) jämfört med 2012 (33 procent).

Typiskt scenario

Till antalet är vissa typer av incidenter är mer vanligt förekommande än andra, enligt undersökningen. Det finns tydliga mönster för förövares och utsattas bakgrundsinformation (ålder, kön, partitillhörighet, etc.). Det gäller också för hur flödet för en händelse ser ut från bakgrund och motiv för handling, vilken typ av hot eller våld den förtroendevalde utsätts för, hur detta rapporteras och vad konsekvensen av detta blir. Nedan beskrivs hur ett typiskt scenario kan se ut.

Ett vanligt förekommande scenario är att en förargad medborgare/rättshaverist riktar hot eller gör påhopp via sociala medier mot en förtroendevald (Figur 23). Detta på grund av den förtroendevaldes ståndpunkt i en särskild politisk fråga. Mest sannolikt är den utsatte en socialdemokratisk fritidspolitiker i 50-årsåldern som är aktiv inom kommunpolitiken. Den utsatte gör vanligtvis ingen polisanmälan av hotet/påhoppet på grund av att hon eller han bedömer att en anmälan inte skulle leda till något. Dock är chansen större att händelsen rapporteras till en säkerhetsansvarig eller övrig person inom det politiska partiet. I det typiska fallet får hotet/påhoppet inte någon allvarlig konsekvens. Den utsatte kommer sannolikt inte att ändra sig i den politiska sakfrågan eller att ägna sig åt självcensur på grund av händelsen.

Figur 23. Flödesschema över typiskt scenario gällande förtroendevaldas utsatthet 2014.

Ytterligare kunskapsbehov

I kartläggningen av domstolarnas bedömning av straffvärdet för brott som rör hot och våld mot förtroendevalda (Angervåg 2014) framgår att utredaren haft stora problem att hitta relevanta domar. I remissyttranden över kartläggningen gör Brå bedömningen att mer kunskap behövs av hur ärenden gällande brott mot förtroendevalda hanteras av rättsväsendet (Brå 2014e). Ett sätt att få sådan kunskap är att vända sig direkt till de förtroendevalda som har polisanmält incidenter kopplade till förtroendeuppdraget. Då 28 procent av de förtroendevalda utsattes under 2014, men endast 19 procent av dessa polisanmält den senaste händelsen, vore det av stor vikt att följa de ärenden som faktiskt polisanmäls.

Genom *Politikernas trygghetsundersökning* vet vi nu hur utsattheten ser ut under ett mellanliggande år (2012) och under ett valår (2014). Däremot kan vi inte uppge hur stor del av den högre nivån på utsatthet 2014 som kan tillskrivas att det är ett valår och hur stor del som kan tillskrivas en generell ökning av utsattheten bland förtroendevalda. För att kunna storleksbestämma en valårseffekt måste en förnyad kartläggning utföras över förtroendevaldas utsatthet det mellanliggande året 2016, och så småningom även över det kommande valåret 2018.

Referenser

- Angervåg, Torsten (2014). *Redovisning av uppdrag att kartlägga och analysera domstolarnas bedömning av straffvärdet för brott som rör hot eller våld mot förtroendevalda*. Redovisning JU2014/235/P. Åklagarmyndigheten, Åklagarkammaren i Norrköping.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2005). *Otillåten påverkan riktad mot myndighetspersoner*. Rapport 2005:18. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2008). *Otillåten påverkan mot brottsoffer och vittnen*. Rapport 2008:8. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2009a). *Polisens möte med organiserad brottslighet*. Rapport 2009:7. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2009b). *Otillåten påverkan mot åklagare och domare*. Rapport 2009:13. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2012). *Politikernas trygghetsundersökning 2012. Förtroendevaldas utsatthet och oro för hot, våld och trakasserier*. Rapport 2012:14. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2013). *Den anmälda korruptionen i Sverige. Struktur, riskfaktorer och motåtgärder*. Rapport 2013:15. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2014a). *Korruption i Myndighetssverige. Otillåten påverkan mot insider*. Rapport 2014:4. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2014b). *Politikernas trygghetsundersökning 2013. Utsatthet och oro för trakasserier, hot och våld*. Rapport 2014:9. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2014c). *Att förhindra och hantera incidenter mot förtroendevalda*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

- Brottsförebyggande rådet, Brå (2014d). *Politikernas trygghetsundersökning 2012-2013. Fördjupning*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2014e). *Remissyttrande över Kartläggning och analys av domstolarnas bedömning av straffvärdet för brott som rör hot och våld mot förtroendevalda*. Remissyttrande JU2014/4250/D. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2015a). *Polisanmälda hot och kränkningar mot enskilda personer via internet*. Rapport 2015:6. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2015b). *Hot och våld. Om utsatthet i yrkesgrupper som är viktiga i det demokratiska samhället*. Rapport 2015:12. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2015c). *Utsatthet för brott 2015. Resultat från Nationella trygghetsundersökningen (NTU) 2015*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Fischer Bjelland & Bjørge (2014). *Trusler og trusselhendelser mot politikere. En spørreundersøkelse blant norske stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer*. PHS forskning 2014:4. Oslo: Politihøgskolan 2014.
- Gilljam, M., Karlsson, D. & Sundell, A. (2010). *Politik på hemmaplan. Tiotusen fullmäktigeledamöter tycker om politik och demokrati*. Stockholm: SKL Kommentus.
- Regeringen (2011). *Handlingsplan för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism*. Regeringens skrivelse 2011/12:44. Stockholm 2011.
- Rikskriminalpolisen, RKP (2014). *Uppföljning av Rikskriminalpolisens samordning av Polisens arbete under valåret 2014*. Nationella Valstaben, Polisen.
- Rikspolisstyrelsen, RPS (2014). *Valåret 2014 – hot och säkerhet*. Polisriksdagen 9–10 april 2014, Stockholm.
- Statens offentliga utredningar, SOU (2006). *Jakten på makten* SOU 2006:46. Betänkande av Kommittén om hot och våld mot förtroendevalda. Stockholm: Fritzes.
- Statistiska centralbyrån, SCB (2002). MIS 2002:3. *Personer med utländsk bakgrund. Riktlinjer för redovisning i statistiken*. Örebro: Statistiska Centralbyrån.
- Statistiska centralbyrån, SCB (2012). *Förtroendevalda i kommuner och landsting 2011*. Demokratistatistisk rapport nr 12. Örebro: Statistiska centralbyrån.
- Statistiska centralbyrån, SCB (2013). *Folkvaldas villkor i kommunfullmäktige – en studie om representativitet, avhopp och synen på uppdraget*. Demokratistatistisk rapport nr 15. Örebro: Statistiska centralbyrån.

- Sveriges Kommuner och Landsting, SKL (2004). *Ett hot mot demokratin. Förtroendevalda som utsätts för våld eller hot*. Sveriges Kommuner och Landsting 2004, 3:e upplagan 2006.
- Sveriges kommuner och landsting, SKL (2011). *Kommungruppsindelning 2011. Revidering av Sveriges Kommuner och Landstings kommungruppsindelning*. Stockholm: Sveriges kommuner och landsting.
- Sveriges Kommuner och Landsting, SKL (2012). *Om mutor och jäv. Vägledning för anställda inom kommuner, landsting och regioner*. 2012. Sveriges Kommuner och Landsting.
- Sveriges kommuner och landsting, SKL (2014a). *Hot och våld mot förtroendevalda. En skrift inom demokratiområdet*. Stockholm: Sveriges kommuner och landsting.
- Sveriges kommuner och landsting, SKL (2014b). *Hot och våld mot förtroendevalda. En inspirationsskrift för förtroendevalda (5)*. Stockholm: Sveriges kommuner och landsting.
- Säkerhetspolisen, Säpo (2008). *Hot mot förtroendevalda*. Stockholm: Säkerhetspolisen.
- Säkerhetspolisen, Säpo (2009). *Otillåten påverkan mot medier*. Stockholm: Säkerhetspolisen: Författningsskydds enheten.
- Säkerhetspolisen, Säpo (2011). *Säkerhetspolisens Årsbok 2010*. Stockholm: Säkerhetspolisen.
- Säkerhetspolisen, Säpo (2012). *Nationell hotbild: Den grova organiserade brottslighetens otillåtna påverkan på viktiga samhällsfunktioner*. Stockholm: Säkerhetspolisen.
- Säkerhetspolisen, Säpo (2015). *Säkerhetspolisens Årsbok 2014*. Stockholm: Säkerhetspolisen.

Tabell- och figurförteckning

Tabeller

Tabell 1. Externt bortfall för PTU 2015.	17
Tabell 2. Svarefrekvens, antal och andel av svarande samt andel av tillfrågade för olika redovisningsgrupper i PTU 2015.	25
Tabell 3. Andel utsatta för hot och trakasserier totalt och efter typ av händelse 2012 och 2014.	30
Tabell 4. Andel utsatta för våld, skadegörelse och stöld totalt och efter typ av händelse 2012 och 2014.	31
Tabell 5. Andel utsatta inom respektive län 2012 och 2014.	38
Tabell 6. Andel utsatta inom respektive uppdrag och position inom uppdraget 2014.	40
Tabell 7. Det vanligaste motivet och vad händelsen oftast förknippades med för respektive typ av förövare valåret 2014.	54
Tabell 8. Det vanligaste motivet och vad händelsen oftast förknippades med då förövaren uppgavs tillhöra någon av fördefinierade grupper valåret 2014.	54
Tabell 9. Det vanligaste motivet efter vad händelsen förknippades med valåret 2014.	55
Tabell 10. Benägenheten att polisanmäla och/eller rapportera händelsen. Andel 2014.	59
Tabell 11. Andelen som erhållit stöd och hjälp motsvarande behovet 2014.	61
Tabell 12. Antal förövare, ålder och kön efter om händelsen förknippades med valrörelser eller ej 2014.	70
Tabell 13. Typ av förövare och förövaras grupptillhörighet efter om händelsen förknippades med valrörelser eller ej 2014.	71

Tabell 14. Svarsfrekvens, antal och andel av svarande samt andel av tillfrågade för olika redovisningsgrupper i PTU 2013.	88
Tabell 15. Antal och andel utsatta totalt samt andel utsatta efter kön inom respektive politisk församling 2014.	89
Tabell 16. Andel utsatta 6 gånger eller fler samt huruvida förövaren var känd inom respektive politisk församling 2014.	90
Tabell 17. Typ av förövare. Andel inom respektive politisk församling 2014.	90
Tabell 18. Vad utsatta förknippade händelsen med. Andel inom respektive politisk församling 2014.	91
Tabell 19. Vad förövaren ville uppnå. Andel inom respektive politisk församling 2014.	91
Tabell 20. Rapporteringsbenägenhet och varför senaste händelsen inte polisanmälades. Andel inom respektive politisk församling 2014.	92
Tabell 21. Kännedom om handlingsplan och säkerhetsansvarig. Andel inom respektive politisk församling 2014.	92
Tabell 22. Bedömning om händelsen skedde i huvudsak med anledning av någon valrörelse eller valkampanj. Andel inom respektive politisk församling 2014.	92
Tabell 23. Antal och andel utsatta totalt, samt andel utsatta efter kön inom respektive parti 2014.	93
Tabell 24. Andel utsatta 6 gånger eller fler samt huruvida förövaren var känd inom respektive parti 2014.	93
Tabell 25. Typ av förövare. Andel inom respektive parti 2014.	94
Tabell 26. Vad utsatta förknippade händelsen med. Andel inom respektive parti 2014.	95
Tabell 27. Vad förövaren ville uppnå. Andel inom respektive parti 2014.	95
Tabell 28. Rapporteringsbenägenhet och varför senaste händelsen inte polisanmälades. Andel inom respektive parti 2014.	96
Tabell 29. Kännedom om handlingsplan och säkerhetsansvarig. Andel inom respektive parti 2014.	96
Tabell 30. Bedömning om händelsen skedde i huvudsak med anledning av någon valrörelse eller valkampanj. Andel inom respektive parti 2014.	97

Tabell 31. Antal och andel utsatta totalt, samt andel utsatta efter kön inom respektive region 2014.....	97
Tabell 32. Andel utsatta 6 gånger eller fler samt huruvida förövaren var känd inom respektive region 2014.	98
Tabell 33. Typ av förövare. Andel inom respektive region 2014.....	98
Tabell 34. Vad utsatta förknippade händelsen med. Andel inom respektive region 2014.	99
Tabell 35. Vad förövaren ville uppnå. Andel inom respektive region 2014.	99
Tabell 36. Rapporteringsbenägenhet och varför senaste händelsen inte polisanmälades. Andel inom respektive region 2014.	100
Tabell 37. Kännedom om handlingsplan och säkerhetsansvarig. Andel inom respektive region 2014.....	100
Tabell 38. Bedömning om händelsen skedde i huvudsak med anledning av någon valrörelse eller valkampanj. Andel inom respektive region 2014.....	101

Figurer

Figur 1. Andel förtroendevalda som utsattes för trakasserier, hot eller våld under 2012 och under valåret 2014.....	29
Figur 2. Andel utsatta 1 gång, 2–5 gånger och 6 gånger eller fler i förhållande till antal händelser, 2014.....	32
Figur 3. Andel utsatta inom respektive politisk församling 2012 och 2014.	34
Figur 4. Fördelning av förtroendevaldas partitillhörighet i PTU 2015.	35
Figur 5. Andel utsatta inom respektive parti 2012 och 2014.....	36
Figur 6. Andel utsatta inom respektive kommungrupp 2014.	38
Figur 7. Andel utsatta inom respektive polisregion 2012 och 2014.....	39
Figur 8. Andel utsatta i fullmäktige efter kön utifrån förtroendeuppdragets omfattning 2014.	42
Figur 9. Andel utsatta efter grad av aktivitet på internet/i sociala medier 2012 och 2014.....	43

Figur 10. Andel utsatta efter i hur stor utsträckning den förtroendevalde är känd hos allmänheten 2012 och 2014.....	44
Figur 11. Andel utsatta inom respektive åldersgrupp 2012 och 2014.....	45
Figur 12. Andel utsatta efter utländsk/svensk bakgrund 2012 och 2014.....	46
Figur 13. Fördelning av antal förövare 2014.....	49
Figur 14. Typ av förövare. Andel 2012 och 2014.....	50
Figur 15. Förövares grupptillhörighet. Andel 2012 och 2014.....	51
Figur 16. Vad utsatta förknippade händelsen med. Andel 2012 och 2014.....	52
Figur 17. Vad förövaren ville uppnå. Andel 2012 och 2014.....	53
Figur 18. Anmälningsbenägenhet 2014.....	58
Figur 19. Varför den senaste händelsen inte polisanmäldes. Andel efter kön och samtliga 2014.	60
Figur 20. Konsekvenser av utsatthet och oro för utsatthet. Andel bland samtliga förtroendevalda 2012 och 2014.	65
Figur 21. Vad den utsatta förknippade den senaste händelsen med, efter om händelsen förknippades med valrörelser eller ej 2014.	72
Figur 22. Vad förövaren ville uppnå. Andel 2014 efter om händelsen förknippades med valrörelser eller ej.....	72
Figur 23. Flödesschema över typiskt scenario gällande förtroendevaldas utsatthet 2014.....	77

Bilaga 1

Förändringar i undersökningen

Den kartläggning av hot och våld mot förtroendevalda som Brå gjorde 2012 var den första PTU-undersökningen (PTU 2012) och kan ses som en fullskalig pilotstudie där metod och frågor testades. Datainsamlingen genomfördes av Brå. Det är en omfattande undersökning som ska kunna genomföras löpande, och den behöver därför vara väl utprövad. Med PTU 2012 som underlag utformades både webb- och postenkät för PTU 2013.

I och med att PTU 2012 ses som en testundersökning görs i denna rapport inga jämförelser gällande varken metod eller resultat med PTU 2012. Däremot görs jämförelser mellan föregående undersökning (PTU 2013) och aktuell undersökning (PTU 2015). Dock har en del förändringar i enkäten gjort att en del av resultaten inte är fullt jämförbara mellan undersökningarna. Där jämförelser är möjliga redovisas dessa.

Datainsamlingen genomfördes av SCB genom i första hand en webbenkät och i andra hand en postenkät. En granskning av den enkät som användes i PTU 2013 gjordes av SCB och utifrån denna gjordes en del ändringar i webbenkäten inför datainsamlingen. Även postenkäten genomgick en motsvarande revidering.

Valmyndighetens register "Nuvarande ledamöter" innehåller information om tillträdesdatum respektive avgångsdatum inom mandatperioden. Detta gör att kriteriet att respondenten måste suttit minst 6 månader som ordinarie ledamot i fullmäktige eller riksdag inte kan uppfyllas med hjälp av registervariabler då en ny mandatperiod inleddes hösten 2014. Därför har svarsalternativen i frågan *Ungefär hur länge har du varit ledamot i fullmäktige och/eller riksdag under föregående år (2014)?* ändrats för att kriteriet ska kunna appliceras ("6 månader eller mindre" lades till samt att "1 år eller mindre" ändrades till "Mer än 6 månader men inte mer än 1 år").

Frågan *I vilken eller vilka politiska församlingar är du ledamot?* togs bort från enkäten då denna uppgift finns att tillgå i Valmyndighetens register. Dessutom handlade frågan i enkäten om nutid medan uppgiften i registret gällde 1/12 2014.

Frågan *Är du eller dina föräldrar födda i Sverige?* upplevdes som krånglig och därför användes SCB:s motsvarande frågor: *Är du född i Sverige?* (Ja/Nej) och *Är dina föräldrar födda i Sverige?* (Ja, båda mina föräldrar/Bara en av mina föräldrar/Nej, ingen av mina föräldrar). Ordet ”bara” i svarsalternativet ”Bara en av mina föräldrar” används i betydelsen ”en och inte båda” som ett förtydligande.

Förklaringen ”Med *delar bostad med* menar vi vem du bor tillsammans med under större delen av veckan” lades till frågan ”Med vem delar du bostad?”.

Frågor om vad man uppfattade att förövaren/förövarna hade för kön och ålder lades till i PTU 2015. Frågan om hur många förövare som var närvarande vid händelsen ställdes tidigare endast till dem som utsatts för våldshändelser då förövaren varit fysiskt närvarande. I PTU 2015 ställs frågan även till dem som utsatts för hot och trakasserier då förövaren varit fysiskt närvarande. Händelserna då förövaren anses vara fysiskt närvarande utgörs av: *Slag, spark eller liknande, Knuff eller liknande, Våld med vapen eller Annan form av våld* samt *Hotfullt uttalande öga mot öga, Blivit olovligen fotograferad/inspelad* eller *Obehagligt besök, förföljelse eller kartläggning*.

”Har du tidigare blivit utsatt av samma förövare” lades tidigare i avsnitten om våld, skadegörelse och stöld respektive hot och trakasserier, i anslutning till ”Kände du sedan tidigare förövaren/förövarna som utsatte dig?”. De frågor som handlade om tidigare utsatthet av samma förövare ströks helt.

Frågan om i vilket sammanhang händelsen inträffade reviderades från sex svarsalternativ till tre eftersom svarsalternativen tidigare innehöll både tid och rum.

I avsnittet ”Din totala utsatthet under 2014 i egenskap av förtroendevald” ändrades ordningen på frågorna så att frågorna om kontaktförbud lades sist i avsnittet.

Till dem som svarat ”Ja” på frågan *Har du någon gång under föregående år (2014) på grund av utsatthet och/eller oro undvikit att engagera dig eller uttala dig i en specifik fråga?* får en öppen följdfråga om vilken typ av fråga det gällde.

Mer om undersökningens och enkäternas utformning finns att läsa i den tekniska rapporten som publiceras under 2016.

Valår

År 2014 var ett så kallat ”supervalår” då det skedde val till Europaparlamentet liksom till kommun-, landstings- och regionfullmäktige samt riksdag. I samband med val ökar exponeringen och förtroendevalda och därmed risken för att utsättas. Det är händelser som sannolikt påverkar utsattheten bland förtroendevalda, och därför behövs ytterligare frågor i enkäten som tar hänsyn till de speciella omständigheter det innebär med valår.

I de två avsnitt i enkäten som handlar om den senaste händelsen av hot och trakasserier respektive våld, skadegörelse och stöld lades följande frågor om valår in (med svarsalternativen inom parentes):

- ”När under föregående år (2014) skedde den senaste händelsen?” (januari /februari /mars /april /maj /juni /juli /augusti /september /oktober/ november /december /kommer inte ihåg),
- ”Bedömer du att händelsen skedde i huvudsak med anledning av någon valrörelse eller valkampanj?” (Ja /Nej).
- De respondenter som svarade ”Ja” fick följdfrågan ”Vilken eller vilka då?” där respondenten får markera vilken eller vilka typer av omröstningar eller val det handlade om (folkomröstning i kommun, landsting eller region/val till kommunfullmäktige/val till landstings- eller regionfullmäktige/val till riksdag/val till Europaparlamentet).

Ytterligare frågor som behandlar valår lades i avsnittet ”Din totala utsatthet under 2014 i egenskap av förtroendevald”:

- ”Upplever du att din egen utsatthet i egenskap av förtroendevald var värre (fler eller allvarigare händelser) under någon månad under föregående år (2014)?” (Ja /Nej).
- De respondenter som svarade ”Ja” fick följdfrågan ”Vilken månad var det?” (januari /februari /mars /april /maj /juni /juli /augusti /september /oktober/ november /december /kommer inte ihåg).

Bilaga 2

Svarsfrekvens, antal och andel av svarande samt andel av tillfrågade för olika redovisningsgrupper i PTU 2013.

Tabell 14. Svarsfrekvens, antal och andel av svarande samt andel av tillfrågade för olika redovisningsgrupper i PTU 2013.

Redovisningsgrupper		Svarsfrekvens	Antal svarande	Andel av svarande	Andel av tillfrågade
Kön	Kvinnor	64 %	3 738	42 %	43 %
	Män	66 %	5 156	58 %	58 %
Ålder	39 år och yngre	41 %	767	9 %	13 %
	40–49 år	53 %	1 385	15 %	19 %
	50–59 år	64 %	2 191	25 %	25 %
	60 år och äldre	78 %	4 551	51 %	43 %
Politisk församling	Kommunfullmäktige	65 %	8 130	91 %	91 %
	Landstingsfullmäktige	65 %	632	7 %	7 %
	Riksdag	59 %	201	2 %	2 %
Partitillhörighet	Centerpartiet	68 %	990	11 %	11 %
	Folkpartiet	70 %	686	8 %	7 %
	Kristdemokraterna	66 %	419	5 %	5 %
	Miljöpartiet	63 %	469	5 %	5 %
	Moderaterna	65 %	2 057	23 %	23 %
	Socialdemokraterna	65 %	3 219	36 %	36 %
	Sverigedemokraterna	51 %	284	3 %	4 %
	Vänsterpartiet	63 %	482	5 %	6 %
	Övriga partier	55 %	288	3 %	4 %
	Totalt	65 %	8 894	100 %	100 %

Bilaga 3

Mer om politisk församling, parti och region under valår

Tidigare i rapporten presenterades andelen förtroendevalda som har utsatts uppdelat på politisk församling, parti och region. Detta kapitel går djupare in på dessa uppdelningar, utifrån den senaste händelsen, för att undersöka likheter och skillnader i utsatthet inom politiska församlingar, partier och regioner. Några av de tabeller som redovisas i avsnitten är sammanställningar av flera frågor i enkäten och summerar därför inte till 100 procent. För jämförelser med föregående undersökning hänvisas till rapporten *Politikernas trygghetsundersökning 2013* (Brå 2014b).

Politisk församling

Något man ska tänka på när resultaten är uppdelade efter politisk församling är att antalet riksdagsledamöter i undersökningen är få. Även om en hög andel av dessa utsattes under 2014 är det totala antalet lågt, särskilt i jämförelse med antalet ledamöter i kommun- och landstingsfullmäktige.

Nästan två av tre (65 procent) riksdagsledamöter utsattes i sin egenskap av förtroendevald under 2014. I landstingsfullmäktige har under samma period 37 procent utsatts, i kommunfullmäktige var det 27 procent (Tabell 15). Det är endast marginella skillnader i utsatthet bland kvinnor och män.

Tabell 15. Antal och andel utsatta totalt samt andel utsatta efter kön inom respektive politisk församling 2014.

	Kommun	Landsting	Riksdag	Totalt
Antal utsatta	2 153	395	100	2 648
Andel utsatta	27 %	37 %	65 %	28 %
Andel utsatta bland kvinnor	27 %	37 %	65 %	28 %
Andel utsatta bland män	27 %	38 %	64 %	28 %

Det är vanligare med upprepad utsatthet bland förtroendevalda i riksdagen än bland förtroendevalda i kommun och landsting (Tabell 16). Det var dock vanligare att bli utsatt upprepade gånger *av samma förövare* bland ledamöterna i kommun- och landstingsfullmäktige jämfört med riksdagens ledamöter. Det var också en betydligt lägre andel av riksdagsledamöterna som visste vem förövaren var jämfört med övriga politiska församlingar där tre till fyra av tio förtroendevalda visste vem förövaren var.

Tabell 16. Andel utsatta 6 gånger eller fler samt huruvida förövaren var känd inom respektive politisk församling 2014.

	Kommun	Landsting	Riksdag	Totalt
Utsatt 6 gånger eller fler	29 %	33 %	44 %	29 %
Vet vem förövaren var	40 %	32 %	16 %	39 %
<i>Kände förövaren väl</i>	9 %	8 %	4,8 %	9 %
Tidigare utsatt av samma förövare	24 %	22 %	17 %	23 %

Förövare och motiv

De flesta som utsattes, inom samtliga politiska församlingar, uppfattade förövaren som en förargad medborgare eller en rättshaverist (Tabell 17).

Tabell 17. Typ av förövare. Andel inom respektive politisk församling 2014.

	Kommun	Landsting	Riksdag	Totalt
Förargad medborgare/ rättshaverist	57 %	57 %	63 %	57 %
Annan förtroendevald	16 %	16 %	4,2 %	16 %
<i>Inom det egna partiet</i>	4,0 %	6 %	1,7 %	4,2 %
Politisk extremist	32 %	32 %	35 %	32 %
<i>Högerextremist</i>	17 %	14 %	19 %	17 %
<i>Vänsterextremist</i>	15 %	18 %	17 %	15 %
Tillhörande intresseorganisation	2,9 %	2,4 %	3,3 %	3,0 %
Tillhörande lokal aktionsgrupp	7 %	5 %	2,5 %	6,8 %

En högre andel utsatta inom kommun- och landstingsfullmäktige jämfört med riksdagen uppfattade förövaren som en annan förtroendevald, även en person inom det egna partiet.

Det är inte lika stora skillnader mellan de olika politiska församlingarna att utsättas av en politisk extremist, såväl höger- som vänster som i PTU 2013 då riksdagsledamöter utsattes i mycket högre utsträckning av en förövare som uppfattades som politisk extremist och då särskilt högerextremist.

Ungefär lika stora andelar förtroendevalda inom samtliga politiska församlingar blev utsatta av någon som de uppfattar som

verksam inom en intresseorganisation. Utsatta inom kommun- och landstingsfullmäktige uppger att förövaren tillhörde en lokal aktionsgrupp i högre utsträckning än utsatta riksdagsledamöter.

Förtroendevalda inom kommun- och landstingfullmäktige förknippade i högre utsträckning sin utsatthet med ett beslut jämfört med förtroendevalda inom riksdagen, där utsatta oftare förknippade händelsen med ett uttalande eller en särskild politisk fråga (Tabell 18). Det var också vanligare att händelsen förknippades med uppmärksamhet kring privatpersonen bland utsatta riksdagsledamöter jämfört med utsatta inom övriga politiska församlingar.

Tabell 18. Vad utsatta förknippade händelsen med. Andel inom respektive politisk församling 2014.

	Kommun	Landsting	Riksdag	Totalt
Ett beslut	16 %	13 %	10 %	16 %
En särskild politisk fråga	24 %	25 %	28 %	24 %
Uppmärksamhet kring privatpersonen	16 %	16 %	21 %	16 %
Ett uttalande/ en opinionsyttring	21 %	22 %	24 %	22 %

Inom samtliga tre politiska församlingar upplevs det vanligaste motivet för förövaren vara att förödmjuka eller förolämpa den förtroendevalde (Tabell 19). Riksdagsledamöter uppgav detta alternativ i störst utsträckning.

Tabell 19. Vad förövaren ville uppnå. Andel inom respektive politisk församling 2014.

	Kommun	Landsting	Riksdag	Totalt
Förödmjuka/förolämpa den förtroendevalda	33 %	34 %	38 %	33 %
Visa missnöje	23 %	25 %	22 %	24 %
Hämnas	3,0 %	3,3 %	0,8 %	3,1 %
Påverka agerande/ beslutsfattande	15 %	13 %	12 %	15 %
Få den förtroendevalda att sluta	15 %	17 %	13 %	15 %

Rapportering och polisanmälan

Ungefär lika stora andelar inom samtliga politiska församlingar har polisanmält den senaste händelsen (Tabell 20). För förtroendevalda i kommun och landsting var det främsta skälet till att händelsen inte polisanmäldes att en anmälan inte skulle leda till något. Riksdagsledamöterna uppgav i stället som främsta skäl att de upplevde händelsen som en småsak eller bagatell.

Riksdagsledamöterna rapporterade händelsen (till någon annan än polisen) i något lägre utsträckning än förtroendevalda i kommun och landsting.

Tabell 20. Rapporteringsbenägenhet och varför senaste händelsen inte polis-anmälades. Andel inom respektive politisk församling 2014.

	Kommun	Landsting	Riksdag	Totalt
Polisanmält senaste händelsen	19 %	21 %	20 %	19 %
Varför ej polisanmält				
<i>Anmälan skulle inte leda till något</i>	27 %	30 %	28 %	27 %
<i>Såg händelsen som en del i uppdraget</i>	20 %	22 %	17 %	20 %
<i>Upplevde händelsen som småsak/bagatell</i>	24 %	21 %	36 %	24 %
Rapporterat senaste händelsen	46 %	49 %	44 %	46 %

Förtroendevalda inom kommunfullmäktige visste i lägre utsträckning än förtroendevalda i riksdag och landstingsfullmäktige om det fanns en handlingsplan mot hot och våld eller en säkerhetsansvarig att vända sig till (Tabell 21). Det var få riksdagsledamöter som inte kände till om det fanns en säkerhetsansvarig, något som var mer utbrett bland förtroendevalda i främst kommun- men också i landstingsfullmäktige. Jämfört med föregående undersökning är dock vetskapen betydligt högre.

Tabell 21. Kännedom om handlingsplan och säkerhetsansvarig. Andel inom respektive politisk församling 2014.

	Kommun	Landsting	Riksdag	Totalt
Känner ej till handlingsplan	39 %	24 %	10 %	38 %
Känner ej till säkerhetsansvarig	32 %	20 %	2,5 %	32 %

Det var vanligare bland förtroendevalda inom fullmäktige, än inom riksdagen, att förknippa senaste händelsen med en valrörelse eller valkampanj (Tabell 22).

Tabell 22. Bedömning om händelsen skedde i huvudsak med anledning av någon valrörelse eller valkampanj. Andel inom respektive politisk församling 2014.

	Kommun	Landsting	Riksdag	Totalt
Andel	57 %	61 %	45 %	57 %
Antal	1 419	283	56	1 758

Parti

En större andel förtroendevalda i Sverigedemokraterna utsattes jämfört med de andra partierna. Även ledamöter i Vänsterpartiet, Moderaterna och Folkpartiet upplevde sig vara något mer utsatta än förtroendevalda generellt (Tabell 23). Förtroendevalda i Centerpartiet, Socialdemokraterna och de som ingår i ”Övriga partier” (andra än de som finns representerade i riksdagen) var mindre utsatta än genomsnittet. Störst skillnad i utsatthet mellan kvinnor och män är det bland förtroendevalda i Vänsterpartiet då kvinnor är utsatta i högre utsträckning än män. Även inom de andra partierna, förutom inom Sverigedemokraterna, är kvinnor i högre utsträckning utsatta jämfört med män.

Tabell 23. Antal och andel utsatta totalt, samt andel utsatta efter kön inom respektive parti 2014.

	C	FP	KD	M	MP	S	SD	V	Övr. partier	Totalt
Antal utsatta	217	154	89	507	143	720	325	170	80	2 405
Andel utsatta	22 %	30 %	25 %	31 %	27 %	24 %	50 %	33 %	23 %	28 %
Andel utsatta bland kvinnor	23 %	32 %	27 %	32 %	29 %	25 %	48 %	36 %	22 %	28 %
Andel utsatta bland män	22 %	29 %	24 %	30 %	26 %	23 %	50 %	30 %	23 %	28 %

Upprepad utsatthet var vanligast inom Sverigedemokraterna och inom Moderaterna (Tabell 24). Att tidigare ha blivit utsatt av *samma förövare* var vanligast bland förtroendevalda i ”Övriga partier” medan det var ovanligt bland förtroendevalda i Sverigedemokraterna.

Tabell 24. Andel utsatta 6 gånger eller fler samt huruvida förövaren var känd inom respektive parti 2014.

	C	FP	KD	M	MP	S	SD	V	Övr. partier	Totalt
Utsatt 6 gånger eller fler	23 %	28 %	31 %	34 %	21 %	25 %	42 %	27 %	30 %	29 %
Vet vem för- övaren var	45 %	32 %	34 %	43 %	39 %	44 %	20 %	31 %	62 %	39 %
<i>Kände för- övaren väl</i>	11 %	9 %	13 %	9 %	10 %	9 %	4,8 %	5 %	19 %	9 %
Tidigare utsatt av samma förövare	27 %	24 %	24 %	27 %	22 %	23 %	14 %	22 %	30 %	23 %

Generellt visste ungefär 31–45 procent av ledamöterna vem förövaren var förutom i Sverigedemokraterna, där endast 20 procent uppgav att de visste vem förövaren var. I ”Övriga partier” visste drygt sex av tio utsatta vem förövaren var; det var också betydligt

vanligare att de kände förövaren väl jämfört med utsatta ledamöter i andra partier.

Förövare och motiv

Bland förtroendevalda inom samtliga partier var den vanligaste uppfattningen om förövaren/förövarna att det var en förargad medborgare eller rättshaverist (Tabell 25). Ledamöter i Vänsterpartiet och Sverigedemokraterna uppger dock oftare än ledamöter i andra partier att de blivit utsatta av någon som de upplever vara en politisk extremist. Förtroendevalda i Vänsterpartiet har främst blivit utsatta av någon med högerextrema åsikter, och förtroendevalda från Sverigedemokraterna har främst blivit utsatta av någon med vänsterextrema åsikter.

Tabell 25. Typ av förövare. Andel inom respektive parti 2014.

	C	FP	KD	M	MP	S	SD	V	Övr. partier	Totalt
Förargad medborgare/rättshaverist	62 %	57 %	59 %	60 %	57 %	59 %	55 %	49 %	39 %	57 %
Annan förtroendevald	14 %	15 %	13 %	16 %	16 %	16 %	10 %	14 %	41 %	16 %
<i>Inom det egna partiet</i>	3,4 %	3,5 %	3,9 %	6 %	8 %	4,7 %	1,1 %	1,6 %	7 %	4,2 %
Politisk extremist	19 %	27 %	33 %	23 %	27 %	26 %	61 %	55 %	15 %	32 %
<i>Högerextremist</i>	15 %	20 %	13 %	7 %	27 %	25 %	0,7 %	54 %	9 %	17 %
<i>Vänsterextremist</i>	3,9 %	7 %	20 %	16 %	0,0 %	0,4 %	60 %	1,0 %	6 %	15 %
Tillhörande intresseorganisation	2,1 %	7 %	2,9 %	2,4 %	6 %	3,4 %	0,9 %	1,6 %	7 %	3,0 %
Tillhörande lokal aktionsgrupp	9 %	6 %	6 %	8 %	9 %	9 %	2,0 %	1,6 %	4,5 %	7 %

Förtroendevalda som tillhör "Övriga partier" uppger i betydligt högre utsträckning att de har utsatts av andra förtroendevalda, framför allt av sådana som tillhör ett annat parti. Förtroendevalda inom Sverigedemokraterna upplever i lägst uträkning att förövaren var en annan förtroendevald i annat parti eller inom det egna partiet. I Miljöpartiet finns också en stor del av förövarna inom det egna partiet.

Jämfört med andra partier utsätts förtroendevalda inom Sverigedemokraterna och Vänsterpartiet i betydligt lägre utsträckning av personer med anknytning till lokala aktionsgrupper.

Förtroendevalda förknippar händelsen med olika saker beroende på vilket parti de tillhör (Tabell 26). De flesta förknippar

dock usattheten med en särskild politisk fråga, ett uttalande eller en opinionsyttring. Förtroendevalda från Vänsterpartiet och Sverigedemokraterna förknippar mer sällan utsattheten med någon form av beslut jämfört med förtroendevalda inom andra partier.

Tabell 26. Vad utsatta förknippade händelsen med. Andel inom respektive parti 2014.

	C	FP	KD	M	MP	S	SD	V	Övr. partier	Totalt
Ett beslut	17 %	17 %	19 %	19 %	14 %	22 %	4 %	6 %	8 %	16 %
En särskild politisk fråga	23 %	23 %	27 %	20 %	28 %	26 %	28 %	25 %	25 %	24 %
Uppmärksamhet kring privatpersonen	15 %	22 %	16 %	17 %	12 %	13 %	18 %	18 %	21 %	16 %
Ett uttalande/en opinionsyttring	23 %	23 %	23 %	20 %	24 %	19 %	21 %	30 %	30 %	22 %

De flesta förtroendevalda, inom samtliga partier utom ett, trodde att förövaren främst ville förödmjuka eller förolämpa den förtroendevalde (Tabell 27). Dock svarade förtroendevalda inom Sverigedemokraterna att de trodde att det främsta skälet var att få den förtroendevalde att sluta som politiskt förtroendevald.

Tabell 27. Vad förövaren ville uppnå. Andel inom respektive parti 2014.

	C	FP	KD	M	MP	S	SD	V	Övr. partier	Totalt
Förödmjuka/förolämpa den förtroendevalda	34 %	36 %	33 %	32 %	35 %	31 %	33 %	44 %	39 %	33 %
Visa missnöje	28 %	27 %	17 %	27 %	26 %	28 %	14 %	17 %	16 %	24 %
Hämnas	2,2 %	2,3 %	2,0 %	4,1 %	4,4 %	3,9 %	0,9 %	0,5 %	7 %	3,1 %
Påverka/agerande/beslutsfattande	17 %	13 %	21 %	16 %	17 %	19 %	8 %	11 %	17 %	15 %
Få den förtroendevalda att sluta	8 %	12 %	16 %	11 %	11 %	8 %	36 %	16 %	14 %	15 %

Rapportering och polisanmälan

Förtroendevalda inom Sverigedemokraterna och Kristdemokraterna polisanmälde den senaste händelsen i högre utsträckning än förtroendevalda inom andra partier; förtroendevalda inom Centerpartiet polisanmälde i lägst utsträckning (Tabell 28).

Tabell 28. Rapporteringsbenägenhet och varför senaste händelsen inte polisanmäldes. Andel inom respektive parti 2014.

	C	FP	KD	M	MP	S	SD	V	Övr. partier	Totalt
Polisanmält senaste händelsen	12 %	21 %	25 %	20 %	15 %	17 %	27 %	19 %	16 %	19 %
Varför ej polisanmält										
<i>Anmälan skulle inte leda till något</i>	23 %	24 %	16 %	26 %	23 %	23 %	38 %	33 %	33 %	27 %
<i>Såg händelsen som en del i uppdraget</i>	19 %	24 %	17 %	24 %	14 %	25 %	12 %	13 %	11 %	20 %
<i>Upplevde händelsen som småsak/bagatell</i>	32 %	24 %	30 %	22 %	29 %	25 %	19 %	23 %	19 %	24 %
Rapporterat senaste händelsen	42 %	47 %	50 %	52 %	39 %	41 %	52 %	39 %	43 %	46 %

Förtroendevalda i Moderaterna, Sverigedemokraterna och Vänsterpartiet uppgav att det främsta skälet till att den senaste händelsen inte polisanmäldes var att de inte trodde att en anmälan skulle leda till något. Förtroendevalda i Socialdemokraterna polisanmälde inte eftersom utsatthet ansågs vara en del av uppdraget. Förtroendevalda inom Folkpartiet uppgav i lika stor utsträckning att en polisanmälan inte skulle leda till något som att utsatthet var en del i uppdraget eller upplevdes som en småsak eller bagatell. Förtroendevalda i resterande partier polisanmälde inte då händelsen upplevdes vara en småsak eller bagatell.

Benägenheten att rapportera händelsen (till annan än polisen) var högst bland ledamöter i Moderaterna och Sverigedemokraterna. Lägst benägenhet att rapportera händelsen hade förtroendevalda inom Miljöpartiet och Vänsterpartiet.

När det gäller handlingsplan kring hot och våld, antingen inom den politiska församlingen eller inom det egna partiet, svarade förtroendevalda inom Miljöpartiet, Socialdemokraterna, Vänsterpartiet samt förtroendevalda inom "Övriga partier" i högst utsträckning att de inte hade någon kännedom om detta (Tabell 29).

Tabell 29. Kännedom om handlingsplan och säkerhetsansvarig. Andel inom respektive parti 2014.

	C	FP	KD	M	MP	S	SD	V	Övr. partier	Totalt
Känner ej till handlingsplan	30 %	36 %	38 %	33 %	43 %	43 %	23 %	44 %	50 %	38 %
Känner ej till säkerhetsansvarig	28 %	29 %	32 %	26 %	39 %	36 %	14 %	38 %	44 %	32 %

Andelen förtroendevalda som inte kände till om det fanns någon handlingsplan var lägst inom Sverigedemokraterna. På frågan om de förtroendevalda kände till om det vid utsatthet finns någon säkerhetsansvarig att vända sig till, antingen inom den politiska församlingen eller inom det egna partiet, var även här andelen förtroendevalda lägst inom Sverigedemokraterna. De partier med högst andel förtroendevalda utan vetskap om huruvida det fanns någon säkerhetsansvarig eller inte var desamma som de som inte hade någon kännedom om handlingsplan, det vill säga Miljöpartiet, Socialdemokraterna, Vänsterpartiet samt förtroendevalda inom ”Övriga partier”.

Ledamöter inom Sverigedemokraterna bedömde i högst utsträckning (75 procent) att händelserna skedde med anledning av en valrörelse eller en valkampanj medan ledamöter inom Miljöpartiet (43 procent) i lägst utsträckning bedömde att det förhöll sig så (Tabell 30).

Tabell 30. Bedömning om händelsen skedde i huvudsak med anledning av någon valrörelse eller valkampanj. Andel inom respektive parti 2014.

	C	FP	KD	M	MP	S	SD	V	Övr partier	Totalt
Andel	56 %	56 %	63 %	57 %	43 %	48 %	75 %	60 %	63 %	57 %
Antal	130	97	66	332	68	378	340	116	57	1 584

Region

Utsattheten bland förtroendevalda är högst i region Stockholm medan den är lägst i region Bergslagen (Tabell 31). Störst skillnad i andel utsatta bland kvinnor och bland män är det i region Öst.

Tabell 31. Antal och andel utsatta totalt, samt andel utsatta efter kön inom respektive region 2014.

	Stock- holm	Öst	Syd	Väst	Berg- slagen	Mitt	Nord	Totalt
Antal utsatta	337	265	515	423	259	254	292	2345
Andel utsatta	36 %	24 %	29 %	26 %	23 %	30 %	27 %	28 %
Andel utsatta bland kvinnor	36 %	22 %	28 %	27 %	23 %	31 %	28 %	28 %
Andel utsatta bland män	35 %	25 %	30 %	26 %	24 %	29 %	26 %	28 %

Upprepad utsatthet under 2014 (utsatt sex gånger eller fler) var ungefär lika vanligt i samtliga regioner med undantag för region Öst som hade en något lägre andel (Tabell 32) upprepad utsatthet. Det var vanligare i region Väst och region Nord att utsättas av samma förövare, och mindre vanligt i region Stockholm. Det var en större andel förtroendevalda i region Nord som visste vem

förövaren var, och till och med kände förövaren väl, jämfört med övriga regioner. Det var minst vanligt i region Stockholm att förtroendevalda visste vem förövaren var.

Tabell 32. Andel utsatta 6 gånger eller fler samt huruvida förövaren var känd inom respektive region 2014.

	Stock- holm	Öst	Syd	Väst	Berg- slagen	Mitt	Nord	Totalt
Utsatt 6 gånger eller fler	30 %	24 %	30 %	30 %	31 %	27 %	29 %	29 %
Vet vem förövaren var	24 %	42 %	34 %	43 %	42 %	39 %	54 %	39 %
<i>Kände förövaren väl</i>	5 %	9 %	7 %	10 %	8 %	9 %	15 %	9 %
Tidigare utsatt av samma förövare	17 %	23 %	21 %	27 %	25 %	22 %	27 %	23 %

Förövare och motiv

Inom samtliga regioner har de flesta uppgett att förövaren var en förargad medborgare eller rättshaverist. Allra vanligast var det i region Öst (Tabell 33). En högre andel utsatta förtroendevalda i region Nord uppgav att förövaren var en annan förtroendevald jämfört med andra regioner. Det var också den region som i högst utsträckning uppgav att förövaren var en annan förtroendevald inom det egna partiet.

Tabell 33. Typ av förövare. Andel inom respektive region 2014.

PTU 2015	Stock- holm	Öst	Syd	Väst	Berg- slagen	Mitt	Nord	Totalt
Förargad medborgare/ rättshaverist	61 %	62 %	54 %	57 %	56 %	60 %	53 %	57 %
Annan förtroendevald	10 %	13 %	14 %	19 %	18 %	14 %	24 %	16 %
<i>Inom det egna partiet</i>	2,3 %	3,1 %	3,8 %	6 %	4,9 %	2,1 %	7 %	4,2 %
Politisk extremist	33 %	36 %	36 %	34 %	34 %	34 %	16 %	32 %
<i>Högerextremist</i>	16 %	20 %	17 %	17 %	22 %	21 %	10 %	17 %
<i>Vänsterextremist</i>	17 %	16 %	19 %	16 %	12 %	13 %	7 %	15 %
Tillhörande intresse- organisation	2,0 %	2,7 %	3,3 %	4,2 %	1,6 %	3,8 %	2,2 %	3,0 %
Tillhörande lokal aktionsgrupp	8 %	8 %	5 %	6 %	5 %	4,5 %	10 %	7 %

Mellan 33 och 36 procent av förtroendevalda inom samtliga regioner uppgav att förövaren var en politisk extremist förutom i region Nord där nästan hälften så stor andel uppgav detsamma. I framför allt region Bergslagen och region Mitt upplevde den övervägande andelen förtroendevalda att förövaren hade högerextrema åsikter jämfört med vänsterextrema. I region Syd och region Stockholm var det marginellt vanligare att förövaren upplevdes ha vänsterextrema åsikter.

Andelen förtroendevalda som uppfattade det som att förövaren tillhörde en intresseorganisation var nästan lika ovanligt inom samtliga regioner. Andelen som trodde att förövaren tillhörde en lokal aktionsgrupp var högst i region Nord.

Att den förtroendevalde förknippade den senaste händelsen med en särskild politisk fråga var vanligast i alla regioner (framför allt i region Bergslagen) förutom i region Öst och Syd (Tabell 34). Där var det lika vanligt/vanligare att en händelse förknippades med ett uttalande eller en opinionsyttring.

Tabell 34. Vad utsatta förknippade händelsen med. Andel inom respektive region 2014.

	Stock- holm	Öst	Syd	Väst	Berg- slagen	Mitt	Nord	Totalt
Ett beslut	14 %	16 %	14 %	17 %	14 %	15 %	19 %	16 %
En särskild politisk fråga	26 %	24 %	21 %	25 %	31 %	24 %	23 %	24 %
Uppmärksamhet kring privatpersonen	14 %	12 %	18 %	16 %	14 %	17 %	19 %	16 %
Ett uttalande/en opinionsyttring	22 %	24 %	23 %	21 %	22 %	19 %	21 %	22 %

Förövarens motiv upplevdes av förtroendevalda i samtliga regioner vara att förödmjuka eller förolämpa den förtroendevalde (Tabell 35). Näst vanligast ansågs vara att förövaren ville visa sitt missnöje.

Tabell 35. Vad förövaren ville uppnå. Andel inom respektive region 2014.

	Stock- holm	Öst	Syd	Väst	Berg- slagen	Mitt	Nord	Totalt
Förödmjuka/förolämpa den förtroendevalda	37 %	28 %	35 %	34 %	30 %	29 %	34 %	33 %
Visa missnöje	22 %	26 %	22 %	23 %	26 %	24 %	24 %	24 %
Hämnas	2,3 %	3,4 %	2,3 %	3,6 %	3,3 %	2,5 %	4,9 %	3,1 %
Påverka agerande/ beslutsfattande	13 %	17 %	13 %	15 %	19 %	17 %	18 %	15 %
Få den förtroendevalda att sluta	16 %	17 %	16 %	15 %	13 %	13 %	11 %	15 %

Att förövaren upplevdes vilja påverka ett agerande eller beslutsfattande var något vanligare i region Bergslagen än i övriga regioner, liksom det i region Öst var något vanligare än i övriga regioner att förövaren upplevdes vilja få den förtroendevalde att lämna sina uppdrag.

Rapportering och polisanmälan

Inom Polismyndighetens regioner skiljer sig anmälningsbenägenheten åt. Andelen som polisanmälde den senaste händelsen var lägst i region Väst och i region Stockholm och högst i region Syd och region Bergslagen (Tabell 36).

Tabell 36. Rapporteringsbenägenhet och varför senaste händelsen inte polisanmäldes. Andel inom respektive region 2014.

	Stock- holm	Öst	Syd	Väst	Berg- slagen	Mitt	Nord	Totalt
Polisanmält senaste händelsen	16 %	17 %	25 %	16 %	23 %	17 %	19 %	19 %
Varför ej polisanmält								
<i>Anmälan skulle inte leda till något</i>	28 %	27 %	30 %	24 %	24 %	23 %	28 %	27 %
<i>Såg händelsen som en del i uppdraget</i>	16 %	21 %	19 %	21 %	23 %	23 %	18 %	20 %
<i>Upplevde händelsen som småsak/bagatell</i>	26 %	25 %	21 %	23 %	21 %	27 %	25 %	24 %
Rapporterat senaste händelsen	51 %	42 %	48 %	46 %	47 %	41 %	43 %	46 %

Förtroendevalda inom samtliga regioner, förutom region Mitt, uppgav att anmälan inte skulle leda till något som det främsta skälet till att händelsen inte polisanmäldes. Förtroendevalda i region Mitt uppgav som främsta skäl i stället att händelsen uppfattades som en småsak eller bagatell. I region Stockholm var det ovanligare att skälet var att händelsen sågs som en del i uppdraget än i övriga regioner.

Det finns också skillnader mellan regionerna i den nya polismyndigheten när det gäller hur stor andel som rapporterade den senaste händelsen (till annan än polisen). Förtroendevalda i region Mitt rapporterade i lägst utsträckning, medan förtroendevalda i region Stockholm rapporterade i högst utsträckning.

Det var en större andel förtroendevalda i region Bergslagen och i region Nord som varken hade någon kännedom om handlingsplan eller säkerhetsansvarig (Tabell 37).

Tabell 37. Kännedom om handlingsplan och säkerhetsansvarig. Andel inom respektive region 2014.

PTU 2015	Stock- holm	Öst	Syd	Väst	Berg- slagen	Mitt	Nord	Totalt
Känner ej till handlingsplan	39 %	37 %	36 %	36 %	44 %	38 %	42 %	38 %
Känner ej till säkerhetsansvarig	28 %	32 %	29 %	30 %	39 %	33 %	36 %	32 %

Händelserna bedömdes, av de utsatta förtroendevalda, ske i huvudsak med anledning av en valrörelse eller valkampanj i framför allt region Stockholm (64 procent) och region Öst (60 procent) (Tabell 38). I region Mitt och region Nord var andelen förtroendevalda som kopplade händelsen till en valrörelse eller valkampanj lägst, 52 respektive 53 procent.

Tabell 38. Bedömning om händelsen skedde i huvudsak med anledning av någon valrörelse eller valkampanj. Andel inom respektive region 2014.

	Stock- holm	Öst	Syd	Väst	Berg- slagen	Mitt	Nord	Totalt
Andel	64 %	60 %	56 %	57 %	58 %	52 %	53 %	57 %
Antal	254	177	343	281	175	148	171	1584

Politikernas trygghetsundersökning 2015 beskriver förtroendevaldas utsatthet för trakasserier, hot och våld i deras egenskap av förtroendevalda, under valåret 2014. Rapporten ger en bild av utsattheten, vilka som utsatts, av vem och vad motivet kan ha varit. Genom jämförelser med föregående kartläggning över utsattheten 2012 kan vi med Politikernas trygghetsundersökning 2015 för första gången säga något om utsattheten under ett valår och hur den skiljer sig från ett mellanliggande år.

Det här är den tredje kartläggningen som Brottsförebyggande rådet (Brå) gjort på uppdrag av regeringen där förtroendevalda i fullmäktige och riksdag tillfrågats om sin utsatthet för trakasserier, hot och våld som förtroendevald under 2014.

Brottsförebyggande rådet/National Council for Crime Prevention

BOX 1386/TEGNÉRGATAN 23, SE-111 93 STOCKHOLM, SWEDEN

TELEFON +46 (0)8 527 58 400 • FAX +46 (0)8 411 90 75 • E-POST INFO@BRA.SE • WWW.BRA.SE

ISBN 978-91-87335-57-0 • URN:NBN:SE:BRA-627 • ISSN 1100-6676